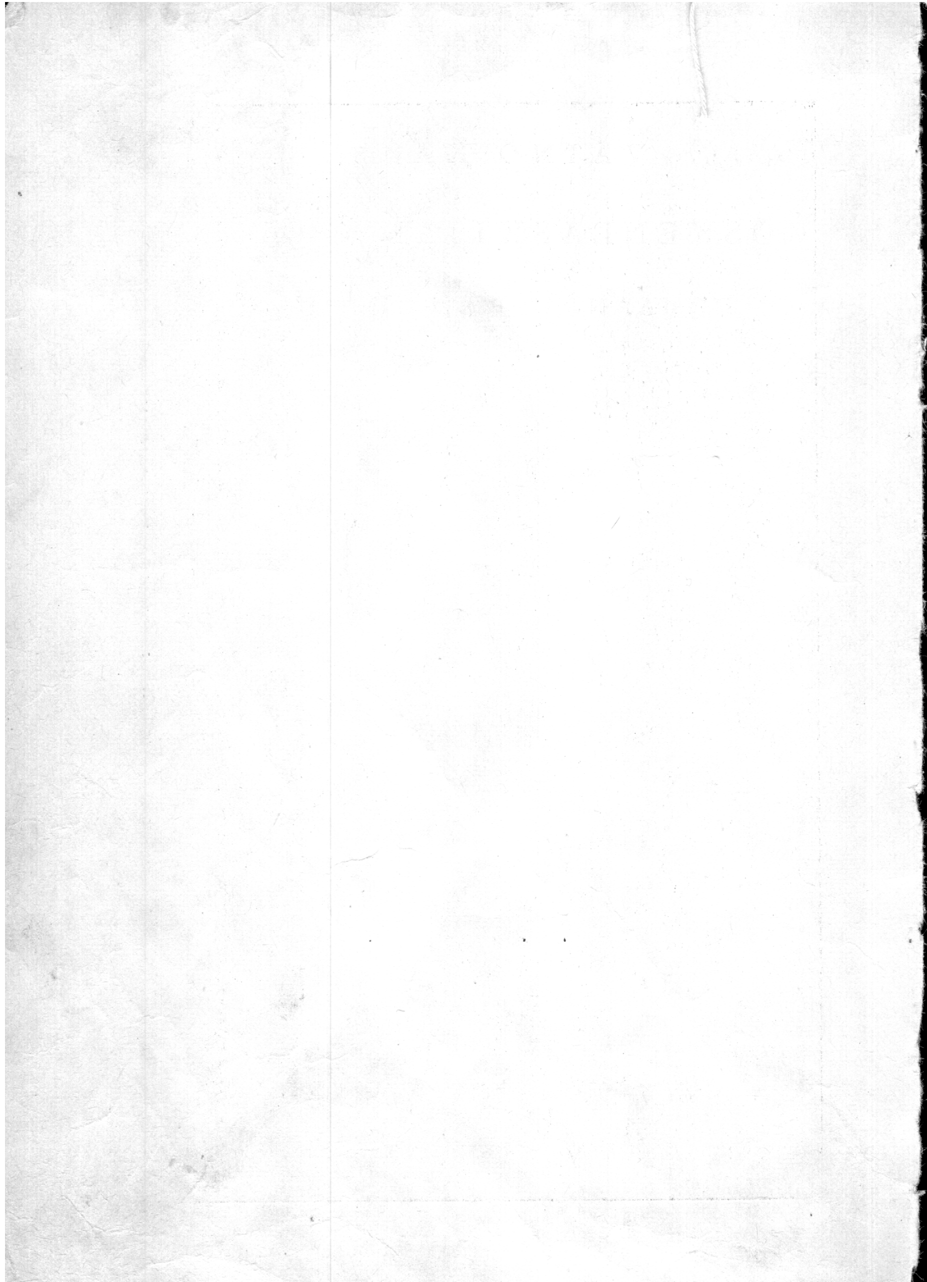
VÄINÖ KATAJAN TEOKSET

KOSKENLASKIJAN MORSIAN

Nuottaniemen Hanna ja Koskenalustan Antti

V Ä I N Ö K A T A J A

KOSKENLASKIJAN MORSIAN

ROMAANI PERÄ-POHJOLASTA

1927

Arvi A. Karisto Osakeyhtiö

Ensimmäinen painos ilmestynyt 1914, toinen painos 1915, kolmas painos 1918, neljäs painos 1922, viides painos kuvitettuna Suomi-Filmi O. Y:n elokuvakappaleesta toukok. 1927

ELETTIIN vuoden pimeintä aikaa, sillä joulukuu oli alkanut. Nuottaniemessä, Korpikosken niskassa, oli vilkasta liikettä, kun taloon varrottiin kuuluisaa saarnamiestä Kero-Pietiä, joka ei ollut moneen vuoteen joutanut poikkeamaan näille seuduille. Pohjois-Ruotsissä ja laajoissa Suomen Lapin pitäjissä hän oli kierrellyt vuosikausia lepoa nauttimatta.

Monet kerrat oli häntä, kuuluisinta kristittyä ja lahjakkainta saarnamiestä, näille seuduille kutsuttu, mutta nyt vasta hän jouti tulemaan. Jo viikkoja ennen oli saapunut tieto, että saarnamies oli Nuottaniemeen päin tulossa. Matka kului kuitenkin hitaasti, sillä joka kylässa pidettiin seuroja, syntisiä heräsi ja tuli kristityiksi, ja entisten usko voimistui. Hänen tulonsa Lapista päin oli ollut yhtämittaista riemukulkua, sillä hänen kanssaan saapui valoa pimeyteen, ja hän opasti horjuvat ja vähäuskoiset oikealle tielle, joka vei ijankaikkiseen iloon.

Myöhään edellisenä iltana oli Nuottaniemeen tullut tieto, että saarnamies seurueineen oli saapunut Paloniemeen Ruotsin puolelle. Viestin oli tuonut Peura-Joopi, joka oli sattunut silloin käymään Paloniemessä. Tämän isäntä Heikki oli pyytänyt Joopia viemään Nuottaniemeen sanan, että kauan kaivattu saarnamies oli jo tullut . . .

Nuottaniemen isäntä Iisakki tiesi, mitä se merkitsi. Ei ollut koko Torniojoki-varrella missään muussa talossa niin kookasta ja tilavaa pirttiä kuin Nuottaniemessä nykyisen isännän Iisakin laittama. Senvuoksi olikin seuroja aina pidetty Nuottaniemessä, milloin joku kuuluisampi saarnamies oli liikkeellä joko etelästä päin saarnaretkiltään palaamassa tai sinne päin menossa. Silloin kerääntyi sanankuulijoita monesta kylästä sekä Ruotsin että Suomen puolelta, ja silloin täyttyivät aina kaikki suojat tungokseen asti.

Vuosikymmen oli melkein kulunut siitä, kun Kaaressuvannon Kero-Pieti oli Nuottaniemen suuressa pirtissä pitänyt seuroja. Viikon päivät hän oli silloin näillä paikoin viipynyt, vuoroiltoina Nuottaniemessä ja Paloniemessä. Mutta siitä ajasta olivat olot ja elämä paljon muuttuneet. Tukkiliikkeet olivat

kasvaneet suuriksi, ja vierasta väkeä oli saapunut paljon Pohjan perälle. Tavat olivat raaistuneet, nuoret vietteli maailman ilo, eivätkä vanhatkaan jaksaneet uskossaan kilvoitella. Yhteiset kylänkeskiset seura-illatkin näyttivät menettäneen merkityksensä. Sillä niihinkään ei saapunut kuin jokunen vanha kristitty virtensä veisaamaan ja kuulemaan Laestadiuksen postillasta jonkun luvun.

Mutta milloin joku kauttakulkeva saarnamies oli sattunut liikkeelle ja piti seuroja, kokoontui kuulijoita pirtti ahdinkoon asti. Ja vaikkei semmoinen yksi-iltainen saarnamies, joka saattoi olla hyvinkin lahjaton, saanut paatuneita heräämään eikä muutenkaan saarnallaan erinomaista vaikutusta tehnyt, saivat häneltä vanhemmat kristityt kuitenkin lohdun sanoja ja virvoitusta alakuloiselle uskolleen.

Kero-Pietin tuloa oli jo varrottu syystalvi. Ja kulkijain matkassa tuli tietoja, että siellä ja siellä hän oli tulossa, siellä ja siellä nyt kokoonnuttiin.

Nuottaniemessä oli aamusta alkaen oltu hommassa. Suuresta pirtistä oli kannettu liiat huonekalut muihin huoneisiin ja asetettu penkkejä sijalle. Huoneen perällä, kahden ison ik-

kunan välissä, oli jykevä pöytäkaappi, johon oli kannettu talon uskonnolliset kirjat. Huone oli muutenkin siistitty ja seinillä riippuvat työkapineetkin viety ulkohuoneisiin.

Sillä aikaa kun isäntä Iisakki puuhaili ja asetteli penkkejä taattujen pölkkyjen varaan, puuhaili talon tytär Hanna muissa huoneissa, pihasalla ja keittiössä.

Saarnamiehen matkassa näet oli valiojoukkue, joka oli seurannut häntä pitkin Lappia niin Ruotsin kuin Suomenkin puolella ja nyt aikoi jatkaa matkaa pitkin Perä-Pohjolan pitäjiä. Heillä oli, samoin kuin saarnamiehellä itsellään, vapaat kyydit ja seurataloissa kestitykset ja yösijat. Nyt olikin tiedossa, että saarnamiehen matkassa oli tavallista lukuisampi saattue.

Työtä ja hommaa oli siis talossa, johon muutaman tunnin kuluttua kokoontuisi saarnamies joukkoineen ja sanankuulijoita kaukaa metsäkylistä asti. Ruokaa piti varata ja huolehtia yösijoista.

Kun isäntä oli saanut kaikki penkit paikoilleen, oikaisihe hän ja pani piippuunsa. Saisivat tulla nyt, pirtti oli penkitetty!

Iisakki isäntä oli keskikokoinen, vaaleaverinen mies, leveähartiainen ja tanakkaa te-

koa. Kasvojen ilme oli hyväntahtoinen, ja sinisissä silmissä näytti ilo aina pysyvän. Mutta tänään hän oli vähäpuheinen, ja usein hän oli näyttänyt olevan pitkissä mietteissä.

Oikeastaan hän ei ollut näinä viime vuosina päässytkään entiseen iloiseen mielentilaansa. Kovaa oli talossa koettu näinä aikoina. Talon toimelias, kaikkien rakastama emäntä oli kuollut kolmantena talvena, ja seuraavana kesänä hukkui ainoa poika Korpikoskeen.

Isännän mieli oli siitä saakka ollut lamaannuksissa. Varsinkin oli pojan hukkuminen häneen kovasti koskenut, vaikkei hän koskaan murheitaan muille huutanut. Mutta suru löi häneen leimansa. Hän oli parina vuonna käynyt harmaahiuksiseksi, ja hänen ennen vilkkaat, voimaa ja notkeutta osoittavat liikkeensä olivat kangistuneet ja ikäänkuin veltostuneet. Hän tunsi sen itsekin ja puhui usein tyttärelleen, että vanhuus alkoi häntä vaivata. Mutta itse hän kyllä tiesi, ettei häntä vielä ikä painanut, vaan muu raskas murhe hänen voimiaan nakerteli. Ja aavisti sitä tytärkin, vaikkeivät he olleet asiasta monta sanaa vaihtaneet.

Hän istahti nyt, Iisakki, penkille ja katseli peräikkunasta ulos joen toiselle rannalle Paloniemeen päin. Joulukuun päivä oli jo alkanut

hämärtää, mutta Nuottaniemen ikkunaan näkyi vielä selvästi, että Paloniemen pihassa liikkui ihmisiä tavallista enemmän ja että huoneiden seinillä oli hevosia valjaissa. Ne olivat kaikki kristittyjen roikkaa, jotka pian ajaisivat poikki tänne Suomen puolelle. Iisakin katse synkkeni, kun hän katseli Paloniemeen ...

Se se oli, tuo Paloniemen Heikki, perämiehenä, kun lautta jyskähti kallioon ja kaikki jälkikun päänmiehet hukkuivat, joukossa Nuottaniemen ainoa poika Niilo Iisakki ...

Isäntä veti piipustaan savuja äkäisesti, ikäänkuin nielläkseen karvaan palan, joka oli kurkkuun tarttunut ...

Mutta samassa hän kuuli poronkellojen kalkatusta pihalta, ja kun hän nousi sivuikkunaan katsomaan, näki hän useita poroja saapuneen kelkkoineen. Ne olivat järvikyläläisiä, jotka olivat Peura-Joopilta saaneet kuulla saarnamiehen tulosta ja kiireesti poroillaan lähteneet Nuottaniemeen rakasta kristittyä kuulemaan. Jokaisen poron kelkassa oli pari henkeä, mies ja vaimo. Nuorempaa väkeä ei vielä näkynyt, mutta kyliltäkin oli jo jokunen hevonen saapunut, reki kukkuroillaan sanankuulijoita.

Isäntä katsahti ikkunasta pihalle ja lähti sitten keittiöön, johon ovi vei pirtistä.

Siellä hääräsi Hanna, talon ainoa tytär. Hän oli nuori, parinkymmenen ikäinen, vaaleahiuksinen nainen, jonka kasvot olivat hyvin herttaiset ja miellyttävät. Silmät olivat samanlaiset kuin isällä, mutta suun ympärillä oli jotakin kovempaa, ikäänkuin rautaisempaa luontoa. Otsa oli matalahko ja hiukset tuuheat, ja vaikka ne olivat sileäksi kammatut, oli koko pää pieninä kiharalaineina. Vikkelästi hän liikkui, kasvojen punoittaessa, ja oli juuri nostamassa tavattoman isoa kahvipannua tulelle, kun isäntä tuli.

»Kuinka täällä ehdit?» kysyi isäntä. »Pian kai tulevat . . . Olisiko pitänyt pyytää kylältä enemmän apulaisia?»

»Kyllä minä ehdin», vastasi Hanna. »Ja onhan Maija-muori ollut koko päivän apunani.»

»Eikö Paloniemestä ole mitään kuulunut?» kysyi isäntä taas ja istahti tuolille, melkein kuin olisi hyvin väsyksissä.

»Tuli sieltä sana, että ne lähettävät piika Ulriikan avukseni, mutta minä käskin sanoa terveiset, etten tarvitse . . .»

Tytär silmäsi isäänsä ja näki hänen silmistään, että niin juuri pitikin tehdä: ei tarvinnut huolia Paloniemen avusta . . .

Pirttiin oli sillä aikaa tullut ihmisiä. Talon

parhaat tuttavat käskettiin vierashuoneisiin, jotka pian täyttyivät paksuista turkeista ja muista villaisista talvitamineista.

Hannalla ei ollut aikaa monta sanaa vaihtaa vierasten kanssa, mutta isäntä kävi tervehtimään ja puheli pitempimatkaisten kanssa.

Päivä kului, hämy muuttui pimeäksi, ja Nuottaniemen pihaan ajoi yhä hevosia, ja joka kujasta pyörähti poro- ja suksimiehiä.

Tulet sytytettiin, ja silloin kuultiin joelta monen hevosen tiu'ut. Siinä tuli saarnamies valiojoukkoineen, ja muita Ruotsin puolen kyläläisiä seurasi perässä, kaikki reet täpösen täynnä väkeä. Edellä ajoi saarnamies, istuen reessä Paloniemen isännän Heikin kanssa, ja ajajana oli talon poika Juhani.

Iisakki riensi kuistin eteen vastaanottamaan.

»Tervehdin sinua, veljeni Iisakki, Jeesuksen Kristuksen nimessä! Syntisi anteeksi ja rauha talossasi!»

Kero-Pieti oli jo ikämies, lyhyenläntä; pienet, mustat silmät kiiluivat, ja hyväntahtoiset kasvot hymyilivät. Hän oli rivakka liikkeissään, ja hänen äänessään oli miellyttävä sointu. Tervehdittyään Iisakkia laestadiolaisten tavoin laskien kätensä toisen olkapäälle hän hyppäsi

ketterästi reestä ja lähti nousemaan sisälle. Mutta ennenkuin hän ehti kuistiinkaan, ympäröivät hänet kristityt, jotka huutaen ja itkien tarttuivat hänen peurapeskiinsä ja riuhtoivat joka puolelle. Hän ojenteli käsiään heitä kohti, todisteli heidän syntejään anteeksi ja nauraa hökerteli heidän riemulleen...

Paloniemen Heikki oli pitkä, mustaverinen mies. Hänen kasvonsa olivat kylmät ja ilmeettömät, ja musta parta antoi hänen muodolleen villin näön. Hänen poikansa Juhani oli vielä pitempi isäänsä, mustaverinen hänkin ja isänsä muotoinen.

Naapuritkin tervehtivät toisiaan kristittyjen tavoin, ja Iisakki virkkoi Juhanille:

»Viehän sinne talon luo hevosesi, kyllä renki Aukusti siitä huolehtii.»

Nuottaniemen suuren rakennuksen tilavat huoneet täyttyivät. Pirtti oli jo ahdinkoon asti täynnä, ja suuressa salissa, jossa saarnamies istui keinutuolissa keskilattialla, oli niinikään jo tungosta. Ja yhä karttui väkeä.

Saarnamiehen ympärille kokoontuivat vanhimmat kristityt ja kuuntelivat hänen puheitaan, sillä varsinainen saarna ei vielä ollut alkanut. Jotkut vanhemmista naisista alkoivat jo ääneensä iloita, toiset itkien, toiset nauraen.

Kaikki, mitä saarnamies sanoi, oli ihmeellistä, kirkastettua totuutta, niinkuin Jumalan omasta suusta suoraan tullutta.

Paloniemen isäntäkin oli päässyt saarnamiehen viereen, ja raskaasti huokaillen hän ilmaisi suuren kunnioituksensa.

Nuottaniemen Iisakki ei vielä joutanut saarnamiehen puheita kuuntelemaan. Hänellä oli sekä pirtissä että pihasalla minkä mitäkin järjestämistä. Mutta kulkiessaan salin läpi hän näki naapurinsa, Paloniemen Heikin, istuvan saarnamiehen vieressä . . .

Ja silloin hän tunsi omituisen piston sydämessään. Hän kiirehti ulos ja tunsi tällä hetkellä olevansa loitolla sekä saarnamiehestä että naapuristaan.

Hanna kulki kahvitarjotin käsissään pitkin ja poikin salissa ja hänen jäljessään joku kylän tyttäristä vehnäistarjotinta kantaen.

Kun hän tuli saarnamiehen luokse, virkkoi tämä:

»Nuori sisareni . . . Onko Jeesus sydämessäsi? Vai onko perkele sinne pesänsä tehnyt ja siiönsä synnyttänyt?»

Hän tähtäsi pienine, liukkaine silmineen Hannaa, mutta Hanna katsoi häneen pitkään ja totisesti, niin että toisen katse kilpistyi syrjään.

»Olen kuullut, että maailman ilossa ja lihansa himossa elää täälläkin nuori väki. Senvuoksi on iloni suuri nähdessäni tämän ihanan Saaronin ruusun olevan Jeesuksen morsiamen . . .»

Saarnamiehen ääni oli lempeä, ja hän laski lihavan kätensä veltosti Hannan olkapäälle.

»Sinun äiti-vainajasi oli totinen Jumalan lapsi», sanoi hän sitten, nähtävästi liikutettuna.

Se koski Hannaan niin, että hän pillahti itkuun.

»Äitisi kuoleman kautta Jeesus kutsuu sinua morsiamekseen . . .»

Hän painoi kätensä Hannan kaulaan, ja hänestä löyhkäsi hien ja pikanellin lemu.

Hanna kuivasi kyyneleensä. Hänelle teki pahaa saarnamiehen musta, kiiluva silmä, joka paloi kuin hiili. Kun hän silmäsi toisaalle, seisoi Paloniemen Juhani melkein hänen vieressään. Hän tarttui tarjottimeensa ja riensi keittiöön lisää kahvia hankkimaan.

Kahvia juotaessa osui Iisakki taas saliin.

»Veljeni Iisakki», sanoi saarnamies, isännän puoleen kääntyen. »Kuinka on uskosi laita? Kuinka olet kaksanut kilvoitella?»

Saarnamies tiesi, mitä Nuottaniemessä oli näinä vuosina tapahtuut, tiesi enmänän kuoleman ja ainoan pojan, Niilo Iisakin, hukku-

misen. Ja hänelle oli kerrottu, että Paloniemen Juhani kosiskeli Hannaa. Senkin hän tiesi, ettei naapurusten rakkaus ollut nyt sen lämpimämpi kuin entisinä aikoina.

Kaikki syy oli nyt, samoin kuin ennenkin, pantu Nuottaniemen isännän laskuun. Häntä ei pidetty niin totisena kristittynä kuin Paloniemen Heikkiä, joka oli saarnamieskin ja kulki talvisin saarnamatkoilla. Iisakkia vaivasi kateuden piru, silla Paloniemen Heikki oli yhtä kysytty perämies kuin hänkin! — Niin arveltiin.

Kaiken sen ja paljon muutakin tiesi maailma ja saarnamieskin. Semmoisiakin puheita oli, että Paloniemen Heikillä oli nuorempana ollut tapana lähennellä Nuottaniemen pulskaa emäntää, ja että naapurien suhteet olivat siitä rikkoutuneet. Se oli kuitenkin vain huhupuhetta, joka ei koskaan ollut saanut vahvistusta.

Saarnamies uudisti kysymyksensä Iisakille ja puhui kehoittavasti:

»Syntisiä olemme kaikki ja joka hetki saamme olla varuillamme sydämemme pahuuden vuoksi . . . Jumala on nähnyt hyväksi lähettää sinun osallesi, veljeni Iisakki, raskaita koettelemuksia, ettäs nöyrtyisit ja polvistuisit vanhurskaan Herran edessä. Puolisosi temmattiin pois par-

... Herra tahtoi näyttää ... loitonnut ja maallista ... Et vielä nöyrtynyt! Et h... Herraa, et Golgatan veristä tie...t. Paadutit sydämesi ja Herra lähetti toisen raskaan murheen: ainoa poikasi hukkui . . . hukkui uskottomana . . .»

Iisakin kasvot värähtelivät, rinnasta tuntui nousevan karvas pala, mutta hän sai sen niellyksi takaisin.

»Mutta Herra rakastaa sinua ja omaksensa tahtoo . . . Naapurisi, tämä Paloniemen Heikki, on kaikki sinulle aneeksi antanut ja tahtoo kylmän ystävyytesi unohtaa», jatkoi saarnamies.

Iisakki silmäsi Heikkiin, joka istui saarnamiehen vieressä. Heikin kasvojen ilmeessä hän oli lukevinaan: »Siinä nyt kuulet . . . niin jalomielinen minä olen . . .»

Iisakki alkoi ymmärtää, mitä saarnamies oikeastaan tahtoi sanoa, ja häntä inhotti. Niin kauan kuin Heikissä ei tapahtuisi suurempaa muutosta, ei hän voisi näin äkkiä antaa kaikkea anteeksi ja unhottaa! Heikin omallatunnolla pitäisi olla hyvinkin raskasta . . .

Ja kesken saarnamiehen puheen hän nousi ja lähti ulos. Pirtin ovi porstuaan oli auki, ja

sieltä tunki kuumaa hikistä höyryä, niin että vesi tippui katosta.

Ulkona oli himmeä kuutamo ja lauha pakkanen. Korpikosken pauhu kuului selvästi, tohisten ja ulvomalla huutaen. Silloin tiesi ko[illegible]ski suoja-ilmoja.

Piha oli täynnä hevosia, joka kujalla poroja, joiden kellot kajahtivat silloin tällöin, ja rakennuksen seinämät täyttyivät pystyyn nostetuista suksista.

Iisakki nousi kuistiin ja meni keittiöön. Hanna puuhasi taloustoimissaan, ja keittiökin oli täynnä väkeä. Iisakki näki Paloniemen Juhaninkin siellä istuvan.

Silloin kuului kuiske, että saarnamies aloittaa seurat.

Verkkaan ja juhlallisesti astui Kero-Pieti läpi vettä tippuvan porstuan, ja väkijoukko jakaantui, niin että peräpöydän luo ilmestyi kuja. Hän oli puseroisillaan, jätettyään paksun villaisen kaulahuivinsakin saliin. Hänen perässään käveli Paloniemen Heikki, ja muita vanhempia kristittyjä tuli heidän jäljestään niin sakeana joukkona kuin mahdollista.

Huoneessa oli hiljaista, ja kuulijakunta katsoi saarnamieheen, joka ryiskeli ja siveli sileitä, parrattomia kasvojaan.

Paksu-Olli selaili virsikirjaa, hänkin kurkkuansa korjaten.

»Jospa veisaamme virren», sanoo Kero-Pieti.

Olli aloitti virren kimakalla naisäänellään, ja Paloniemen Heikki yhtyi siihen heti ulkomuististaan. Joku nainenkin kirkui joukkoon, ja vaivaloisesti ja surkean väärässä äänessä loppui vihdoin ensi värssy.

Sitten veisattiin vielä toinenkin värssy.

Virren loputtua Olli luki virsikirjasta monta eri kohtaa, ja kun hän vihdoin oli sanonut aamen, oli suuressa pirtissä niin hiljaista, ettei kuulunut hiiskaustakaan.

Saarnamies silmäili ihmisiä, ja hänen tutkiva, kiiltävä katseensa tunkeutui kuin nuoli toisen sydämeen. Moni vanhempikin kristitty väisti tätä tutkistelua, ja ruti uskottomat istuivat allapäin kuin jostakin syytettyinä.

»Jospa katsomme, mitä rakastettu opettajamme sanoo», puhui Kero-Pieti hetken päästä. Ja vaikka hän puhui hyvin matalalla äänellä, kuulivat sen nekin, jotka seisoivat porstuassa.

Olli avasi Laestadiuksen postillan, ryki ja alkoi lukea:

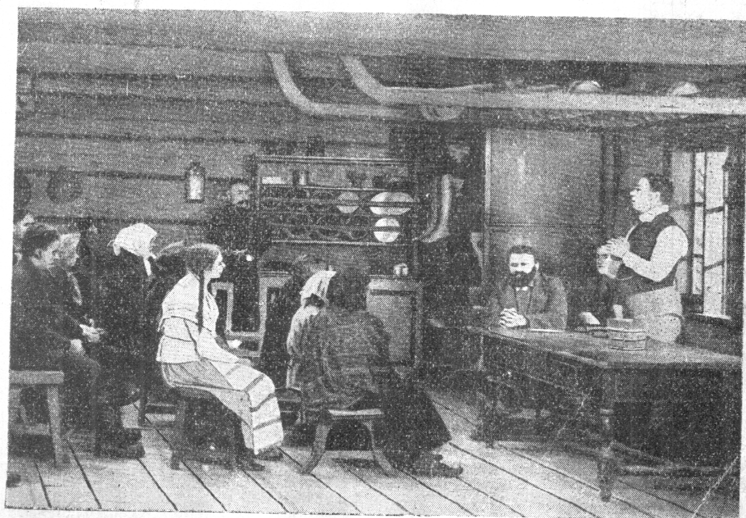
»*Ja merkit pitää oleman auringossa ja kuussa ja tähdissä.* Vapahtaja puhuu tämän päivän evankeliumissa viimeisistä ajan mer-

keistä, jotka ilmestyvät taivaassa ennenkuin tämä maailma loppuu; ja nämä merkit pitää oleman auringossa, kuussa ja tähdissä. Meidän pitää nyt ensinnä tietämän, että auringon kanssa ymmärretään hengellisessä tarkoituksessa kristillisyyden valkeus, joka on niinkuin aurinko niille, jotka matkustavat iankaikkisuuteen; jos tämä aurinko pimenee, silloin tulee hengellinen pimeys maan päälle niin, että matkustavaiset ei näe enää mistä tie menee taivaaseen. Aurinko ei pimenisi muutoin, mutta kun kuu menee auringon eteen, silloin tulee aurinko

Saarnamies silmäili ihmisiä, ja hänen tutkiva kat

pimeäksi. Mutta kuun kanssa ymmärretään hengellisessä tarkoituksessa se luonnollinen järki, joka on suurena esteenä niille, jotka aikovat katumuksen ja parannuksen tehdä; luonnollinen järki on sokea ja pimitetty synnin himoilta, niinkuin myös se luonnollinen kuu on itsestänsä musta ja pimeä; mutta tulee hänestä sentähden vähän valoa, koska aurinko paistaa kuun päälle: niin tulee myös siitä hengellisestä auringosta ylösvalaistus järjelle, että ihminen ymmärtää joltisesti järjellä toimittaa ne maalliset askareet ja niin asettaa elämän, että hän

seensa tunkeutui kuin nuoli suoraan toisen sydämeen

tulis tässä maailmasssa joltisesti aikaan. Mutta ei ihmisen järjellä eikä viisaudella näe, mistä tie menee taivaaseen. Järjen eli pääkallon tieto on se kuutamo, jonka himminlaisessa valossa ihminen näkee kulkea sitä laveata tietä, joka viepi kadotukseen. Mutta sitä kaitaista tietä ei näe kukaan kuutamolla eli järjen viisaudella; se pitää oleman täysi päivä eli täydellinen ylösvalaistus Jumalan sanasta, ennenkuin ihminen näkee, mistä tie menee taivaaseen . . .»

Olli piti hetken väliä, korjasi kurkkuaan, ja kun hän jatkoi lukuaan, muuttui hänen äänensä surkean laulavaksi nuotiksi, ikäänkuin valitukseksi. Ollin lukiessa Kero-Pieti silmäili ympäri pirttiä, lähetellen tulisia katseita. Ovenpieleen ja porstuaan, jossa hän tiesi pahimpain uskottomien piilevän, lensivät hänen silmäyksensä kuin salamat.

Iisakkikin oli joutunut sisälle ja saanut paikan lähellä saarnamiehen pöytää. Hanna oli istuutunut karsinan puolelle jonkun metsäkylän emännän viereen.

Ollin lukua kuuntelivat kaikki, vaikka he olivatkin saarnan joko itse postillasta lukeneet tai kuulleet muiden lukevan.

Ja Olli jatkoi:

»Koska Vapahtaja tämän evankeliumin alussa puhuu viimeisistä ajan merkeistä, varoittaa hän viimein opetuslapsiansa niistä synneistä, jotka erinomattain ovat hallitsevaiset silloin, koska viimeisen ajan merkit rupeavat näkymään. *Kavahtakaa teitänne ylönsyömisestä, juopumisesta ja elatuksen murheesta, ettei se päivä tule äkisti päällenne.* Me näemme, että ylönsyöminen ja juopumus ovat maailmassa hallitsevaiset synnit; maailman herrat käyvät edellä hyvillä esimerkeillä, ja talonpojat seuraavat perässä. Koska yksi ihminen syntyy, niin ne palvelevat sitä Jumalata, joka on peräsuolessa; jos ihminen kuolee, silloin taas palvellaan samaa peräsuolen Jumalaa; nimipäivät ja syntymäpäivät pyhitetään peräsuolen Jumalalle huvitukseksi. Onkos sitte Jumala luonut ihmisen syömään ja paskantamaan, juomaan ja tappelemaan? Vai mitä varten ihminen on luotu tähän maailmaan? Maailman herrat voitelevat kurkkunsa vuotavalla pirunpaskalla, ja talonpojat seuraavat heidän esimerkkiänsä. Niin eletään nyt maailmassa, ja sillä elämällä he luulevat kelpaavansa Jumalalle.»

Ollin lukiessa alkoi naisten penkeistä kuulua nyyhkytyksiä ja raskaita huokauksia. Hannan vieressä istuva metsäkylän emäntä itki ääneen-

sä. Hanna silmäsi isäänsä, joka istui aivan häntä vastapäätä. Iisakin kasvot olivat vakavat, ja silmäin välissä oli ryppy, joka siihen ilmestyi aina silloin, kun hän oli tyytymätön.

Ollin ääni häipyi, niin etteivät lähellä olevatkaan kuulleet eri sanoja.

Ihan lopulla saarnaa Olli koetti korottaa ääntänsä niin kuuluvaksi kuin voi, ja nyt kajahti ympäri pirtin:

»Olkaa siis valppaat ja valmiit rukoilemaan, että se suuri ristinkantaja, joka teissä hyvän työn alkanut on, auttaisi teitä vielä viimeisessä hengen kilvoituksessa, ja koska nämä luonnolliset silmät kiinni pannaan, ne kirkkaat silmät aukenisivat, jotka näkevät Jumalan ja kaikki pyhät enkelit. Aamen!»

Olli painoi kirjan kiinni ja hengitti helpotuksesta.

Kero-Pieti silmäili ympäri pirttiä.

»Että se suuri ristinkantaja, joka teissä hyvän työn alkanut on, auttais teitä», toisti hän verkkaan. Mutta jo hänen äänensä sointu, silmäin ilme ja ojentuvan käden siunaava liike vaikutti, että naisten puolelta alkoi kuulua itkua ja voivotuksia . . .

»Tehkää parannus», kuului Kero-Pietin ääni. »Tehkää parannus, koska armon aurinko vielä

paistaa ja suuri ristinkantaja apua lupaa! . . . Lyhyt on armon aika. Kuolema kolkuttaa ja monen rintoja, monessa on hyvä työ aloitettu.»

Hannan vieressä istuva metsäkylän emäntä alkoi uikuttaa ja huutaa, hyppäsi seisomaan, roivi käsiään yhteen ja kirkui, niin että korvia viilsi:

»Kiitetty olkoon Jeesus Kristus!»

Hän pyrki pois paikaltaan, loikkasi kuin taikavoimalla yli penkkien ja riensi saarnamiehen kaulaan . . .

Kero-Pieti lohdutteli, todisti syntejä anteeksi ja puhui jotakin, mitä Hanna ei kuullut.

Muutkin naiset alkoivat kirkua, ja kaikki pyrkivät pois paikoiltaan.

Valtava liikutus käy miestenkin puolella. Paloniemen Heikki innostui myös ja alkoi saarnata . . .

Paksu Olli oli joutunut pois pöydän takaa, ja hänenkin kaulassaan riippui neljä tai viisi emäntää . . .

Hanna työnnettiin syrjemmäksi. Joku tarttui hänen kaulaansa ja huusi:

»Herra Jeesus, ole kiitetty!»

Iisakkikin oli noussut seisaalle, ja kun Hanna katsoi isäänsä silmiin, näki hän, että ryppy silmäin välissä oli yhä syventynyt.

»Te paatuneet uskottomat», kuului Kero-Pietin ääni, »tehkää parannus, koska aika vielä on . . .»

Nuoria naisia ja miehiä tunkeutui lähelle saarnamiestä. Joku itki katkerasti, pyytäen anteeksi pahoja tekojaan . . .

Hanna näki isänsä kaulassa riippuvan jonkun naisen, ja kun nainen käänsi kasvonsa Hannaan päin, tunsi Hanna, että se oli Paloniemen vanha emäntä. Iisakin kasvojen ilmeessä Hanna ei huomannut tapahtuneen muutosta . . .

Äkkiä, — Hanna ei ymmärtänyt millä liikkeellä, — saarnamies sai äänet ja uikutukset vaikenemaan ja alkoi saarnata vähäuskoisille ja uskostaan langenneille. Hänen äänensä kuului porstuaan ja pihalle asti, ja hänen sanansa tunkeutuivat luihin ja ytimiin.

Totuutta, suoraa totuutta puhui saarnamies, — sen myönsi Hannakin, mutta hän ei jaksanut nousta niin väkevään tunnelmaan kuin muut.

Hän kuunteli miettiväisenä saarnamiehen puhetta, joka vähitellen taas lakkasi kuulumasta yleisten liikutusten enetessä.

Paloniemen Heikki selitti joillekuille nuorille, vastaheränneille autuuden oppia. Hanna tunsi ne samoiksi, jotka joka talvi suurempina seurailtoina tekivät parannuksen ja kesän tullen

lankesivat entiseen uskottomuuteensa. Hänen katseensa haki isää, mutta tätä ei enää näkynyt. Iisakki oli liikutusten aikana poistunut.

Hannakin alkoi pyrkiä ovea kohden.

Koko pirtti oli täynnä hikistä ilmaa. Ihmiset olivat liikkeellä. Toiset itkivät, toiset rukoilivat syntejään anteeksi.

Hanna pääsi vähitellen ovensuuhun, veti huivin päähänsä ja saattoi hengittää helpommin. Mutta porstuassakin oli väkeä, ja raskas ilma oli sielläkin, ja välikatosta tippui vettä. Hanna riensi ulos.

Pilvien takaa valaisi kuu himmeällä valolla pihamaata. Koski kuului pauhaavan.

Hannan sydämessä hytkähti kummasti. Hänen eteensä ilmestyi Paloniemen Heikki, joka totisin kasvoin ja merkillisin katsein saarnasi parannusta nuorille.

Saattaisiko niin puhua muille, ellei itse uskoisi ja ellei itse olisi valmis kuolemaan? kysyi Hanna itseltään. Puhdas omatunto Heikillä kai sittenkin oli. Isä ja hän epäilivät syyttä Heikkiä Niilo Iisakin hukkumisesta . . .

Hannan tuli melkein paha olla, ja hänestä tuntui kuin jokin ääni sydämessä soimaisi häntä . . .

Oli tullut olluksi niin tyly Juhanillekin, joka

saattoi olla totinen kristitty! Syyttä hän ja isä paloniemeläisiä epäilivät!

Talvinen ilma raitisti Hannan kuumia ohimoita. Hän alkoi virkistyä, ja polttava sydämentuska vaimeni.

Kun hän lähti takaisin sisälle, seisoi Paloniemen Juhani melkein hänen vieressään.

»Hanna», sanoi Juhani omituisen pehmeällä äänellä.

Hanna pysähtyi ja vastoin entistä tapaa antoi kätensä olla Juhanin kourassa pitkän aikaa.

»Onko sinulla mitään erityisempää minua vastaan, kun usein olet niin tyly . . . nyt tänä iltana varsinkin?» puhui Juhani, ja ihmeellisen pehmeältä kajahti hänen äänensä. Koko olennossa oli jotakin alakuloista, mitä Hanna ei ollut hänessä ennen huomannut.

Hanna katseli hänen kasvoihinsa, jotka kuun kalpeassa valossa olivat valjut ja totiset.

»Isä ei jaksa uskoa sitä Niilo Iisakin hukkumista», alkoi Hanna puhua. »Se on niin kummallista . . . Isä epäilee, ettei sinun isäsi tahtonut laskea paremmin sitä lauttaa, jossa velivainaja oli . . .»

Juhani ymmärsi, mitä Hanna tarkoitti, ja hänen kasvonsa kävivät yhä kalpeammiksi.

Pihalle asti kuului pirtistä ruikutusta ja huutoja, ja kuistin ovesta tuli höyryä sakeana.

Hanna tunsi Juhanin käden omassaan vapisevan ja kuuli hänen sanovan:

»En minä siitä asiasta mitään tiedä . . . Hukkuivathan muutkin jälkipään miehet . . .»

Hanna katsoi Juhanin tummiin silmiin, joihin hänen mielestään ilmestyi kummallinen kiilto.

NUOTTANIEMEN talo oli korkean niemen nenässä, jossa joki teki kaarevan polven kuin hevosenkengän. Talon ikkunoista näkyi suoraan pohjoisesta tuleva väylä, joka lankasuorana laski jyrkkien rantojensa välissä virtaavaa uomaansa pitkin taloon päin. Se oli kuin läikkyvä tie, joka lähti kaukaa ikäänkuin tunturin huipulta ja suuntaansa muuttamatta vei Nuottanientä kohti. Mutta taloa lähestyessään se näytti remahtavan suureen nauruun, leveten vähävirtaiseksi, korkearantaiseksi suvannoksi. Siinä se levähti vauhdistaan ja kokosi uusia voimia.

Nuottaniemen suvanto oli mainio lauttasatama.

Mutta vähän alempana taloa, toisella puolen niemen nenää, suvanto äkkiä kapeni, muuttuen väkeväksi virraksi, joka kiihtyen ja vauhtiaan enentäen riensi vaahtoisin harjoin mutkistaan kuuluisaan Korpikoskeen.

Paloniemi oli alempana Nuottanientä joen länsipuolella, missä väkevä virta kulki pitkin

jyrkkää ja kivikkoista rantaa. Senvuoksi eivät ylempää tulevat lautat koskaan uskaltaneet Ruotsin puoliselle rannalle, missä kosken virta jo alkoi niellä, vaan laskivat maihin Nuottaniemen suvannon kohdalla, ja täällä ne varustettiin kosken kuohuja varten.

Kylän talot olivat loitompana näistä molemmista Korpikosken taloista, jotka kumpikin olivat manttaaliltaan pitäjän suurimpia. Nuottaniemen maita oli koko idänpuolinen metsärikas Korpikosken ranta, samoin kuin Ruotsin puolinen ranta oli Paloniemen aluetta. Mutta Paloniemen maat olivat kuitenkin pienemmät ja laadultaan karummat, ja talon metsät olivat entiset isännät joko myyneet tai muuten raiskanneet.

Nuottaniemi oli metsärikas.

Heti Korpikosken rannalta ja talon vainion takaa alkoivat äärettömät mäntymetsät, jotka ulottuivat penikulman leveydeltä synkkiin sydänmaihin päin. Maanlaatu oli talon ympäristöllä hyvää, lihavaa savimultaa ja koko niemi seudun parasta peltomaata.

Molempien talojen isännät olivat monta miespolvea olleet koskenlaskijoita, verrattomia perämiehiä. Ne olivat uskaltaneet lähteä juonikkaalle Korpikoskelle silloinkin, kun koski oli

pahimmillaan. Eikä muistanut tämä polvi, että entisten isäntäin lauttoja ohjatessa olisi sattunut onnettomuuksia. Raskaat tukkilautat viilsivät hyrskyissä, vilahtivat vaarallisten kallioiden ohi ja notkistivat kankeita kylkiään perämiesten tahdon mukaan äkkimutkissakin.

Paloniemen isännät olivat aina olleet rajumpia ja rohkeampia kuin Nuottaniemen miehet. Ulkomuodoltaankin olivat nämä naapurit kovin erinäköisiä. Paloniemen miehet olivat pitkiä ja mustaverisiä, joiden kantaisän sanottiin muuttaneen tänne Kolarin kylmistä korvista. He olivat olleet rajuja miehiä, sydämettömiä ja raakoja. Tämän nykyisen isännän isoisä oli ollut maankuulu juoppo ja tappelija, joka oli Lapinretkelleen iäksi jäänyt.

Nuottaniemeläiset taas olivat hiljaisia, lyhytkasvuisia, vaaleaverisiä miehiä, jotka rakastivat kotiaan ja olivat innokkaita maanviljelijöitä. Heidän kantaisänsä kerrottiin olleen kotalappalaisen, jolla oli Nuottaniemen juurella ollut kota ja joka kalasteli sekä koskessa että suvannolla. Hän oli sitten nainut suomalaisen tytön, ja heistä polveutuivat nuottaniemeläiset.

Rohkeita perämiehiä olivat nämä nykyisetkin isännät, Heikki ja Iisakki.

Mutta Nuottaniemen Iisakkiin luotettiin kui-

tenkin paremmin, vaikkei Heikinkään perämiehenä ollessa ollut sattunut vahingoita.

Vaikka naapurit olivatkin niin erilaisia luonteeltaan, oli heidän kesken aina vallinnut sovinto ja naapurirakkaus. Ei ollut tullut tinkoja kalastuspaikoista, jotka molemmilla olivat yhtä hyvät. Nuottaniemeläiset olivat ymmärtäneet vaieta silloin, kun paloniemeläisten villi veri alkoi kiehua.

Sovinnossa olivat nämä nykyisetkin isännät eläneet ja näennäisesti vieläkin elivät, vaikka silloin tällöin lauttojen laskuaikana olikin sattunut pieniä kinoja.

Mutta sen tiesi jo monta kylää, että Paloniemessä kadehdittiin Nuottaniemen rikkauksia. Satumaisia summia oli Iisakille jo tarjottu metsistä, mutta Iisakki ei ollut myynyt. Mitäpä hänen tarvitsikaan myydä, jolla oli yllin kyllin maallista hyvyyttä muutenkin!

Eikä ollut kuin kaksi lasta perimässä!

Näinä parina viime vuonna olivat naapurien suhteet kuitenkin kylmenneet.

Ja Nuottaniemen Iisakin syyksi se pantiin. Iisakki ei ollut pariin vuoteen käynyt Paloniemessä, ei siitä päivästä saakka, jolloin Niilo Iisakki hukkui.

Ja siitä päivästä alkaen oli isäntä alkanut tuntuvasti vanheta.

Niilo Iisakki oli ollut reipas nuorukainen, tarkkasilmäinen ja rohkeamielinen. Hänestä toivottiin yhtä taitavaa perämiestä kuin oli ollut hänen isoisänsä, Nuottaniemen Mooses, joka osasi laskea kaikki Tornionjoen kosket. Mutta toisin oli kova kohtalo määrännyt. Kesän kirkkaimmillaan ollessa oli Niilo Iisakkikin lähtenyt lauttaa soutamaan kosken alle. Miehistä oli puute, sillä lauttoja oli paljon odottamassa. Niilo Iisakki sattui sille lautalle, jossa Paloniemen Heikki oli perämiehenä . . .

Hetkeä ennen oli rannasta lähtenyt lautta, jossa Nuottaniemen Iisakki oli perämiehenä. Koski oli pahalla päällä, ja Varsankalliossa, joka oli Korpikosken vaarallisin paikka, hipaisi Iisakinkin ohjaama lautta kallion kylkeä . . .

Toiset viilettivät perästä . . .

Oli valoisa juhannusyö. Jälkipään miehet, joihin Niilo Iisakkikin kuului, olivat etelänpuolen väkeä, mutta etupäässä siinä oli paikkakuntalaisia. Silloin, kun lähestyttiin Varsankalliota, kääntyi lautta äkkiä kalliota kohden, ja jälkipää jysähti siihen niin, että pohja hajosi yksin puin . . .

Kaikki jälkipään miehet joutuivat koskeen,

ja raskas lautta painoi heidät kuohuihin. Etupään miehet pääsivät onnellisesti kosken alle . . .

Kukaan ei pannut sitä onnettomuutta perämiehen syyksi. Parastansa oli Paloniemen Heikki koettanut, mutta raskas lautta ei totellut, sillä väkevä virta painoi Varsankalliota kohti. Ja ensi kertaa nyt semmoinen onnettomuus Heikillekin sattui.

Sen ymmärsi Nuottaniemen Iisakkikin, mutta sittenkin jäi hänen mielensä pohjalle kummallinen epäluulo, jota hän ei saanut kitketyksi pois, mutta joka ajan kuluessa yhä vahvistui. Oliko Heikki tehnyt sillä kerralla kaikki, mitä olisi voinut tehdä?

Etupään miehet vakuuttivat, ettei se ollut Heikin syytä. Kaikki miehet olivat soutaneet niin, että silmät tulta iskivät. Mutta taitavana perämiehenä Iisakki ymmärsi, ettei tarvinnutkaan enempää kuin jonkun sekunnin viivytys soutukäskyn antamisessa . . . silloin oli varmaa, ettei lautta ehtisi ohi Varsakallion.

Hän ei ollut koskaan ilmaissut epäluulojaan, mutta siitä asti hän ei enää käynyt Paloniemessä, vaikka Heikki puolestaan lauttojen laskun aikana oleskeli Nuottaniemessä viikonkin päivät yhtä mittaa.

Samana kesänä syyspuolella alkoi Palonie-

men Juhani lähennellä Hannaa, ja siitä saivat Iisakin epäilykset uutta vauhtia.

Ilokseen hän kuitenkin huomasi, ettei Hanna näyttänyt paljonkaan välittävän Juhanista.

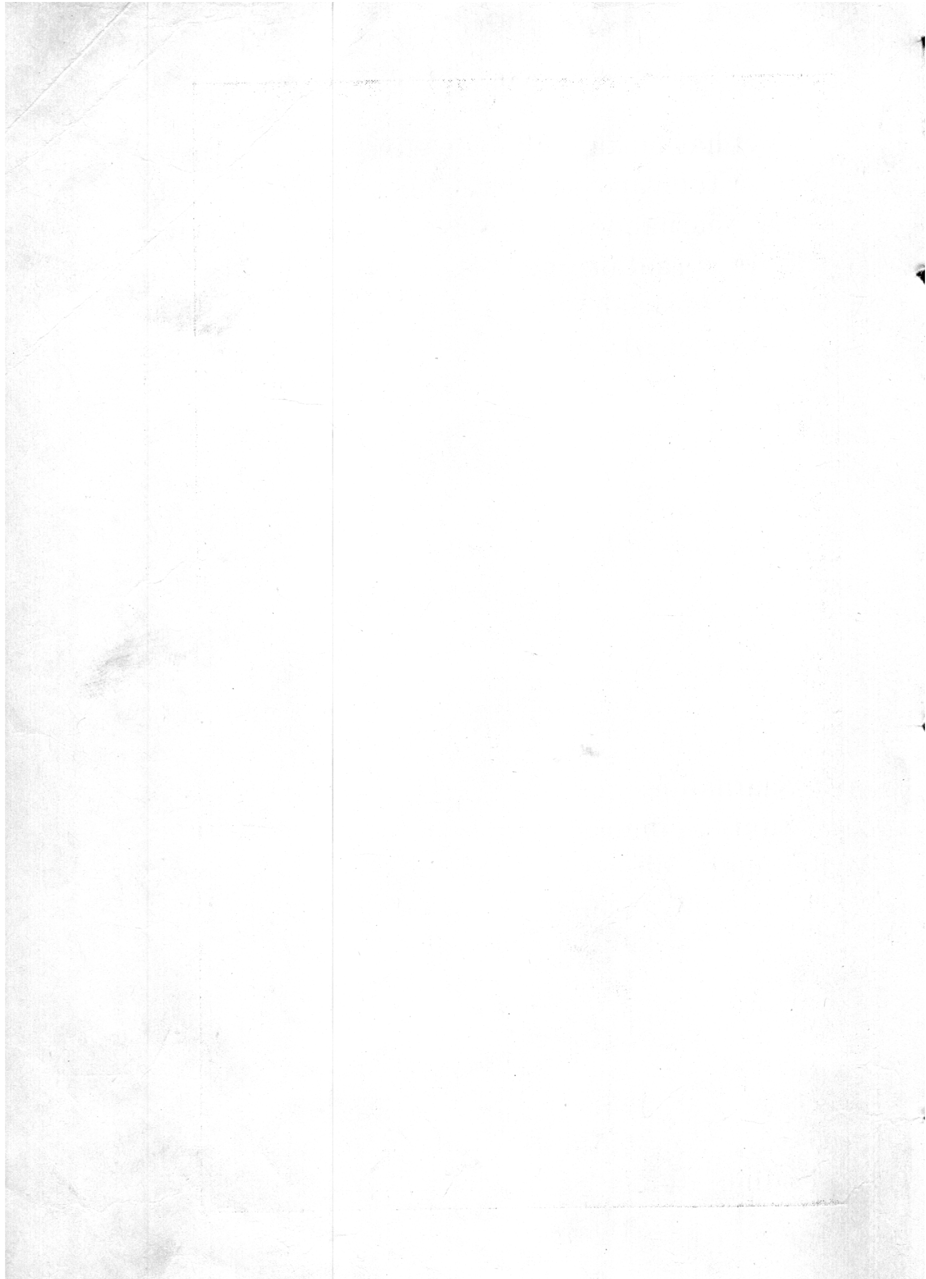
Nyt viime syksynä oli Juhani kosinut, mutta Hanna oli pyytänyt vielä miettimisen aikaa. Hän tahtoi vielä olla nuorena ja huolettomana.

Poikansa kosinnasta ei Paloniemen Heikki ollut tietävinäänkään, mutta Iisakki arvasi, että Heikki sittenkin ohjaili ja neuvoi poikaansa. Paloniemen asioiden tiedettiin olevan huonolla tolalla. Jos saamamiehet ryhtyisivät omaansa ottamaan, menisi talo ja irtaimisto velkamiehille. Mutta Paloniemen Heikki oli kristitty mies, joka kulki saarnamatkoilla ja uhrasi paljon kristittyjen hyväksi. Siksi velkojat, jotka olivat kristittyjä, eivät ruvenneet ulosotolla hätyyttelemään.

Nuottaniemen Iisakki oli kyllä kristittyjen kirjoissa, ja heränneenä miehenä häntäkin pidettiin, mutta moitittiin liian itaraksi ja maallisen tavaran himoojaksi. Hän ei koskaan riemuinnut silloinkaan, kun valitut saarnamiehet pitivät seuroja, ei tunnustanut syntejään eikä niitä anteeksi pyytänyt. Senvuoksi häntä pidettiin huonompana kristittynä kuin hänen naapuriansa, Paloniemen Heikkiä.

Paloniemen asioiden tiedettiin olevan huonolla tolalla

Nyt hän oli kuitenkin, kun tiesi Kero-Pietin taloonsa tulevan, päättänyt runsain käsin kestitä sekä saarnamiestä että muitakin kristityitä. Häntä ei saataisi moittia itaraksi, sillä sitä hän ei ollut koskaan ollut eikä liioin maallista tavaraa himoinnut. Senkö vuoksi häntä itaraksi uskottiin, että hän hoiti taloansa parhaan ymmärryksen mukaan eikä suostunut puulaakeille metsiään myymään?

Iisakki hymähti koko jutulle ja palveli Jumalaansa sydämensä äänen mukaan.

Seurat olivat loppuneet. Yö oli puolessa, ja seuramiehet tekivät lähtöä kukin kotiinsa. Kaikille oli ilmoitettu, että vielä seuraavanakin iltana kokoonnuttaisiin Nuottaniemessä.

Saarnamies joukkoineen jäi taloon yöksi.

Suuri ja ihmeellinen oli tämä ilta ollut. Paljon nuoria oli herännyt, ja vähäuskoiset ja langenneet olivat uudistaneet uskonsa. Kero-Pieti saattoi olla kaikin puolin tyytyväinen. Hänen tulinen, nuhteleva ja sydämeenkäypä saarnansa ei ollut sattunut kuuroille korville.

Kun muut jo olivat käyneet nukkumaan, juttelivat saarnamies ja Iisakki kahden kesken pienessä pihanpuolisessa salinkamarissa.

»Minun tapani on aina puhua suoraan ja peit-

telemättä», jatkoi saarnamies sikaaria poltellen. »Ihmisen viat ja sydämen pahuus eivät lähde pois, ellei korva saa kuulla suoraa totuutta, sitä totuutta, joka on Jumalasta. Sen vuoksi nyt sinultakin kysyn, veljeni Iisakki: Miksi kannat kainia veljeäsi Paloniemen Heikkiä kohtaan, jonka uskon vilpittömäksi kristityksi?»

Kero-Pieti teki kysymyksensä äkkiä ja esipuheitta, niin että Iisakki hätkähti. Hän ei ollut odottanut niin suoraa puhetta. Mitä hän vastaisi? Sanoisiko suoraan saarnamiehelle, mitä oli ruvennut ensin epäilemään ja sitten uskomaan? Mutta eihän hänellä, kun oikein asiaa ajatteli, ollut minkäänlaista tukea otaksumisilleen!

Hän pysyi vaiti ja saarnamies jatkoi:

»Veljesi Heikki puhui minulle, että olet muuttunut kummallisen kylmäksi häntä kohtaan. Kaiketi luulet itselläsi olevan siihen syytä. Mutta oletkos tunnustellut oman sydämesi kovuutta? Oletkos antanut anteeksi niin monta kertaa kuin taivaallinen isä neuvoo? Katso omaan poveesi ja tutkistele! Oletko lähtövalmis, kun arkkienkeli pasuunaansa puhaltaa suurena lähtöpäivänä?»

Iisakki tuijotti lattiaan eikä vastannut mitään.

»Herra on sinua kovasti koetellut, mutta kaikki me tarvitsemme tulivasaraa tässä elämässä... Pian me unhotamme taivaallisen isämme, jolta kaikki hyvyys vuotaa, ellei Hän pane päällemme väkeviä murheita, jotka meitä saattavat Häntä rukouksilla lähenemään.»

Mutta Iisakki ei vieläkään virkkanut mitään. Kerran jo nousi sana suuhun, ja hän aikoi kertoa saarnamiehelle kaikki. Jos Heikki voisi vanhurskaan Jumalan kasvojen edessä vakuuttaa, ettei hänessä ollut pienintäkään syytä Niilo Iisakin kuolemaan, anoisi hän anteeksi kaiken epäilyksensä ja sydämensä pahat ajatukset — ja alkaisi taas sydämestään saakka rakastaa naapuriaan. Mutta kun sana oli noussut suuhun, nielaisi Iisakki sen takaisin ja virkkoi melkein kuin pakosta:

»Enpä minä tällä kertaa haluaisi meidän suhteestamme haastella.»

»Tee kuin tahdot», arveli saarnamies. »Mutta raskasta on sinunkin kantaa pahaa sydäntä veljeäsi vastaan...»

»Niin onkin. Enkä mitään niin toivoisi kuin sitä, että naapurisuhteemme tulisivat entiselleen», sanoi Iisakki.

»No ehkäpä Jumalan avulla tulevat. Katso: Paloniemen Heikillä on nuori uljas poika, toti-

nen kristitty ja hiljaluontoinen Juhani, joka neitsykäistä, tytärtäsi Hannaa, rakastaa... Ehkä se on viittaus Herralta, että sovintoon ja rakkauteen kävisitte!»

»Saattaa olla viittaus», myönsi Iisakki. »Muuten minä en tiedä siitä. Se olkoon heidän oma asiansa.»

Saarnamies herkesi hetkeksi. Hän oli kyllin tarkka ihmistuntija huomatakseen, ettei Iisakki pitänyt siitä puheesta.

»Juhani on nuhteeton nuorimies», sanoi Kero-Pieti. »Ja työtätekevä ja työtärakastava.»

»Mitä varten häntä minulle kehut?» kysyi nyt Iisakkikin vuorostaan äkkiä. »Paloniemeläisetkö ovat käskeneet häntä täällä kehumaan?»

Nyt oli Kero-Pietin vuoro hämmästyä. Eikä hän heti pystynytkään Iisakille vastaamaan.

»Paha on sydämesi», sanoi hän vain ja arveli sitten haukotellen: »Taitaa olla jo aamuyö.»

»Aamupuoli jo on», vastasi Iisakki, nousi, toivotti Herran rauhaa ja poistui pirttiin omaan vuoteeseensa.

Hanna makasi valveilla ja tiesi isän olevan kahdenkesken saarnamiehen kanssa. Mitä he siellä puhuivat? Puhuivatko taivaallisia vai velivainajan hukkumisesta?

Mitähän jos isä selitti koko asian Kero-Pietille!

Ja Kero-Pieti todisti kaikki isän ja hänen epäilyksensä turhiksi, vakuutti, että Paloniemen Heikki oli viaton, ja he olivat pahaa sydäntä kantaneet syyttömästi paloniemeläisiä vastaan!

Ja huomenna isä menisi Paloniemeen, ja sitten tulisi suuri sovinnon päivä . . .! Juhani ehkä tulisi tänne . . .

Hanna muisti Juhanin kalpeat kasvot ja tummat silmät, jotka kiilsivät niin kummasti tuon pitkän miehen päästä . . .

Hän tunsi kuin sääliä Juhania kohtaan. Mutta rakkautta hän ei jaksanut kuvitellakaan. Sillä sydämen pohjalla pyrkivät esille nuoren, reippaan ja vaaleaverisen miehen lempeät silmät ja naurava suu . . . leveät hartiat ja tanakat kädet . . . Se kuva oli siellä ollut jo kauan, ja hyvin usein se sieltä tuli näkyviin . . . silloin varsinkin, kun tuntui jotakin olevan ikävä . . .

Nyt hän ilmestyi ilmielävänä, niinkuin syyskierän aikana oli, kun ylös Lappiin, tukkimetsään, lähti. Tästä kodin kautta he menivät, monta nuorta miestä yhdessä roikassa, hiihtäen, laukut selässä. Kuistissa hän sai kahden kesken puhutella.

»No muista sitten minua!» sanoi hän ja puristi sormia.

»Muistan minä . . . aina muistan.»

»Ensi lauttojen matkassa palaan . . . silloin on kevät.»

»Varron ensimmäisiä lauttoja . . .»

Puristi kättä lämpimästi . . . Tuntui siltä kuin riemu halkaisisi sydämen . . .

Sitten he lähtivät. Hän ja isä katselivat pirtin ikkunasta, kuinka he laskivat korkeaa törmää alas jäälle ja lähtivät taivaltamaan pitkin vähälumista joenuomaa ylöspäin. Reippaasti he hiihtivät, vaikka vinkeä pohjoinen puski vastaan.

»On se hiihtomies, tuo Koskenalustan Antti», sanoi isä.

Hänelle teki hyvää isän sana. Edelle muista oli Antti lykännyt. Hän näki pitkän hiihtäjärivin yhä pienenevän, kunnes ei enää näkynyt muuta kuin musta viiru halkaisemassa ylöspäin kapenevaa joen uomaa. Lopulta katosi viirukin, nousi kuin tuntureille siellä, missä joenuomakin katosi näköpiiristä . . .

Hanna makasi valveilla ja mietti. Kuinka kauan isä viipyisi saarnamiehen luona?

Sinne oli Antti mennyt tukkimetsään, eikä Hanna ollut hänestä mitään kuullut. Ja keväaseen ja jäänlähtöön oli vielä pitkän pitkiä talven kuukausia . . .

Silloin kuuli Hannan odottava korva, että

porstuassa kulki joku, ja hän arvasi, että isä palasi saarnamiehen luota. Hänen teki mieli mennä isältä kysymään, mutta kun hän kuuli isän rykäisevän samaan tapaan kuin iltaisin levolle mennessä, otaksui hän, ettei isälle ollut mitään oudompaa tapahtunut.

Ja Hannakin vaipui levottomaan uneen.

Aamulla, ennenkuin puolipimeä talvinen päivä alkoi tuntua, rupesi väkeä jo karttumaan taloon.

Kaikki tahtoivat puhutella kauan kaivattua ja odotettua saarnamiestä ja saada häneltä lohdun sanoja. Ja kaikille oli hänellä ystävällinen sana varastossa, suurimmallekin syntiselle hän neuvoi tien armoon ja Kristuksen luo.

Hän ei pitänyt aamupäivällä mitään erityistä saarnaa, vaan puheli vähän kunkin kanssa, todistaen vähäuskoisuutta ja syntejä anteeksi.

Isännällä ja Hannalla oli paljon hommaa, sillä talon piha oli kuin markkinapaikka ja joka huone täynnä väkeä.

Hanna päätti isänsä kasvojen ilmeestä, ettei saarnamiehen ja isän kesken ollut sattunut mitään erinomaista. Isän otsaryppy oli hyvin syvä, ja siitä Hanna tiesi, että isää vaivasi väen paljous ja kuhina. Väsyneeltäkin hän näytti. Tuskin oli nukkunut koko yönä.

Aamiaista syödessä saarnamies puhui siitä, kuinka vaikea on maallista tavaraa rakastavan ihmisen tulla Jumalan valtakuntaan. Ja kuitenkin neuvoo Jeesus jättämään kaikki ja seuraamaan häntä. Hän kertoi monta esimerkkiä. Puhuessaan hän silmäili Iisakkiin, ja Iisakki ymmärsi, että saarnamies rikkaalla miehellä tarkoitti häntä.

»Jättää kaikki ja seurata Jeesusta», jatkoi saarnamies. »Se on raskasta syntiselle ihmiselle, ja kuitenkin se on tehtävä, jos Jeesusta seurata tahtoo. Hyvä on maallinenkin tavara, mutta siihen ei saa sydäntään kiinnittää . . .»

Ja kääntyen Iisakin puoleen hän jatkoi:

»Kuinka on sinun sydämesi irti maallisesta tavarasta, jota Jumala on sinulle yllin kyllin suonut?»

»En ole sitä vääryydellä enkä minkään varjon alla kerännyt», vastasi Iisakki vakavin kasvoin. »Mutta en ole tahtonut myöskään sitä tuhlata enkä joutavaan kuluttaa, kun elämässäni olen vähemmälläkin toimeen tullut. Olen koettanut hoitaa maatani ja metsiäni ja uskon varmaan, että taivaallinen isä on töitäni siunannut . . .»

Saarnamies ei ehtinyt vastata, sillä samassa

ajoi pihaan niitä kristityitä, jotka olivat olleet Paloniemessä yötä.

Siinä roikassa oli Paloniemen Heikki emäntineen ja myös hänen poikansa Juhani.

Hanna näki Paloniemen Heikin katseesta, että se tähysteli kuin olisi jotakin erinomaisempaa odottanut.

Iisakki näytti tervehtivän Heikkiä melkein kylmästi, ja Hanna huomasi, etteivät he katsoneet toisiaan silmiin.

Juhani tervehti Hannaa lämpimämmin kuin ennen, mutta Hanna tunsi, että jotakin kylmää liikkui hänen sydämessään.

Aamiainen oli syöty, ja saarnamies istui keinutuoliin ja alkoi puhua Jumalan sanaa.

Iisakki ja Hanna poistuivat taloustoimiinsa.

Päivä kului, ja väkeä karttui yhä lisää, niin että ennenkuin varsinainen selitys alkoi, oli Nuottaniemen kookas pirtti kuin sullottu väkeä täyteen.

TOISTA viikkoa viipyi Kero-Pieti Nuottaniemen ja Paloniemen taloissa, vuoro-illoin kummassakin seuroja pitäen.

Ihmeitä oli tapahtunut. Lukuunottamatta monia nuoria, jotka tulivat herätykseen, oli monta vanhaa paatunutta, uppouskotonta pehminnyt ja tehnyt totisen parannuksen. Kero-Pieti oli parhaansa koettanut saadakseen Nuottaniemen Iisakin ja Paloniemen Heikin suhteet entiselleen. Alussa hän uskoi kaiken syyn olevan Iisakissa, mutta kuta useammin hän kumpaakin naapuria puhutteli, sitä enemmän hän alkoi epäillä, ettei Heikkikään voinut olla aivan viaton. Mutta Iisakki vaikeni siitä, mistä oli pahan sydämen Heikkiä kohtaan ottanut, ja Heikki puolestaan vakuutti, ettei hän tiennyt tehneensä mitään pahaa naapurilleen. Niin jäi saarnamiehelle epäselväksi, kummassako miehessä vika oli. Mutta syvällä omassa sydämessään hän tunsi, ettei kumpikaan ollut vielä kylliksi nöyrtynyt.

isännänkin asioista, ja talossa kävi työ ja toimi mainiosti.

Nuottaniemen palvelusväki oli myös tullut herätykseen. Nuoret piiat heittivät joutavat koristukset puvuistaan pois, eikä renkipoikia enää tavattu iltaisin korttia lyömässä.

Hanna kertoi muutoksesta isälleen.

Iisakki hymähti:

»Semmoistahan se on aina ennenkin ollut», sanoi hän. »Jonkun viikon ne ovat totisia, mutta ennenkuin käki kukkuu, ovat he entisenlaisia. Ne parannuksen teot eivät ole sydämestä lähteneitä. Jospa heidän mielensä muuttuisikin!»

Ja totta olikin Iisakki puhunut. Jo parin viikon päästä juoksivat piiat kylälle, ja renkipojat laulelivat rivoja rekilauluja metsään mennessään.

Niin kuluivat viikot, ja talven pitkät pimeät alkoivat lyhetä.

Iisakki istui etelänpuolisen ikkunan luona, kun päivä oli kirkkaimmillaan, ja lueskeli raamattua. Hän syventyi lukemiseensa niin, ettei kuullut, mitä hänen ympärillään tapahtui.

Mutta luettuaan hän nousi ja meni peräikkunan luo, josta näkyi korkearantainen Ruotsin

puoli ja Paloniemen punainen talo kivisine navettoineen.

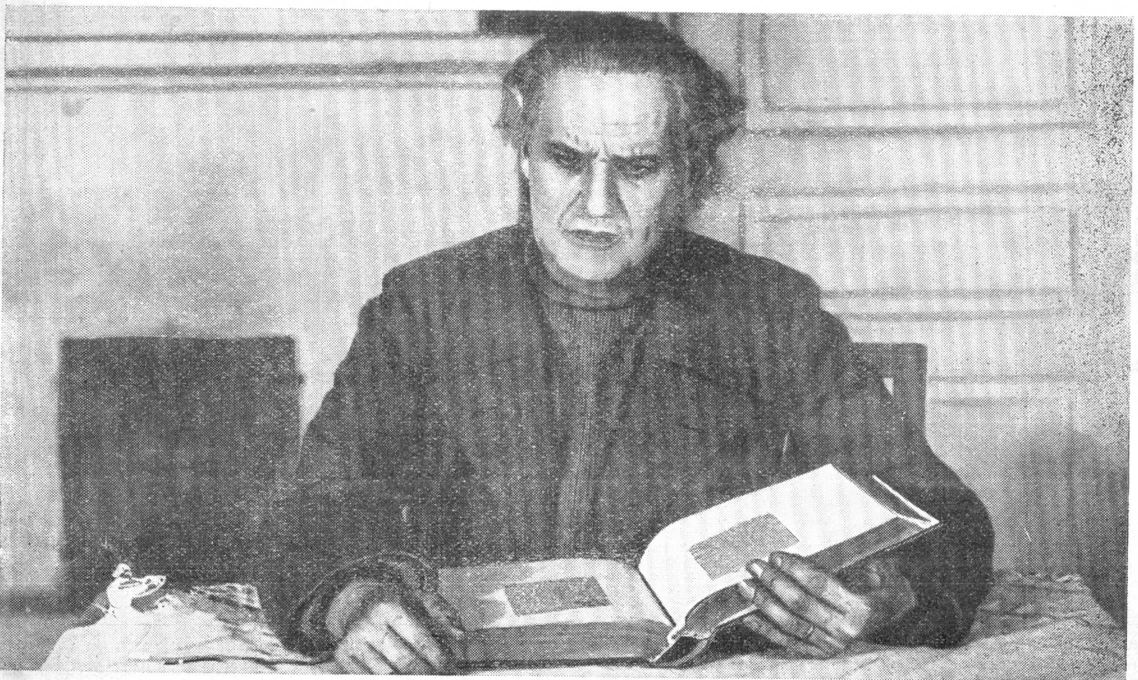
Hanna pani merkille, ettei hänen katseensa kauan viipynyt Paloniemessä, vaan siirtyi pian Korpikoskelle päin, josta nousi vaaleaa usvaa taivasta kohti, metsän yli näkyen.

Saarnamiehen lähdettyä oli Paloniemen Juhani joka sunnuntai hiihtäen käynyt Nuottaniemessä. Silloin hän puheli pirtissä renkien ja Iisakin kanssa kaikenlaisista asioista, viipyi pari kolme tuntia ja hiihteli sitten takaisin kotiansa. Hyvin monena sunnuntaina sattui, ettei Juhani tavannut Hannaa ollenkaan. Näytti ikäänkuin Hanna olisi vasiten välttänyt tulemasta Juhanin puheille.

Vähäpuheinen oli Iisakkikin. Ja sattui niinkin, että kun Juhani tuli taloon ja Iisakki istui yksin pirtissä raamattua lukien, hän ei ollut näkevinäänkään Juhanin tuloa. Ja kun Juhani jostakin aloitti puheen, ei Iisakki arvellut siihen mitään, joten Juhanin oli lopetettava.

Niin oli eletty helmikuuhun, jolloin päivät jo Perä-Pohjolassakin alkavat pidetä.

Oli kirkas päivä, ja etelänpuolisista ikkunoista paistoi aurinko kuin riemuiten suuren pirtin lattialle. Iisakki istui tavallisella paikallaan raamattua lukien, Hanna hommaili

Iisakki istui tavallisella paikallaan raamattua lukien

jotakin karsinan puolella, ja talossa oli muuten talvisen pakkassunnuntain jäykkä jykevä rauha. Palvelusväki oli mennyt kylälle, niin ettei ollut muita kotona kuin isäntä ja Hanna.

Isän lukiessa Hanna unohtui katselemaan pohjoisenpuolisesta ikkunasta pitkin valkoista joen uomaa, jolle päivä paistoi, niin että hanki kimmelsi. Kapenevana nauhana se painui suoraan pohjoiseen ja katosi näköpiirin rajassa kaukaiseen, lumivalkoiseen kiveliöön.

Hiljaisena, kylmän jään peitossa oli nyt välkkyvä, virtaisa joki, joka kesäisin juoksi uljaana ja voimakkaana, raskaita tukkilauttoja kuljetellen kuin kuivia lastuja selässään . . . Siellä oli joen latvoilla, tuonnimmaisten tunturien takana Anttikin . . .

Hanna nojasi ikkunaa vasten, ja hänen ilmeikkäissä silmissään kuvastui ikävä. Liikahtamatta hän katseli pohjoista taivaanrantaa, ja ajatukset liitelivät kauas tunturien taakse . . . Oli vielä pitkiä kuukausia kevääseen, siihenkin, kunnes ensimmäiset poreet nousisivat kotirantaan . . . Mutta pian sitten sulaisi, rutosti nousisi tulva, pauhinalla ja ryskien väylä loisi jäänsä, ja Korpikoski murentaisi ne pieniksi hilseiksi . . .

Silloin saisi jo lauttoja odottaa!

Koko pitkänä sydäntalvena hän ei ollut mitään kuullut Antista. Ei ollut sattunut sieltäpäin yhtään tulevaa eikä kauttakulkijaa! Eläneekö? Terveiset lupasi laittaa . . . ei mitään ole kuulunut. Mutta varmaankaan ei ole unhottanut, jos on elävien joukossa . . .!

Kun Iisakki nosti katseensa kirjasta, näki hän tyttärensä seisovan otsa kiinni ikkunassa ja katselevan pohjoiseen päin. Hän arvasi Hannan ajatukset, oli nähnyt, että tytön silmät loistivat kirkkaammin aina silloin, kun Koskenalustan Antti tuli saapuville. Nyt viimeksi, kun Antti syyskierällä miesjoukossa meni Lappiin, hän oli huomannut tyttärensä ilmeistä, että Antti oli hänelle mieluinen.

Isä ja tytär eivät olleet keskenään tunnonasioistansa puhuneet; tuntui siltä kuin kumpaakin olisi ujous estänyt, vaikka kumpikin kyllä tiesi, mitä toinen ajatteli. Äidin kuoleman ja veljen hukkumisen jälkeen isä ja tytär olivat tulleet lähemmäksi toisiaan, mutta heille molemmille oli luonteenomaista, etteivät he saattaneet ilmaista sitä, mikä oli sydäntä lähinnä. Mutta nyt tuntui isästä, että Hannan varmaankin oli hyvin ikävä, muistellessaan Anttia, reipasta miestä. Iisakki ajatteli omaa nuoruutensa aikaa . . .

Hän rykäisi ja nousi ottamaan piippuaan pöydältä.

Isän äänen kuultuaan Hanna säpsähti ikäänkuin olisi ollut pahanteossa. Hän katsahti isää silmiin ja näki tämän hymyävistä kasvoista, että isä aavisti jotakin. Hanna punastui ja alkoi jotakin puuhata.

Onneksi ei isä virkkanut mitään, mutta hänen otsaryppynsä oli sileä, ja hän sytytti piippunsa kuin hyvillään.

»Pian tässä alkaa kevättalvi», puheli hän. »Mattiin ei enää ole kuin viikko.»

»Ja siitä neljä Maarianpäivään», lisäsi Hanna. »Ja sitten se jo alkaakin olla kevät!»

Keskustelu jäi siihen, sillä Hanna sattui katsomaan joelle, jonka poikki viitoitettu tie vei Nuottaniemestä Paloniemeen päin.

»Tuleeko sieltä ketään?» kysäisi Iisakki, kun näki tyttärensä katselevan joelle.

»Ellen väärin tunne, on tuo hiihtäjä Paloniemen Juhani.»

Iisakki ei siihen puhunut mitään, rykäisi kerran, kaksi ja meni maata omaan sänkyynsä, jossa hänen oli päivälläkin tapana levähtää.

Pois siirtyi Hannakin ikkunasta ja painui keittiöön. Tuntui kuin jokin kylmä viima olisi puhaltanut sydämeen ja hän joutui siinä huo-

kaamaan: jospa joella hiihtävä mies olisi Antti eikä Juhani!

Mutta kun hän juuri sitä parhaillaan oli miettimässä, kuuli hän Juhanin kolistelevan kuistissa ja tulevan pirttiin rohkeammin askelin kuin tavallisesti.

Uteliaana hän aukaisi pirttiin vievän oven ja tervehdittyään Juhania huomasi tämän hiihtäneen kiivaasti.

»Läksin tuomaan uutisia», alkoi Juhani puhua. »Ja terveisiä Kero-Pietiltä... Hän makaa kovin sairaana Torniossa... Lähetti sanan, että isän pitäisi tulla sinne aivan heti, ja tähän taloon oli pyytänyt terveisensä viemään...»

Juhani kertoi uutista hätäilevällä äänellä ja ikäänkuin pakosta niin nopeasti kuin ehti.

Iisakki nousi sängystään.

»Vai makaa Kero-Pieti sairaana!» sanoi hän hyvin vakavana. »Lieneekö kovakin taudintapaus?»

»Sitä en tiedä», selitti Juhani. »Mutta terveisiä lähettäessään hän oli maininnut, että ne voivat olla hänen viimeisensä. Isälle oli lisäksi pyyntö tulla heti hänen luokseen. Hänellä olisi paljon puhumista.»

»No mitä isäsi?» kysyi Iisakki vilkkaammin.

»Viime yönä isä läksi ja käski tänne viemään Kero-Pietin terveiset.»

Juhani oli istunut penkille ja pyyhki hikeä otsaltaan. Iisakki seisoi keskellä lattiaa miettiväisenä, ja Hanna nojasi keittiön ovea vasten entistään vähän kalpeampana.

»Johan se alkaakin Kero-Pieti olla ikämies ja on kai talvisilla matkoilla rasittunut ja vilustunut», alkoi Iisakki puhua. »Ja ehkäpä Herra jo tahtoo pois omansa, joka on Hänen pyhää sanaansa suruttomille esittänyt ja loppuun asti kilvoitellut ... Pieti on totinen kristitty, ja hänen poismenonsa on valon sammuminen pohjan perältä. Herra, ole meille kaikille armollinen!»

Iisakki oli nähtävästi liikutettu, enemmän kuin pitkiin aikoihin. Hannallekin tulivat kyyneleet silmiin.

Mutta hetken päästä Iisakki vaipui omiin mietteisiinsä. Juhani poistui pirtistä keittiöön, ja talon muu väki alkoi palata kylältä.

Vasta iltamyöhällä Juhani läksi kotiinsa. Hannan kanssa hän oli puhellut useita tunteja. Iisakki oli koko illan istunut omissa mietteissään eikä ollut näyttänyt välittävän Juhanin läsnäolosta.

Mutta Juhanin mentyä Hanna alkoi muistella, mitä he olivat puhelleet. Juhani oli ensiksi kääntänyt puheen siihen. Ei ollut isän syytä, että Niilo Iisakki hukkui, niin oli Juhani vakuuttanut. Hän oli isänsä kanssa puhunut asiasta, ja isä oli vakuuttanut, ettei hän itsekään ymmärtänyt, kuinka onnettomuus niin sattui, sillä kaiken taitonsa ja kokemuksensa hän oli silläkin kerralla käyttänyt . . .

Juhani itse oli varma isänsä viattomuudesta ja koetti saada Hannankin uskomaan.

Mutta vuoteessaan Hanna mietiskeli vielä, ja silloin hänelle äkkiä muistui mieleen eräs tapaus, joka oli aivan unohtunut, mutta nyt sukelsi esiin selvänä kuin eilinen päivä.

Saman päivän iltapäivänä, jona Niilo Iisakki hukkui, he olivat kosken alla ruumiita naaraamassa. Kaikki ruumiit oli jo löydetty ja viety rannalle . . .

Hanna muisti nyt selvästi, että kun hän istui veneessä, jossa oli jälkipään miehiä, niiden joukossa Koskenalustan Anttikin, tämä oli sanonut, veneen töksähtäessä rantaan:

»Jos soutumääräys olisi annettu ennemmin, ei lautta olisi Varsankallioon ehtinyt.»

Sitä eivät kai toiset miehet ottaneet huomioon, sillä Hanna ei muistanut, että Antin pu-

heeseen olisi kukaan mitään virkkanut. Mutta törmällä, jolle hukkuneet oli kannettu, hän kyllä kuuli monen vakuuttavan, ettei siinä olisi auttanut mikään, sillä koski oli vaarallisella vedellä ja virta hirvittävän voimakas . . .

Mutta Antti?

Hanna tiesi, että Antti oli taitava koskimies ja tunsi Korpikosken mutkat ja väkevät korvat yhtä hyvin kuin vanhemmatkin miehet. Mistä Antti olisi muuten huomannut, että soutumääräys annettiin liian myöhään!

Hannalta oli siinä surun ja murheen keskellä unohtunut koko asia. Ei tullut Antinkaan kanssa jälestäpäin siitä puhutuksi. Nyt vasta se taas muistui.

Hannan tuli paha olla, ja kun hän muisti, että vielä oli pitkä aika kevääseen, jolloin hän saisi Anttia puhutella ja tarkoin tiedustella, kuinka Antti oli tuon tapauksen ymmärtänyt, tuntui hänestä, ettei hän jaksaisi siihen asti elää. Isä ei tiennyt mitään siitä, mitä Antti oli arvellut.

Mutta nyt hänen sopisi kertoa isälle! Tahi jos sentään jättäisi kertomatta siihen asti, kunnes Antti saapuisi!

Hanna oli jo sammuttanut tulen. Mutta kun hän ei saanut unta, sytytti hän lampun ja mietti.

Hänen mieleensä muistui Niilo Iisakki, ainoa rakas veli, josta isä piti niin paljon. Hyvä poika hän oli ollutkin, vankka ja rohkea. Hän oli äiti-vainajan näköinen ja lempeäluontoinen, ystävällinen kaikille... Eipä ollut kumma, että isä murehti Niilo Iisakista, josta piti tulla tämän talon isäntä...

Mutta sitten Hannan ajatukset siirtyivät seura-iltoihin ja Juhanin puheisiin. Hän muisti, mitä saarnamies oli puhunut keskinäisestä rakkaudesta, ja taas alkoi tunto soimata siitä, että kenties he sittenkin syyttömästi pitivät paloniemeläisiä vastaan pahaa sydäntä...

Isästä se oli häneenkin tarttunut, tuo kylmyys paloniemeläisiä kohtaan. Vaikkei isä itse tapauksesta ollut monta sanaa sanonut, ymmärsi Hanna vallan hyvin isän ajatukset. Kun se Juhanin kosintakin tapahtui vasta sen jälkeen!

Hän käänteli vuoteessaan, ja hänen oli paha olla. Kunpa joutuisi kevät! Lähtisivät jäät ja saapuisivat ensimmäiset lautat! Silloin hän saisi tietää, mitä Antti asiasta arveli!

Samassa hän kuuli, että ovi kävi, ja Iisakki astui Hannan huoneeseen.

»Näin, että sinulla vielä oli tulta, ja tulin puheillesi», sanoi Iisakki ja istuutui lampun ää-

reen. »Tuli tässä yhtä ja toista mieleen, kun tuo Juhani kulkee täällä ... ja muutenkin ...»

Iisakin näytti olevan paha sanoa, mitä oikein ajatteli. Mutta nyt tuntui sekä isästä että tyttärestä, että kummankin täytyi toisilleen kertoa sydämensä mietteet.

Iisakki ryki vähän ja sanoi:

»Kaiketi hän sinun vuoksesi käy. Olemme ehkä turhaan epäilleet paloniemeläisiä ... Tulin äsken ajatelleeksi, kun kuulin, että Paloniemen Heikki oli matkustanut sairaan Kero-Pietin luo ...»

»Niinkö, ettei olisi hänen syytään Niilo Iisakin hukkumiseen?» keskeytti Hanna. »Kuinka siihen uskoon tulitte?»

»En tiedä. Joskus se tuntuu mahdottomalta, ja taas toisin vuoroin on asia mielestäni aivan selvä», sanoi Iisakki huoaten.

»Semmoista on minunkin mielessäni», tunnusti Hanna. »Joskus uskon, joskus en.»

»Yhtä minä ajattelen», jatkoi isä. »Miksi ei Heikki koskaan ota sitä asiaa puheeksi, ja miksi hän ei uskalla oikein katsoa silmiin?»

»Mitä te muuten Heikki-isännästä arvelette?» kysyi Hanna.

Iisakki huokasi.

»Jos hänellä ei olisi jumalanpelkoa, uskoisin

hänestä hyvin pahaa . . . Onhan heidän suvussaan ollut niin monenlaisia rikoksentekijöitä. Mutta kuinka lieneekään! Ehkä olen ihan erehtynyt. Mitä hyötyä Heikillä olisi ollut Niilo Iisakin kuolemasta? Ja niin olen arvellut, että kun Heikki tulee kotiin, kysyn suoraan ja sanon epäilykseni . . .»

Hanna näki, että isän mieli oli muuttunut.

»Sittenhän saisi varmuuden, ettei syyttömästi heitä vihaisi», sanoi Hanna, mutta hänen äänensä oli epävarma, ja hän oli juuri sanomaisillaan, mitä muisti Koskenalustan Antin kertoneen, mutta Iisakki sanoi samassa itseään nuhdellen:

»On tullut olluksi niin tyly sille Juhanillekin . . . Siivohan se on mies, eikä hänestä ole kenelläkään pahaa puhumista . . .»

»Siivohan se on mies, Juhani», myönsi Hanna, mutta näytti miettivän kokonaan muuta.

Iisakki oli sytyttänyt piippunsa ja istui pitkissä mietteissä.

»Kerran olin ymmärtävinäni Kero-Pietin puheista, että hän oli Heikiltäkin vaatimassa puhtaampaa sydäntä, mutta aina sattui niin, ettei tullut Niilo Iisakin hukkumisesta puhetta», jatkoi Iisakki hetken päästä. »Niinpä luulen, ettei

Kero-Pieti aavistanut, kuinka minä Heikkiä epäilin . . .»

»Jos ei tahtonut sanoa?» tuumi Hanna.

»Sitä en usko. Siksi suora kristitty on Kero-Pieti, että olisi sanonut, jos olisi tiennyt. Mutta rauhaan pitää minun siitä asiasta päästä, ei ole muuten minun elämäni semmoista kuin omatuntoni vaatii. Suoraan nyt tunnustan epäilykseni Heikille ja rukoilen anteeksi pahaa sydäntäni . . . Rauhaan tarvitsee minun päästä! Ties koska Jumala elämänlankani katkaisee . . .»

Hanna ei muistanut koskaan ennen nähneensä isää niin liikutettuna ja avomielisenä.

»Sillä syntiä minä olen tehnyt Heikkiä vihatessani, ja synnilliset ovat ajatukseni olleet. Kiitetty olkoon Herra, joka nyt vihdoin on silmäni avannut», puhui hän semmoisella äänellä kuin tahtoisi itkuun laueta.

Hanna katsoi häneen pitkään, ja Iisakki jatkoi:

»Kuinka kummasti se paha osaa ihmisen silmät sokaista ja kuvailla hänen eteensä asiat. Kun Niilo Iisakki hukkui, ajattelin minä: Tahallaan se kettu laski lautan Varsankallioon, kun Niilo Iisakki oli jälkipään miehenä, tahallaan teki ja uskoi siten valmistavansa isännän paikkaa omalle pojalleen. Sillä tavalla hänkin

pääsisi veloistaan, kun hänen Juhaninsa saisi Nuottaniemen metsiä myydä! Edeltäpäin oli kaikki mietittyä! Mutta Niilo Iisakki oli ensin tuhottava!

— Semmoisia ajatuksia ja uskoja minulle piru mieleen toi, ja vielä seura-iltoina ajattelin: Se kettu on olevinaan kristitty ja pettää Kero-Pietinkin. Kummako se olisi häneltä! Neljännessä polvessa on hänen esi-isänsä, Aaro-niminen, Lapin matkalla tappanut oman veljensä ja ryöstänyt rahat . . .

— Sillä tavalla piru on minua riivannut ja kiusannut yötä päivää siitä saakka, kun Niilo hukkui . . . Mutta nyt tahdon päästä rauhaan!»

Iisakki hengitti kuin helpommin. Hän laski kätensä Hannan olkapäälle ja kysyi:

»Eikö niin, lapseni . . . tahdothan sinäkin, että isäsi pääsee rauhaan?»

»Tahdon . . . Rauhaan tahtoisin itsekin», vastasi Hanna, tullen hänkin liikutetuksi isänsä mielenmuutoksesta.

»Niin lapseni . . . Ainoastaan silloin, kun meillä on hyvä omatunto, on meillä rauha Jumalassa.»

Ja hetken päästä, kun Iisakki jo alkoi poistua, hän lisäsi:

»Ja ole Juhania kohtaan minun puolestani niinkuin itse tahdot!»

Hän läksi, vetäen oven hiljaa kiinni, ja Hanna kuuli hänen tasaisten askeliensa äänen, kun hän verkkaan käveli salin ja keittiön läpi pirttiin.

Mutta Hannalta katosi uni kerrassaan.

Hän mietti isän äkillistä mielenmuutosta ja avomielisyyttä ja ymmärsi, että isä oli näinä vuosina hirveästi kärsinyt. Ja ehkä olivatkin isän olettamukset ja uskot olleet aivan vääriä! Ehkä paloniemeläiset olivat yhtä hyviä kristityitä kuin he itse, parempiakin!

Mutta kun hän muisteli sekä isän että pojan pitkää vartta, kulmikkaita kasvoja ja mustien silmien kiiltoa, joka varsinkin muutamina hetkinä tuntui niin viistolta ja ilkeältä, ei hän omasta puolestaan vieläkään täydellisesti jaksanut uskoa isä-Heikin viattomuutta.

Eikä hän siihen uskoon päässyt vielä aamulla eikä seuraavinakaan päivinä. Mutta hän ei isälleen kuitenkaan mitään puhunut epäilyksistään.

PARIN viikon päästä saapui Nuottaniemeen tieto, että Kero-Pieti, joka yhä makasi huonona sairaana, oli toivonut Iisakkia puheilleen.

Se oli Iisakille mieluinen uutinen, sillä hän tiesi Paloniemen Heikinkin vielä viipyvän saarnamiehen vuoteen ääressä.

»Jumala auttaa minua tuskassani», sanoi hän tyttärelleen. »Herra kaikkitietävä tuntee ja näkee, että sydämestäni tippuu katumuksen pisaroita ja että tuntoni on sairas.»

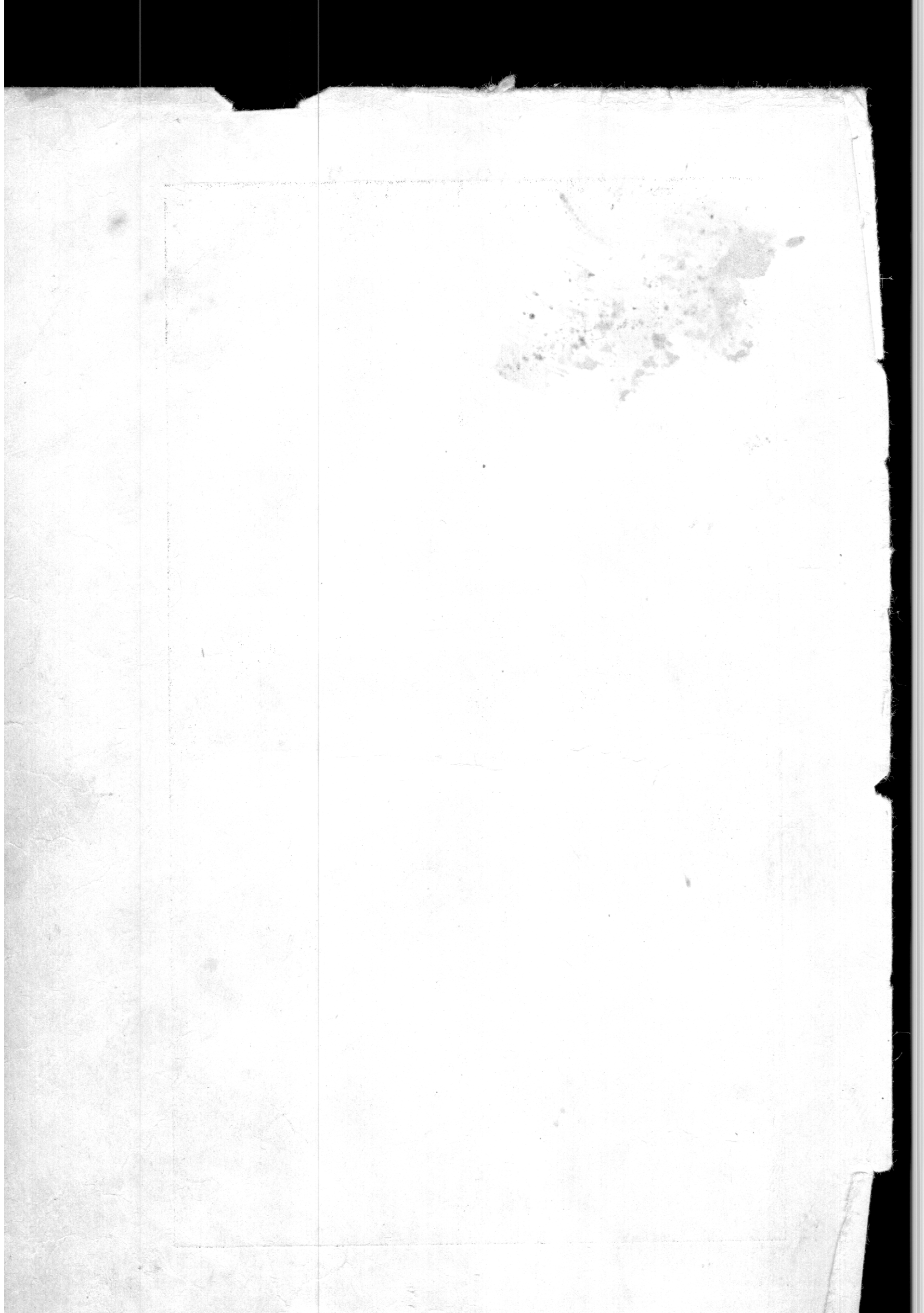
Ja iloisin mielin Iisakki läksi sairaan saarnamiehen luokse, tunnolleen rauhaa etsimään.

Hanna jäi yksin talonhoitajaksi.

Hän oli näinä päivinä miettinyt isänsä mielenmuutoksen syytä ja ymmärsi, että isällä oli totinen, katuvainen mieli. Mutta itse hän ei jaksanut ruveta uskomaan isän lailla, vaikka kuinka olisi koettanut. Aina hän muisti Paloniemen isännän kavalan, kiiltävän katseen, ja silloin hän tunsi kylmiä väreitä ruumiissaan. Ja samalla vahvistui hänen epäluulonsa.

Kero-Pieti oli saanut sovinnon aikaan Heikin ja Iisakin kesken

Iisakin poissaollessa kävi Paloniemen Juhani joka sunnuntai Nuottaniemessä. Mutta sattui usein, että hän viikon muinakin päivinä hiihteli Hannan puheille. Pitkiin puheisiin Hanna ei kuitenkaan antautunut, ja kun Juhani koetti aloittaa keskustelua naimaaikeistaan, johdatti Hanna sen muihin asioihin.

Kylällä puhuttiin jo, että Kero-Pieti oli saanut sovinnon aikaan Heikin ja Iisakin kesken, ja sen tuloksena huhuttiin Paloniemen Juhanin naivan Nuottaniemen rikkaan perijättären. Eikä siihen ollut mitään sanomista. Hyvin he sopivat toisilleen, ja Nuottaniemessä tarvittiinkin jo nuorempaa isäntää, kun Iisakki oli alkanut käydä kivuloiseksi.

Hanna sai siitä kuulla kylällä käydessään, ja hänelle toivotettiin onnea, sillä Juhani oli tunnettu vireäksi ja toimeliaaksi työmieheksi, joka varmaan jatkaisi kunnialla Iisakin aloittamia uutisviljelyksiäkin. Hanna ei myöntänyt, mutta ei myöskään kieltänyt.

Niin oli eletty jo huhtikuuhun, ja kevään kirkkaat päivät olivat alkaneet. Iisakki ja Heikki viipyivät vielä Kero-Pietin luona, josta oli kuulunut sanomia, että hän oli toipumaan päin. Kerran oli Iisakki kirjoittanut Hannalle

kirjeen, mutta ei ollut siinä maininnut muista kuin maallisista asioista.

Hannan päivät eivät olleet hauskat. Hän ei ollut kuullut mitään Antista, joka oli koko pitkän talven ollut tukinhakkuussa. Ja häntä väsytti Juhanin käynti ja kosinta.

Eräänä heleänä huhtikuun sunnuntaina, jolloin keväiset hanget kimmelsivät silmää ilahduttaen, sydäntä virvoittaen, tuntui Hannastakin elämä hauskemmalta. Hän oli varhain aamulla käynyt, hankea pitkin hiihtäen, Koskenalustassa Antin kotona. Oli tehnyt tikusta asian, mutta tarkoitus oli saada tietää, oliko Antista sinne mitään kuulunut. Mutta vanhemmatkaan eivät tienneet mitään. Joulun aikana tosin olivat kuulleet, että Antti oli Sodankylässä Sotatunturilla tukinhakkuussa.

Mutta vaikka Hanna ei saanutkaan sen parempia uutisia, hiihteli hän takaisin reippain mielin ja oli kotiin saapuessaan kuin toinen ihminen. Kevään maailma oli virkistänyt hänen alakuloista mieltään, ja kesän toivo vahvisti hänen sydäntään. Kosken virta iloitsi jo, railot olivat levenneet, ja rantakalliot kiiltelivät aamukylmän kynsissä! Kevät ja kesä oli tulossa.

Hän oli Koskenalustassa käydessään nou-

dattanut joen rantatörmää, katsellen kosken kuohuja. Varsakallion kohdalla hän oli seisahtunut ja katsellut. Kallio kiilteli kosken öisen mellastuksen jälkeen, ja virta puski sitä vastaan kuin vihapäissään. Kesäisiä iloja hän siinä muisteli ja veli-vainajan surullista kohtaloa. Viuhkuraisen virrasta alkaen, johon Iso-Korpikoski loppui, hän oli hiihtänyt pitkin rantaa Koskenalustaan asti.

Kun hän hiihti kotipihaan, näki hän tallin luona poron, jolla oli vastikään saavuttu pihaan. Poron ajoneuvoista Hanna tunsi, ettei se ollut oman kylän poroja.

»Se on outo nuori mies, joka sanoi itsellään olevan asiaa Hannalle», selittivät karjapiiat, jotka vielä antoivat viimeisiä aamiaisvihkoja lehmille.

»Vasta tuli, ja me neuvoimme menemään pirttiin vartomaan ja sanoimme, että Hanna tulee pian.»

Iloinen aavistus täytti Hannan mielen. Ehkäpä oli viesti Antilta!

Hänen silmänsä loistivat ja poskilla hohtivat kauniit punat. Nuottaniemessä ei ollut sitten saarnamiehen käynnin ollut yhtään pitempiaikaista vierasta, ja se jo itsestään tuntui hauskalta.

Kun Hanna tuli pirttiin, tapasi hän oudon nuoren miehen, joka pauloitti kenkiään ja näytti matkasta väsyneeltä.

»Tekö olette tämän Nuottaniemen talon tytär Hanna?» kysyi hän.

Hanna myönsi.

»Minulla on terveisiä tukkimetsästä ja kirjekin teille», kertoi nuori mies, tähystellen Hannaa suoraan silmiin.

Hanna pysyi kuitenkin levollisena, vaikka tunsikin, että sydän tahtoi rinnasta pulpahtaa, ja vaikka hänen teki mieli kuulla enemmän.

»Vai niin», vastasi hän niin levollisella äänellä kuin voi.

»Niin on», jatkoi mies ja hymyili. »Ehkäpä ne ovat hyvinkin odotettuja terveisiä!»

Hän tähtäsi Hannaa silmiin, mutta Hannan kasvojen ilme ei muuttunut vähääkään.

»Onhan siellä tämänkin kylän poikia tukkimetsissä», sanoi Hanna, mutta meni kiireesti keittiöön ja alkoi toimittaa tulta hellaan.

Nuori mies näytti tahallaan viivyttelevän pääasiaa. Hän kertoi olevansa työnjohtaja, jolla oli asioita kaupunkiin asti, ja sen vuoksi hän oli ostanut poron, jotta taival nopeammin katkeisi . . .

Kiire oli.

»No niin. Koskenalustan Antti laittoi terveisiä», sanoi hän vihdoin.

Hän katsoi Hannaan ja hymyili. Hanna tunsi nyt punastuvansa.

»Ja kirjeen», lisäsi hän sitten ja kaivoi povitaskustaan rutistuneen kuoren.

»Kiitoksia», sanoi Hanna ja otti nopeasti kirjeen toisen ojennetusta kädestä, työnsi sen taskuunsa.

»Hyvin siellä Antti jaksaa», jatkoi nyt työnjohtaja pyytämättä. »Miesten parhaita hän on ja onkin ansainnut enimmän. Ja siitä hyvä mies, ettei hukkaa ansioitaan viinaan eikä muuhun joutavaan . . . Hyvä mies.»

Työnjohtaja oli saanut paulat paremmin kiinni ja virkkoi:

»Olisipa tätä aamukylmässä vielä ehtinyt jonkun matkaa.»

»No totta kai vieras sentään ensin levähtää ja syö talossa!» pyysi Hanna eikä osannut iloaan salata.

»Ähä . . . taisivatpa olla hyviä terveisiä!» ilveili työnjohtaja nähtyään Hannan riemuisat katseet.

»Taisivat olla», myönsi Hanna suu naurussa ja hommaili keittoa tulelle.

Hyvänä Hanna piti viestintuojaa ja par-

haansa mukaan kestitsi. Mutta niin ujo hän oli, ettei itse Antista sanaakaan kysynyt, ja päätti lukea kirjeenkin vasta yksin jäätyään.

— — —

Työnjohtaja oli lähtenyt porollaan, jonka oli aikonut jättää Koskenalustaan levähtämään, jatkaen siitä matkaansa hevoskyydillä, sillä poro alkoi jo päivillä pitää kevättä.

Kun vieras oli kujasta kadonnut, riensi Hanna omaan huoneeseensa ja alkoi lukea Antin kirjettä.

Se oli likainen ja kirjoitettu kankealla käsialalla, mutta Hanna tunsi sen Antin kirjoitukseksi.

Eipä kumma, että se oli mustunut!

»... tätä kirjoitan mustassa maakodassa, ja miehet tarinoivat ympärilläni. Saanetko selvää tästä, jos käteesi sattuisikin ...» luki Hanna.

Antti kertoi olostaan tukkimetsässä ja hyvästä ansiostaan. Terveenä oli pysynyt, vaikka työ olikin raskasta ja yösijat kurjanlaiset.

»...Sinua muistan ja ihanaa kesän aikaa. Jospa vielä saisimme iloita Viuhkuraisen rannassa ensi juhannusyönäkin ... Silloin, viime kesänä, oli hauskin hetkeni, kun tunsin kätesi puristuksen ...»

olen oikein muistellut. No niin, itsehän Heikki parhaiten tietää . . .»

Hannan posket paloivat kuumina, ja hänen mielensä kipinöitsi. Tuskin hän malttoi kirjeen loppua lukea.

». . .Muistanetko minua niinkuin lupasit? Ja odottanetko kesää ja ensimmäisiä lauttoja? Silloin tulen, Nuottaniemen rantaan lautat laskemme . . .»

Hanna luki sitten kirjeen moneen kertaan ja kätki sen vihdoin salaiseen paikkaan.

Päivä olikin jo puolessa, ja talon väki oli syönyt päivällistä. Hanna ei ollut koko päivänä muistanut Paloniemen Juhania. Merkillistä, ettei Juhani ollut jo tullut. Hänen oli tapana joka sunnuntai saapua ennen puoltapäivää ja viipyä iltaan asti. — Kunpa ei tulisikaan tänä sunnuntaina! — toivoi Hanna, — eikä tulisi koskaan! — Häntä inhotti koko mies! Hän tunsi vihaavansa koko Ruotsin rantaa ja erittäin paloniemeläisiä.

Arkana hän vilkaisi joelle, näkyisikö ketään hiihtämässä. Mutta ei näkynyt, ja tunnit kuluivat, tuli ilta.

Silloin tiesi joku kertoa, että Paloniemen Juhani oli mennyt noutamaan isäänsä Kero-

Antti kuvaili kirjeessään mennyttä kesää ja sen iloja, jotka kaikki olivat hänen mieleensä painuneet.

»... kun tulen, niin kyllä uskallan lähteä perämieheksi Korpikoskelle, vaikka sattuisi pahemmalla vedelläkin olemaan ...»

Vasta kolmannessa arkissa Antti kertoi, että hän oli puhutellut erästä Laukku-Matti nimistä miestä, joka oli sattunut olemaan Nuottaniemessä silloin, kun Kero-Pieti piti siellä seuroja. Matti oli tiennyt kertoa paljon, oli sanonut nähneensä Hannankin ja oli kertonut siitäkin, että vuoro-illoin pidettiin seuroja Paloniemessä ja Nuottaniemessä.

»... niin siitä päätin, että isäsi ja Nuottaniemen Heikki ovat sopineet. Kaiketi on Heikki tunnustanut tekonsa. Minä kysyin Matilta, mutta niistä asioista Matti ei tuntunut tietävän mitään. Mutta siinä uskossa olen aina ja siihen uskoon kuolen, että jos ei Heikki olisi viivyttänyt soutumääräystään, ennenkuin lautta Varsakallion virtaan joutui, eläisi veljesi Niilo Iisakki tänäkin päivänä. Minä kyllä näin, että lautan etupää oli virrassa ja huusin ja tartuin airoon, mutta silloin oli jo myöhäistä. Nyt on asia minullekin selvinnyt, kun täällä

Pietin luota, joka oli taudistaan parantunut ja kykeni jo seurojakin pitämään.

— Varmaan saapuu isäkin sitten pian — toivoi Hanna.

Näyttäisikö hän Antin kirjeen isälle?

Sitä hän oli miettinyt koko päivän ja mietti vielä seuraavana yönäkin.

Olivatko isä ja Heikki sopineet! Ja kuinka Heikki oli asian selittänyt?

Mitä isä sanoisi, kun näkisi Antin kirjeen?

Mutta sitten hän muisti, ettei hän ollut isälle ennen puhunut Antista mitään erityisempää. Voisihan isä ruveta ajattelemaan, että Antti oli erehtynyt taikka *muista syistä* koettaisi kääntää asiaa paloniemeläisille epäedulliseksi.

Niissä mietteissä Hanna kulki koko seuraavan päivän. Mutta mielessään hän päätti, että vaikka isä olisikin muuttunut paloniemeläisiä kohtaan, hän sittenkin pitäisi oman uskonsa, luottaen siihen, mitä Antti sanoi.

Ja isäkin piti Antista, vaikkei Antti ollutkaan kristitty. Piti senvuoksi, että tiesi ja tunsi Antin kelpo mieheksi, joka pyrki elämään rehellisellä työllä.

Niin kului päivä, ja iltapuolella Hanna alkoi mietteissään selvitä, tehden päätöksiään. Ju-

hanille hän ei koskaan menisi vaimoksi, vaikka isäkin tahtoisi. Ja vaikka Paloniemen Heikki vannoisikin syyttömyytensä, uskoisi hän sittenkin paremmin Anttia . . .

Mutta jos isä alkaisi hylkiä Anttia?

Se pelko tuli äkkiä hänen mieleensä ja toi mukanaan kipeän tuskan.

— Mutta lupauksestani en sittenkään luovu, — sanoi hän itselleen päättävästi, ja hänen kasvoilleen ilmestyi ankaran totinen ilme, ja jotakin kivenkovaa välähti syvissä silmissä.

Hän nousi päättävästi ja ryhtyi taas toimiinsa.

Silloin hän osui katsomaan joelle ja näki hevosen laskeutuvan Paloniemen jyrkästä rantätörmästä joen jäälle. Hän tunsi sen heti Paloniemen vanhaksi raudikoksi. Mutta miehiä hän ei vielä tuntenut. Kaksi istui reessä, kolmas ajajana kuskipallilla. Kun hevonen ehti puolijokeen, tunsi Hanna tulijat varmasti. Perässäistuvat olivat Paloniemen Heikki ja isä, ja ajajana Juhani!

Heti kun Hanna heidät tunsi, ymmärsi hän, että sovinto oli tehty. Vierekkäin istuivat nyt samassa reessä Heikki ja isä!

Ja kun hän lisäksi tunsi Juhanin, kylmeni

hänen katseensa, ja suun ympärille ilmestyi jäykkä piirre.

— Mitähän ne nyt niin miehissä tänne tulevat! — ajatteli hän niin kylmästi, että häntä itseäänkin pelotti. — Varmaankin ne saivat isän uskomaan!

Hän ei ollut tulijoista millänsäkään, toimitteli asioitaan eikä ollut huomaavinaan, vaikka hevonen ajettiin kuistin eteen.

— — —

Iisakki-isäntä oli erinomaisen hyvällä tuulella eikä pannut merkille, että Hanna kohteli paloniemeläisiä kylmemmin kuin seurailtoina.

Sovinto oli tehty. Heikki ja Iisakki olivat sairaan saarnamiehen vuoteen ääressä sopineet keskinäiset asiansa, toinen toiselleen tunnustaneet ja anteeksi antaneet.

Naurusuin he nyt juttelivat olostaan saarnamiehen luona, joka sairasvuoteellaankin puhui erityisesti heille. Oli rukoillut Herraa antamaan hänen elää niin kauan, että hänen silmänsä näkisivät Heikin ja Iisakin keskinäisen rakkauden tulevan heille itselleen siunaukseksi ja Herralle otolliseksi.

Suuri oli hänen ilonsa ollut, ja sinä päivänä, jolloin Heikki ja Iisakki toisilleen avasivat sy-

dämensä, hän rupesi paranemaan ja virkistyi siitä alkaen ihmeen nopeasti.

Niin juttelivat vanhat isännät, ja Juhani istui heidän luonaan kuunnellen. Mutta harvasanaisena toimitti Hanna vieraille kahvia eikä näyttänyt erityisesti ilostuvan tästä uutisesta.

Kahvia tarjotessaan hän katsoi Paloniemen Heikkiä silmiin, mutta niissä päilyi Hannan mielestä vieläkin sama ilkeä kiilto kuin ennenkin, ja pian Heikki käänsi katseensa muualle. Juhaninkin silmät kiilsivät samalla tavalla. Ja Hannasta tuntui, että hän nyt inhosi sekä isää että poikaa enemmän kuin koskaan ennen.

Koko iltapäivän viipyivät paloniemeläiset Nuottaniemessä ja lähtiessään sanoivat rakkaat hyvästit. Molemmin puolin luvattiin usein käydä tervehtimässä.

Kun Paloniemen hevonen oli painunut törmästä alas joen jäälle ja Hanna jäi kahden isänsä kanssa, sanoi hän:

»Viattomasti taisimmekin vihata paloniemeläisiä!»

»Aivan viattomasti», vastasi Iisakki. »Heikki selitti koko asian: hän ei ollut ymmärtänyt, että lautan tukit olivat niin isoja, eikä ottanut huomioon, että vesi oli noussut . . . Samalla

kerrallahan meidänkin lautta hipaisi Varsankallioon . . .

Hanna katsoi isäänsä ja huomasi, että tämän epäilykset olivat haihtuneet.

»Minun on nyt hyvä olla ja minulla on rauha Herrassa», jatkoi isä tyynen näköisenä.

Hanna oli hetken hiljaa ja sanoi sitten:

»Entä jos sitä Heikin selitystä eivät muut usko kuin saarnamies ja te?»

Iisakki kalpeni ja virkkoi:

»Ei Heikki voisi sillä tavalla puhua . . . ja Heikki on kristitty . . .»

»Kristittyhän se on ollut koko elinaikansa!» huomautti Hanna. »Niinkuin hänen poikansakin», lisäsi hän, kun isä ei virkkanut mitään.

»Jumala hänen sydämensä näkee! Itseänsä pettää, ellei oikein puhu. Ei Herraa Jumalaa petetä!»

Iisakin ääni oli pehmeä.

»Minä olen pyytänyt anteeksi pahaa sydäntäni, ja hän on anteeksi antanut. Herra taivaassa tietää, että minun tuntoni on puhdas!»

Ja Iisakki otti vanhan, tutun raamattunsa hyllyltä ja istui tavalliselle paikalleen sitä lukemaan.

Mutta illallisen aikana, kun he olivat kahden kesken kysyi Hanna:

»Puhuiko Heikki mitään Juhanista?»

Hän tunsi, että hänen sydämensä sykki tavallista kovemmin, kun hän odotti isänsä vastausta.

»Puhui», vastasi Iisakki verkkaan. »Niin hän sanoi: Minun poikani on herännyt ja rakastaa tytärtäsi. Meidän molempain ilo olisi suuri, jos Herra heidät yhteen liittäisi . . .»

Hanna kalpeni ja loi isäänsä pitkän, pelästyneen silmäyksen.

Kun Iisakki ei jatkanut, kysyi Hanna:

»Niin . . . sehän on meidän kahden asia?»

»Niin minäkin sitä arvelen», vastasi Iisakki. Mutta sitten hän huokasi kuin väsymyksestä ja rupesi riisuutumaan makuulle.

Kevät teki tuloaan.

Joka aamu, kun Hanna meni pihalle, kuului kosken pauhu kovemmalta, vaikkeivät sen vaahtoiset laineet näkyneetkään pihalle. Joka päivä levenivät rantaporeet, jään valkoinen pinta muuttui ensin harmaantäplikkääksi ja sitten kevätsoseen väriseksi. Paloniemestä tuovan tien varrelta kaatuivat viitat molemmin puolin tietä, ja korkeat jokitörmät paljastuivat.

Luonnossa alkoi riemun ja ilon aika. Yöt loppuivat ja valot väikkyivät nyt sieltä, mistä talvinen pimeäkin oli tummuutensa saanut. Kuta pohjoisemmaksi päivä laski, sitä valoisammaksi kävi taivaankansi ja sitä kuultavammaksi yön verho.

Eräänä aamuna kuului jo ryskettä koskelta, ja Hanna tiesi siitä, että rantajäät lohkeilivat paikoiltaan ja huristivat alas Isoonkoskeen, murskaantuen Varsankallioon.

Elämä muuttui muutenkin. Nuottaniemessä liikkui joka päivä ihmisiä, joilla kaikilla oli te-

kemistä tukkiliikkeen kanssa. Milloin kävi työnjohtajia, milloin suurempia puulaakin herroja. Milloin toivat kyläläiset lauttavitsoja kuormittain, milloin kaskia, runkkia, airoja. Iisakki-isäntä hoiti sellaiset asiat, — oli jo vuosikymmeniä hoitanut. Hän osti puulaakin puolesta kaikkia lauttatarpeita, joita lauttausta varten talven aikana keräiltiin koskenniskaan. Joen törmällä törrötti jo mahtavia läjiä airoja ja runkkia, ja laaja halkovaja oli täynnä vitsakimppuja.

Ne kaikki olivat kevään ja kesän enteitä. Ja kesän tuloa ennusti sekin, että ihmisten mielet virkistyivät ja kaikille tuli kuin kiire johonkin. Talven uneliaisuus katosi sitä mukaa kuin päivä piteni. Kaikki virkosi uuteen eloon.

Hannan mieli oli nyt raskas, vaikka hän aina keväisin oli ollut kaikkia muita iloisempi.

Juhani oli tavantakaa käynyt Nuottaniemessä, ja Hannan oli täytynyt hänen pyyntöönsä vihdoin vastata, että hän tahtoi vasta syksyllä antaa varman vastauksen. Hän oli selittänyt syyksi, ettei hän hennonnut erota isästä, joka kävi vanhaksi ja kivuloiseksi, ja jolla ei ollut ketään muuta läheistä hoitajaa.

Siihen oli Juhanin täytynyt tyytyä. Mutta

Hanna oli silloin nähnyt hänen silmissään semmoisen ilmeen, joka häntä puistatti, melkein peloittikin. Ja silloin varmistui hänen uskonsa, että Juhanissakin oli samaa raivoluontoa, josta koko hänen sukunsa oli tunnettu, ja yhä lujemmiksi kävivät hänen epäilyksensä.

Hanna oli niinikään pannut merkille, että joka kerta, kun Paloniemen Heikki kävi isän puheilla, hän hyvin harvoin puhui uskonasioista, jutellen sensijaan maallisia ja aina siihen suuntaan, että Iisakkikin jo tarvitsisi avukseen nuoremman miehen. Joskus tuntui Hannasta, että Heikki jo pyrki talossa isännöimään. Häntä suututti, ja hän ymmärsi, ettei isäkään pitänyt Heikin puheista. Isän otsaryppy syveni silloin, eikä hän Heikin puheisiin vastannut sitä eikä tätä.

Takavuosina oli ollut tapana, että kiireisimpänä lauttojen laskuaikana Paloniemen Heikki oli asumassa Nuottaniemessä, sillä hankalaksi olisi käynyt sekä lauttamiehille ja perämiehille itselleen, jos joka kerta olisi pitänyt soutaa Paloniemeen perämiestä hakemaan. Kaikki lautat näet otettiin maihin Nuottaniemen rantaan ja kosken alta palattiin Suomen puolta, niin että Korpikosken lauttaliike ei varsinaisesti liikuttanut Ruotsin puolta. Joskus oli

sattunut keväitä ja kesiä, jolloin Heikki oli majaillut Nuottaniemessä monta viikkoa eikä ollut ehtinyt koko sinä aikana käydä kotonaan kuin pikimältään.

Tänä kesänä kai kävisi samoin, sillä Iisakki oli arvellut, ettei hän enää rupeisi perämieheksi.

»Ei ole silmä enää niin tarkka kuin nuorempana, ja väsymyskin vaivaa», sanoi hän.

Korpikosken lasku jäisi siis Paloniemen Heikin ja Juhanin niskoille, sillä muita perämiehiä ei ollut. Ei ainakaan sellaisia, jotka kosken ollessa pahalla päällä olisivat siitä uskaltaneet laskea.

— Tähän ne siis tulevat viikkomääriksi, sekä isä että poika! — ajatteli Hanna, kun näki poresien levenevän joka päivä ja kuuli koskelta ryskettä, joka kovenemistaan koveni.

Ja eräänä päivänä lohkesi suuri jääteli Paloniemeen menevän tien vierestä, ja silloin tiedettiin, ettei enää ollut kuin kolme päivää jäänlähtöön.

Talvi oli tullut paksuluminen, ja vanhat miehet ennustivat korkeaa kevättulvaa.

Iisakki-isäntä tarkasteli vanhoja merkkejään joka päivä rannassa käyden ja kuulostellen, millä äänellä koski kulloinkin ulvoi. Tiesikö kylmiä

pohjatuulia vai lauhoja eteläisiä? Hän kuuli sen kosken pauhusta.

Eräänä iltana, kun hän oli käynyt koskella asti, virkkoi hän sieltä palatessaan:

»Jos entiset merkkini eivät petä, pitäisi jäiden huomenna liikkua suvannolla.»

Isä ei ollut koskaan erehtynyt jäiden lähdön ajasta, sen Hanna tiesi. Ja hän alkoi laskea pitkäkö aika olisi vielä siihen, kunnes ensimmäiset lautat tulla huristaisivat.

»Tulevathan ne joskus heti jäiden perästä, seuraavana päivänä», huomautti Iisakki.

Kun Hanna tiesi olevansa yksin, katseli hän pitkän aikaa kevätharmaalle jäälle ja joen uomaa pitkin tuntureille, joissa vielä ilta-auringon valossa välkkyivät lumen peittämät huiput. Ja hän toivoi jäiden lähtöä niinkuin ei koskaan ennen, toivoi lauttojen heti perässä tulevan ja Antin saapuvan!

Kun hän ajatteli sitä hetkeä, jolloin Antti isälle kertoisi Niilo Iisakin hukkumisesta, — ja se oli Antin kerrottava, — vavahteli hänen sydämensä; hänellä oli ollut monta hetkeä, jolloin hän oli aikonut lukea isälle Antin kirjeen. Mutta lopulta hän sittenkin päätti: — Ei, kertokoon itse, omin sanoin, kun omin silmin on nähnyt ja omin korvin kuullut!

Kun Hanna seuraavana aamuna heräsi, vilkaisi hän vuoteestaan heti suvannolle . . .

Koko suvanto oli melkein ihan sulana. Päivä paistoi jo sinertäville laineille, ja jääteleitä kulki ylempää.

Hän nousi kiireesti aamuvirkkuna. Nyt oli vielä niin varhaista, että talon muu väki nukkui. Hän ei herättänyt ketään, vaan meni hiljaa ulos.

Aamuaurinko paistoi yli vaaran ja metsäin, ja koskelta kuului riemullinen pauhu. Se soi kuin yhtä säveltä Hannan sydämen riemun kanssa.

Kesä! Kesä!

Pitkästä aikaa Hannan valtasi lapsellinen ilo, ja hän lähti rientäen koskelle, jonka jyrkänkorkealta rantatörmältä oli monena keväänä velivainajan kanssa katsellut jäiden lähtöä. Talosta vei polku koskelle hauskan mäntynikön poikki, joka oli elättipuistoksi siihen jätetty ja jota Iisakki hoiti kuin silmäteräänsä. Kosken rannalla, Varsankallion kohdalla, polku alkoi painua pitkin törmää, väliin poiketen metsään, väliin taas käväisten kosken törmällä niissä paikoin, missä se oli tasaisempaa.

Hanna ei ollut käynyt koskella sitten viime syksyn. Raitis ja rohkea tunne puhalsi häntä

vastaan, kun hän törmälle päästyään näki hyrskyävät laineet ja aamuauringossa kimaltelevan Varsakallion, joka keskellä kovinta koskea halkaisi veden voimat ja listi jäätelit hilseiksi. Tulva oli jo noussut, ja suurimmat kuohut rynnistivät hirveällä voimalla Varsakallion kiiltävää kylkeä vasten ja roiskahtivat takaisin kuin vihapäissään. Ylempää tulevat jäätelit painoi väkevä virta suoraan kaliota kohti . . . ja kun ne siihen jyskähtivät, tömisi törmällä maa, ja Hanna näki suurien jääpuikkojen koettavan loikata kallion yli . . .

Kosken väkevät voimat saivat hänenkin lannistuneen rohkeutensa uudestaan eloon. Tuntui kuin joka hetki olisi rinnan riemu kasvanut ja luottamus omaan voimaan enentynyt. Noin vain! Tuolla tavalla!

Hän istui ihan törmän kamaralle, johon ulottui vaahtojen vesi, ja katseli luonnon rohkeaa elämää. Noin koski riemuitsi kesän tullen, noin roimasti vaahto roivi, kun jään alta vapauteensa pääsi! — Noin riemuitsee kerran minunkin mieleni, kun rakkain ystäväni vierelläni istuu . . . noin!

Mutta Varsakallion kyljeltä hänen katseensa siirtyi vastaiselle rannalle, joka siltä kohdalta oli jyrkkärantainen ja kivinen. Siitä

taas eteni Paloniemeen päin, jonka asuinrakennuksen punainen pääty ja valkoinen ikkuna näkyivät tänne asti.

Hän nousi, taittoi kepin, jonka oli männiköstä käteensä ottanut, ja heitti molemmat palaset kuohuihin. Ja hänestä tuntui, kuin hän olisi tehnyt erinomaisen päätöksen, vaikkei itsekään tiennyt minkä.

Kun hän palasi kotiin, oli muu talon väki jo toimissaan.

Ja Paloniemen Heikki, joka ei kelirikon takia ollut viikkoon päässyt Nuottaniemessä käymään, oli heti käyttänyt suvannon aukeamista hyväkseen ja saapunut veneellä Nuottaniemen rantaan.

Hanna näki hänen päivettyneet kasvonsa ikkunan läpi, kun hän penkillä istuen jutteli Iisakin kanssa. Ei sentään näkynyt Juhania!

Viikon verran oli heistä kumpaisestakin saanut olla rauhassa!

Heikki vilkaisi pihalle, ja Hanna huomasi hänen katseensa, mutta ei mennyt pirttiin, vaan keittiöön. Sinne hän kuuli miesten juttelevan lautoista.

Heikki tiesi kertoa, että tavattoman paljon oli lauttoja odotettavissa. Tuskin oli koskaan

heidän — hänen ja Iisakin — eläessä yhtenä kesänä ollut niin paljon.

»Laskumiehistä tulee nyt puute, kun sinäkin aiot perämiehen viran heittää», kuuli Hanna Heikin sanovan. »Koko Korpikosken lasku jää minun ja Juhanin niskoille. Sillä eipä taitaisi olla miestä, joka uskaltaisi . . .»

»Tuskinpa on, kun tämänkään kylän nuoret miehet eivät näy perämieheksi pyrkivän, vaikka niiden olisi kesäkaudet soutumiehinä ollen pitänyt oppia, kuinka Korpikoski lasketaan», sanoi siihen Iisakki.

»Sepä se. Koski se on meidätkin opettanut. Mutta niillä ei ole uskallusta eikä haluakaan. Ei ole kylässä yhtään nuorta miestä, josta olisi toivetta perämieheksi.»

Hanna seisoi hiljaa ja kuunteli. Mitä isä sanoisi? Isä oli viikko sitten sanonut, että hän Koskenalustan Antista toivoi kelpo perämiestä.

»Se Koskenalustan Antti-poika on mielestäni rohkea ja tarkkasilmäinen», kuuli Hanna isän sanovan. »Hänestä minä uskon perämiehen tulevan.»

»Koskenalustan Antistako?» ihmetteli Heikki.

»Niin», vakuutti Iisakki. »Minä olen nähnyt, että hän on hyvin hoksaava koskella.»

»Jopa puhut joutavia», sanoi Heikki.

Hanna teki samalla asiaa pirttiin. Katsahtaessaan Heikkiin hän näki tämän silmissä oudon ilmeen, joka oli melkein samanlainen kuin Juhanilla silloin, kun Hanna antoi hänelle vastauksensa. Heikki tuijotti eteensä, ja hänen suupielessä roikkuva piippunsa oli sammunut. Mustat silmät kiilsivät.

»No koettakoonpa nyt tänä kesänä», sanoi Heikki vihdoin. »Mutta minä luulen, että siitä ei tule mitään.»

»Ensi kerta se on ollut meilläkin», sanoi Iisakki.

Heikki ei enää jatkanut, vaan kysyi sensijaan:

»No saanen kai minä taas tulla taloon laskun ajaksi?»

Hän kysyi sen sillä äänellä, että vastaus oli selvä, — muodon vuoksi vain oli kysynyt.

»Tietysti saat olla kuin kotonasi. Ja samat terveiset vie Juhanillekin, jonka tietenkin tulee olla yötä päivää liikkeellä», vastasi Iisakki.

Sitten he alkoivat taas jutella lautoista ja lopulta tukkimetsistä.

Sillä välin oli joen jää ylempää katkennut niin, että kun he katsoivat suvannolle, oli se ihan sakeanaan jäätelejä. Ja tulva yhä nousi. Nuottaniemen rannassa oli vesi jo niin kor-

kealla kuin menneinä vuosina oli ollut korkeimman tulvan aikana. Vihaista vauhtia soluivat jäätelit kivistä rantatörmää vasten ja jatkoivat sitten matkaansa kapenevalle väylälle, jossa virta alkoi niitä painaa koskelle päin.

Paloniemen Heikin vene oli vedetty kauas törmälle, ja hän itse oli kuin arestissa, sillä poikki suvannon ei ollut yrittämistäkään, ennenkuin jäiden kulku vähenisi.

Koskelta kuului kauhean kova pauhu, semmoinen jyske ja tohina, että korkea rantatörmä tuntui tärisevän.

Näin mahtavaa ja pikaista jäänlähtöä ei ollut sattunut moneen vuoteen. Hanna ei muistanut kuin yhden, ennen pienenä tyttönä ollessaan, jolloin äitikin vielä eli.

Illalla, kun aurinko jo paistoi melkein suoraan pohjoisesta, alkoi jäiden kulku suvannolla harveta. Ja joki virtasi tulvasta väkevänä niin kaukaa kuin silmä kantoi.

Hanna seisoi muiden seurassa rantatörmällä ja katseli pohjoiseen jokea pitkin, joka välkkyi kultaisena kenttänä ilta-auringon ihanassa paisteessa, ja hänestä näytti, kuin se virtaisi suoraan päivän juurelta voimakkaana ja kevätriemuissaan.

Mutta vielä tiedettiin tulevan jäitä, sillä

ylempänä oli joki yhä jään peitossa. Mutta kun jäätelit suvannolta vähenivät, työnsi Paloniemen Heikki venheensä vesille ja läksi soutamaan kotirannalleen.

Ottaen tulvan voiman lukuun hänen täytyi ensin soutaa suvantoa ylöspäin ja sitten vasta kääntää Ruotsin puolen rantaa kohti.

Iisakki ja Hanna seisoivat rantatörmällä Heikin menoa katsellen. Hyvin meni. Heikki tunsi kevättulvan voimat ja arvasi soutaa kylliksi ylös, ettei kosken virta ulottunut puoleensa vetämään.

»Koskimies se on tuo Heikki!» kehui Iisakki, kun näki Heikin veneen lähenevän Paloniemen rantaa.

Mutta kun hän katsoi tytärtään silmiin, näki hän, että Hannan katse oli jääkylmä ja silmäin ilme melkein eloton.

NUOTTANIEMESSÄ kävi liike yhä vilkkaammaksi. Vaikkei lauttoja vielä ollutkaan ylhäältä saapunut, oli kylään jo alkanut karttua tukkilaisia. Kerrottiin olevan etelänpuolen miehiä, jotka korttia lyöden kuluttivat aikaansa lauttoja odottaessaan.

Nuottaniemessä ei sallittu minkäänlaista jumalatonta menoa. Senvuoksi ei taloon tullutkaan kuin tuttuja miehiä, joiden tavat entisestään tiedettiin. Useimmat heistä olivatkin paikkakuntalaisia.

Iisakki-isäntä toimitteli asioitaan niinkuin ennenkin. Mutta kaikki huomasivat, että hänessä oli tapahtunut kummallinen muutos. Vaikka hän nyt oli ystävyydessä naapuriensa kanssa, ei hän enää kuitenkaan päässyt entiseen pirteyteensä. Kukaan ei tiennyt, mikä häntä oikeastaan vaivasi. Mutta raskasmielinen hän oli, ja silmien ennen iloinen ilme oli kuin lakastunut ja himmennyt. Eikä häntä näyttänyt mikään suuresti liikuttavan.

Kun tukkilaiset kertoivat hänelle, että se ja

sekin, joka talvellisissa seuroissa oli syntinsä tuntoon tullut, herännyt ja uskonut itsensä kristityksi, nyt jo oli langennut, maistellen viinaa ja lyöden korttia etelänpuolen miesten kanssa, ei hän siihen mitään sanonut, hymähti vain. Sen verran hän kuitenkin oli jollekulle sanonut, että hän jo seurailtoina oli samaa itsekseen odottanut. Sillä olihan sellaista aina tapahtunut.

Näinä päivinä oli ruvettu todenteolla odottamaan lauttoja. Sanomia oli kuulunut, että niitä jo oli valmiiksi lautattuina metsäjokien suilla.

Hanna teki usein asiaa rantatörmälle siihen, mistä näki pisimmän matkaa jokea pitkin pohjoiseen. Iisakki oli monta kertaa tavannut hänet siellä istumasta syvissä mietteissä. Mutta isän ja tyttären kesken ei ollut näinä aikoina puhetta Antista eikä isä liioin ollut paloniemeläisiäkään maininnut.

Eräänä aamuna, kun Iisakki puuhaili rannassa, hän huomasi kaksi tukkilauttaa, jotka vinhaa vauhtia laskivat suvantoa kohden.

Melkein samalla hetkellä havaitsi ne Hannakin, joka ei unhottanut katsella joelle. Hän riensi rantaan, johon kokoontui joutilaita tukkilaisiakin.

»Jo tulevat ensimmäiset lautat!» huudettiin.

»Päivälleen viikkoa ennen kuin viime keväänä», sanoi Iisakki, ja kääntyen miesten puoleen hän lisäsi:

»Mutta tulva on nyt niin korkea, ettei sovi mennä Korpikoskelle. Tässä saavat odottaa niin kauan, että tulva laskee.»

Ne miehet, jotka tiesivät ja ymmärsivät asian, vastasivat:

»Eipä ole tämmöisessä tulvassa Korpikoskea laskettu.»

Hanna tähysteli tulevia lauttoja jännittynein silmin ja mielin. Hän eroitti jo miehet, jotka pitkien airojen avulla koettivat ohjata lauttojansa Nuottaniemen rantaan päin. Jo ylempänä heidän oli ohjattava rantavesille, ettei suvanto, joka sekin näin korkean tulvan ollessa oli virtava, pääsisi lauttoja painamaan Ruotsia kohti, jolloin virta vuorostaan olisi vetänyt koskeen.

Mutta nöyrästi tottelivat raskaat, kankeakylkiset tukkilautat pitkien airojen komentoa, ja niin ne rantavesiä pitkin hiljakseen lipuivat Nuottaniemen lauttapaikkaa kohden.

Hanna tunsi pitkän matkan päähän, ettei Antinlaista miestä ollut näiden lauttojen päällä. Hänen kauniissa silmissään vilahti katkera pet-

tymys, ja kuin vihassa hän pyyhkäisi vaalean kiharan huivinsa alle.

Antti ei ollutkaan ehtinyt ensimmäisten lauttojen mukaan!

Kun lautat saapuivat likemmäksi, syntyi jätkälaumassa liikettä, ja huutoja alkoi kuulua.

»Laskekaa maihin sinne ylemmäksi, siellä on virrattomampaa», huusi Iisakki, ja hänen käskyään toteltiin heti.

Kun lautat iskivät rantaan, juoksi mies köysi sylissä jyrkälle törmälle ja ehti kietoa köyden paksuun vaajaan, jollaisia sitä varten oli pystytetty pitkä jono. Mutta vaikka virta siinä olikin vähäinen, vinkui käsivarren vahvuinen köysi kuin viulunjänne, kun lautta irtaantui maasta ja yritti eteenpäin.

»Pysyy se . . . kyllä vaajat kestävät!» huudettiin.

Lauttamiehet eivät olleet paikkakuntalaisia, mutta Iisakki tunsi heidät ja kyseli kuulumisia ylimaista.

Hannan teki mieli kysyä Antista, mutta malttoi mielensä ja käveli pettyneenä pihaan.

Hetken perästä palasi Iisakkikin lauttamiesten kanssa, jotka aamiaista syötyään vetäytyivät suureen karjataloon nukkumaan. Siellä oli

viileä ja hyvä maata; he olivatkin valvoneet yhteen menoon monta vuorokautta.

»Kuuluivat sanovan, että jo tänä iltana saapuu lisää lauttoja», virkkoi Iisakki tyttärelleen.

»Niinkö?» sanoi Hanna aivan arvaamattaan vilkkaammin kuin hänen tapansa oli. Mutta samalla hänelle johtui mieleen kysymys, minkävuoksi isä hänelle sen nyt juuri mainitsi. Hän ei kuitenkaan sen pitemmälti tiedustellut.

»Taisit jo odottaa Anttia?» sanoi isä hetken päästä.

Hanna rohkaisi mielensä ja vastasi:

»Odotin kyllä . . . monestakin syystä!»

Hän pani painoa viimeisille sanoilleen, mutta Iisakki ei näyttänyt sitä huomaavan. Sensijaan hän alkoi puhua:

»Kun minulle tänä aamuna muistui Koskenalustan Antti mieleen . . . kuinka minusta se Antin kävely ja muutkin liikkeet tuntuivat muistuttavan niin ihmeesti Niilo Iisakki-vainajata . . . En tiedä, oliko minun paha vai hyvä, kun semmoinen mieleen juolahti . . . se oli niin kummallista . . . Onko sinusta siltä näyttänyt . . . Muistelehan Antin kävelyä ja päänliikkeitä!»

Hanna säpsähti isänsä puheesta. Isä ei ollut

sentapaisista asioista koskaan puhunut. Ja rajatonta riemua Hanna tunsi sydämessään.

Hän seisoi hetkisen ja mietti, silmät loistavina ja suu hiukan hymyssä.

»Kun nyt oikein muistelen, niin kyllä niin onkin. Antti kävelee aivan niinkuin Niilo Iisakki-vainajakin! Mutta en minäkään ole ennen sitä ajatellut . . .»

»Kummasti se johtui minunkin mieleeni, aivan kesken muiden ajatusten», sanoi Iisakki.

He olivat jutelleet pihalla ja lähtivät nousemaan sisälle. Silloin he havaitsivat, että Paloniemen rannasta lähti vene Nuottanientä kohti. Siinä istui kaksi miestä, toinen soutaen, toinen pitäen perää.

Ja Iisakki ja Hanna arvasivat, että ne olivat tupaloniemeläisiä, isä ja poika, jotka olivat tulossa taloon lauttojen laskun ajaksi.

Mutta kumpikaan ei virkkanut näkemästään mitään.

— — —

Illalla ja seuraavana yönä saapui lisää lauttoja. Nuottaniemessä oltiin valveilla koko yö. Kevätkesällä, lauttojen kulun aikana, ei ollutkaan eroa yöllä ja päivällä. Liikettä ja humua oli öisin niinkuin päivinäkin, öisin melkein vielä enemmän. Kiire oli, ja Pohjolan kesä on lyhyt.

Mutta alkukesästä ovat yöt yhtä valoisia kuin päivätkin, ja ihmiset nukkuvat silloin vain nimeksi.

Hannakin oli valvonut koko yön. Paloniemeläiset olivat hekin olleet lauttoja vastaanottamassa; ainoastaan Iisakki oli aamupuolella yötä mennyt nukkumaan.

Eräiltä tuttavilta lauttamiehiltä Hanna oli saanut kuulla, että Antti oli tulossa; aampupäivällä hänen arveltiin saapuvan. Se tieto lohdutti Hannaa, ja nyt hän odotti Antin tuloa verrattain levollisena. Hän ei kuitenkaan juossut rantaan, kun näki taas uuden lautan tulevan, vaan katseli ikkunasta, josta näki yhtä kauas ja yhtä hyvin kuin rantatörmältäkin. Paloniemeläisten silmät seurasivat häntä ja hänen liikkeitään; siltä hänestä ainakin tuntui.

Huh, kuinka hänestä oli ilkeätä, kun hän arveli sekä isän että pojan mustankiiltävien silmien häntä katselevan! Vastenmieliseltä oli tuntunut sekin, kun Juhani, tietäessään, ettei ollut ketään näkösällä, koetti tarttua häneen pitkällä luisevalla kädellään, jonka sormet olivat suipot kuin talikonpiikit. Se puistatti, ja kylmät väreet tuntuivat sydämessä asti.

Mitähän ne miettivät!

Ja mitä sitten miettinevät . . .!

Hanna oli toivonut, että paloniemeläisetkin menisivät nukkumaan huoneeseensa, joka oli heitä varten lauttojen laskun ajaksi varustettu. Mutta yhä he hommailivat lautoilla, vaikka päivä jo oli korkealla.

Eivätkö he poistuisikaan, ennenkuin Antti saapuisi? Kerran hän jo kävi rannassa ikäänkuin jollakin asialla ja sanoi heille sivumennen, että vuoteet olivat molemmille valmiina.

Mutta tulva oli alkanut laskea, eikä sen tarvitsisi enää paljoa pudotakaan, että uskaltaisi lähteä koskelle.

Miehet viipyivät siinä ja kyhnäilivät soutukantoja paikoilleen! Aivan kuin tietäisivät, että hän odotti Anttia!

Hannaa suututti. Mutta hän päätti mielessään olla sen enempää ujostelematta, jos he olisivat siinä lautalla vielä silloinkin, kun Antti ilmestyisi.

Yhä uusia lauttoja tuli, niin että koko suvannon ranta oli tukkien vallassa.

Ja vihdoin nousivat Heikki ja Juhani törmälle ja läksivät astumaan pihaan. Hanna kuuli heidän menevän huoneeseensa keskenään jutellen.

Samalla hän silmäsi joelle ja näki taas lautan kulkevan juuri siinä kohden, jossa joki le-

veni suvannoksi. Kolme oli siinä miestä, ja Hanna tunsi jo näin pitkän matkan päähän Antin. Tunsi siitä, että Antin asento lautan airoa painaessa oli miehekkäämpi kuin toisten.

Hänen sydämensä alkoi sykkiä riemusta, ja vaikka lautta vielä olikin verrattain kaukana, ei hän malttanut olla sisällä, vaan läksi törmälle.

Onneksi oli paloniemeläisten huoneen ikkuna pihalle päin. He eivät näkisi Antin tuloa.

Kun Hanna ilmestyi rantatörmälle, heilautti yksi miehistä lakkiaan sinne päin . . .

Se oli Koskenalustan Antti!

Hanna heilautti huiviaan.

— — —

Koskenalustan Antti oli miesten komeimpia. Hänen vartalonsa tosin ei ollut pitkä, mutta voimakas ja siro. Kasvot olivat miehekkäät, ja sinisissä silmissä oli lempeä ilme. Hän oli niin ahavoittunut, että iho oli ruskea kuin solanahka. Puhuessa välkkyivät hänen lujat, valkoiset hampaansa, ja hänen hymynsä oli miellyttävää.

Hanna painoi hänen kättänsä lujasti ja katsoi syvälle silmiin. Antin sinisilmissä leimahti ilo, ja kasvoille ilmestyi kuin päiväpaiste.

Kun heidän lauttansa oli saatu kiinni, läksivät he nousemaan törmälle.

Siinä tuli Iisakki vastaan.

»Terveisiä ylimailta!» tervehti Antti.

»Niinpä sieltä pojat taitavat hengissä palata», tervehti Iisakkikin nähtävästi hyvällä tuulella. Hanna huomasi, että isän otsaryppy oli kokonaan kadonnut ja että hän katseli Anttia tyytyväisenä.

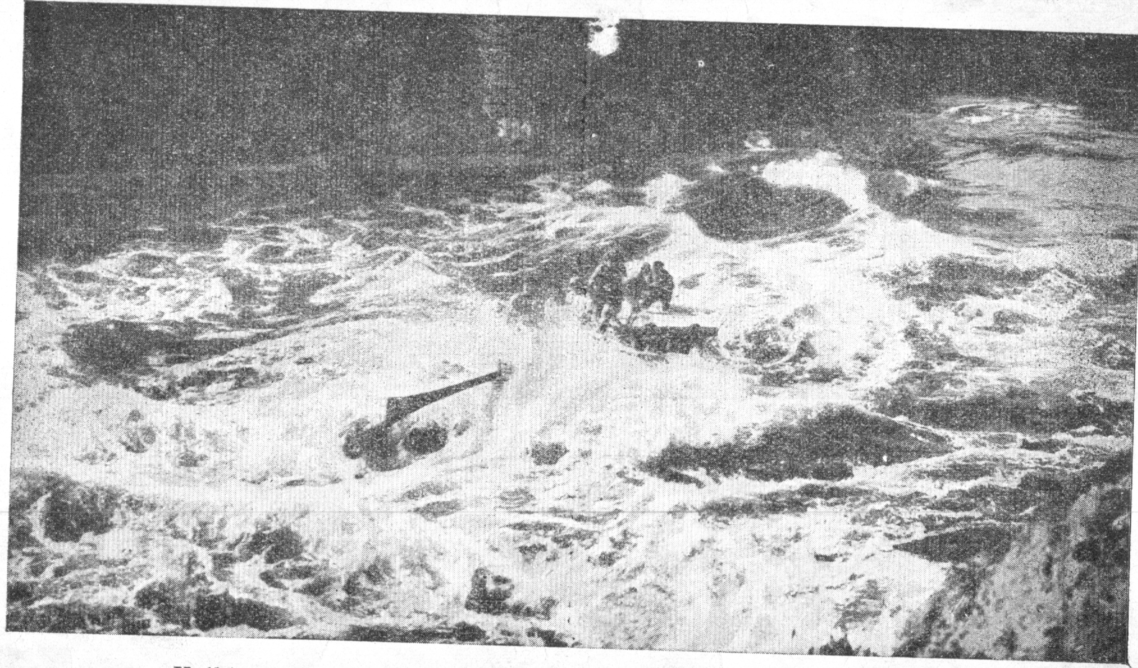
»Lienetkö ajatellut, että Jumala on vaaroissasi sinua varjellut ja vielä armon aikaa sinulle antanut?» sanoi Iisakki hetken päästä, kun Antti oli kertonut, minkälaisista vaaroista hän oli sattunut pelastumaan.

Kysymys koski Anttiin, sillä hänen kasvojensa ilme kävi vakavaksi. Hän ei kuitenkaan ehtinyt mitään vastata, sillä samalla tulivat siihen paloniemeläiset, isä ja poika, kuin rantaan menossa.

»No käskehän nyt Antti sisälle ja tarjoa ruokaa. Arvatenkin hän tahtoo talossa levähtää.»

Iisakki sanoi sen erinomaisella äänenpainolla, vuoroin Hannaan, vuoroin Anttiin katsahtaen.

Paloniemeläiset seisoivat vieressä, ja kun Hanna silmäsi heihin, pälyivät molempain miesten silmät samalla tavalla kuin Hanna joskus ennenkin oli nähnyt niiden tähystelevän, kylmänilkeästi. Heikin katseessa varsinkin oli kuin pirullista vihan liekkiä.

»Heikin lautta hajosi yksin puin . . . Sinne suistui koskeen Heikkikin»

Lieneekö isä sitä huomannut?

Hän itse koetti olla levollinen niinkuin tavallisesti, mutta sittenkin näkivät paloniemeläiset, että Hannan kasvot loistivat ja että hän äkkiä oli kuin muuttunut nuoremmaksi ja vilkkaammaksi.

Iisakkikin näytti pirteältä kuin nuoret miehet.

Hanna ja Antti menivät taloon, mutta paloniemeläiset ja Iisakki kävelivät rantaan.

»Onko vesi kääntynyt menemään?» kysyi Iisakki, joka oli yöllä nukkunut.

»Toista korttelia on mennyt sitten eilisillan, ja kun toisen korttelin vielä menee, niin . . . » vastasi Heikki.

»Ei, ei vielä», varoitti Iisakki. »Nyt on Varsankallion virta väkevimmillään . . . Eiköhän virta paina vielä kallioon . . .»

»On niitä lauttoja tällä vedellä ennenkin laskettu», sanoi Heikki. »Mutta saisihan tulva vielä laskea.»

Lauttamiehet, jotka kuulivat perämiesten keskustelun, sanoivat:

»On vainkin näin korkean tulvan ollessa ennenkin Korpikoskelle uskallettu.»

Ja muun puheen puutteessa he alkoivat lei-

killään syyttää Iisakkia arkuudesta, kun ei enää uskaltanut perämieheksi lähteä.

»Vanhuus tulee», sanoi Iisakki, »eivätkä silmäni enää ole niin tarkat kuin ennen. Jo saavat nuoremmat miehet minun puolestani laskea lautat . . .»

»Tottahan sentään jonkun lautan laskette», toivoivat lauttamiehet.

»No niin olen ajatellut, että minulta se jo jää», vastasi Iisakki.

Paloniemen Heikki ja Juhani olivat sillä aikaa menneet niiden lauttojen päälle, joita jo oli koskea varten varattu. Kumpikaan ei puhunut mitään, mutta molemmat ymmärsivät, että se, mitä huhuna olivat kuulleet, olikin totta ja että heidän toiveensa olivat varsin vähäiset. Hannan käytös Anttia kohtaan ja Iisakin erinomainen iloisuus todistivat, että Antti oli tervetullut mies taloon.

Isään näytti asia koskevan vielä kipeämmin kuin poikaan, sillä hän käsitti nyt hyvin, minkä vuoksi Hanna oli vastauksensa antamisen lykännyt syksyyn. Mutta pojalleen hän ei ilmaissut ajatuksiaan.

Hänen mustissa silmissään syttyi vain outo palo, ja hänen sieraimensa levenivät tuontuostakin. Hänen ajatuksissaan poltti, ja hän alkoi

Alkukesästä ihmiset nukkuvat öisin vain nimeksi

pelätä, että hänen viisaasti laskettu verkkonsa sattuikin väärin päin. Sillä hän se oli toimittanut Iisakin sairaan Kero-Pietin viereen . . . siinä ensin vakuuttaakseen syyttömyyttään Niilo Iisakin kuolemaan . . . ja saadakseen saarnamiehen puhumaan Juhanin ja Hannan naimisesta, josta piti tulla heidän ikuisen ystävyytensä merkki . . .

Ja myöntänythän olikin Iisakki, toivonut samaa kuin hänkin . . .

Mutta nyt Iisakki käyttäytyi Koskenalustan Anttia kohtaan kuin tämä olisi ollut hänen paras poikansa! Sillä jo keväällä hän kehui Anttia, vanha kelmi!

Heikki puri hammasta ja käänteli mälliä suussaan, mutta koetti pysyä tyynenä, ettei poika mitään huomaisi. Kun hän oli panemassa airoa paikoilleen, kirkastuivat kuitenkin äkkiä hänen kasvonsa, ja mustissa silmissä leimahti tuli. Hänen aivoissaan oli syntynyt rohkea tuuma, ja jos se menestyisi, — ja sen täytyi menestyä, — ei mikään olisi esteenä hänen toiveittensa toteutumiselle. Siihen mennessä oli kärsittävä ja nieltävä kaikki karvaat palat, teeskenneltävä, niinkuin ei Antin olo heihin mitään vaikuttaisi, ikäänkuin eivät ymmärtäisi, että Antti . . .

Mutta Juhanille oli asia valaistava!

Hän oli jo ehtinyt miettiä, kuinka kaikki tapahtuisi ja pitikin toimittaa. Niin vain! Juhanin tuli olla samalla lautalla, sitten ei mitään epäiltäisi . . . eikä osattaisi epäillä . . .

»Elä sinä ole milläsikään, vaikka Hanna näyttää pitävän Koskenalustan Antista», alkoi hän puhua Juhanille. »Isänsä tahtoa täytyy Hannan noudattaa, ja Iisakin kanssa olemme asian sopineet. (Itsekseen hän mietti: Mainio mies se Kero-Pieti! Hän se sai Iisakin suostumaan!) Olehan vain, niinkuin et Antista mitään tietäisi . . . Ja kun Kero-Pieti syksyllä kulkee tämän kautta, toimitan minä, että pannaan kuulutuksille . . .»

Poika ei vastannut isänsä puheisiin, mutta sen hän kyllä tunsi, että Hanna nyt oli loitommalla hänestä kuin koskaan ennen. Mutta hän ei myöskään käsittänyt, mitä isä tarkoitti.

Heikki oli nähtävästi tyytyväinen äsken tekemäänsä päätökseen, sillä hänen synkät ilmeensä muuttuivat iloisemmiksi, ja mälli pysyi pitemmän aikaa paikoillaan.

Saatuaan lauttansa koskikuntoon molemmat lähtivät pihaan. He eivät vieläkään menneet nukkumaan, vaan astuivat pirttiin.

Antti oli jo syönyt ja istui nyt pirtissä Iisakin

ja muutamien muiden lauttamiesten seurassa juttelemassa.

Heikki ja Juhani istuivat joukkoon, ja siinä puheltiin koskenlaskusta. Hanna kuului puuhailevan keittiössä.

Paloniemen Heikki tuntui olevan erinomaisen puheliaalla ja hyvällä tuulella.

»Äsken kun juteltiin, että Korpikosken perämiehiä ei enää ole muita kuin me, Juhani ja minä, tämän talon Iisakki kun ei enää aio perämieheksi ruveta, niin nyt hoksaankin, että tässähän on nuori perämies, tämä Koskenalustan Antti . . .»

Heikki katsoi sitä sanoessaan Anttiin. Iisakki vaikeni ihmetyksestä, mutta lautankuljettajista sanoivat jotkut:

»No, Antista kyllä Korpikosken perämieskin tulee, jos tahtoo. Muoniosta asti on laskenut kaikki kosket!»

Antti itse ei virkkanut mitään, mutta Iisakki sanoi:

»Miksi ei? Tarkkasilmäinenhän se on Antti, ja onhan hän pienestä pojasta asti Korpikoskea alas viiltänyt . . .»

»Sepä se», sanoivat lauttamiehet. »Ei siinä muuta ole kuin että ensi kerta on ensi kerta . . .

ja ensin käy joitakuita lauttoja soutamassa, kun Paloniemen Heikki on perämiehenä . . .»

»Uskaltaisikohan koettaa», sanoi nyt Anttikin.

»Kyllä sinä uskallat. Ensi kerta on ollut meidänkin Juhanilla ja niin Iisakilla ja minullakin», sanoi Antin puheeseen Paloniemen Heikki. »Ja perämiehiä nyt tarvitaan!»

»Ensi kerta oli meilläkin», myönsi myös Iisakki.

Ja lauttamiehet selittivät, että näillä lautoilla, jotka jo olivat talon rannassa, oli tavaton kiire, ja toisia varisi alas ylimaista. Elleivät nämä edestä ehtisi, syntyisi Nuottaniemen suvannossa semmoinen tungos, että pian tulisi tiukka paikka . . .

»Niinkuin kerran tuli», muisteli Paloniemen Heikki. »Oli samanlainen tulva kuin nyt, ja koskessa kovasti vettä. Lauttoja karttui suvantoon yhä lisää. Tämä Iisakki makasi silloin sairaana enkä minäkään uskaltanut lähteä laskemaan, vaan odottelimme tulvan alenemista . . . Silloin eräänä yönä tuli kova pohjatuuli, repi lautat irti ja vei koskeen, yksin puin hajoittaen . . . Se maksoi puulaakeille tuhansia . . .»

»Niin kävi», vakuutti Iisakki. »Kyllä minäkin muistan, minkälaista se oli.»

Sen olivat nämäkin lauttamiehet kuulleet, ja siitä asti oli koetettu kaikin voimin semmoista ääretöntä vahinkoa estää. Mutta voisihan niin vieläkin tapahtua tulvan ollessa näin korkealla, jos lauttoja paljon karttuisi.

»Voi hyvinkin!» myönsi Paloniemen Heikki.

Niin siinä juteltiin, mutta vähitellen poistuivat lauttamiehet mikä minnekin levähtämään. Heikki ja Juhanikin menivät huoneeseensa, ja edellinen arveli veden jo vuorokauden kuluttua alkavan olla sillä määrällä, että uskaltaisi ryhtyä lauttoja koskesta laskemaan. Sillä tulva oli hyvää vauhtia vähenemässä. Iisakki poistui myös ulkohommiinsa, ja Hanna ja Antti jäivät kahden. Heillä oli paljon selittämistä toisilleen.

Hanna oli kuullut heidän äskeisen keskustelunsa ja kysyi nyt Antilta:

»Uskallatko omin päin ruveta perämieheksi?»

»Uskallan. Olisin tahtonut jo viime kesänä ja sitäkin ennen.»

Hannan silmät loistivat.

»Saisi niille paloniemeläisille näyttää, että on niitä muitakin kuin he, jotka perämieheksi pystyvät. Jos minä olisin mies, uskaltaisin milloin hyvänsä», puhui hän innoissaan.

»Koetan minä», sanoi Antti.

Hanna istuutui hänen viereensä penkille.

He olivat hetken hiljaa.

»Kaiketi olet kuullut huhuja Paloniemen Juhanista ja minusta?» sanoi sitten Hanna, katsoen Anttia suoraan silmiin.

»Olen minä kuullut . . .»

»Uskoitko?»

»Ajattelin: isänsä tytär on Hanna, ei saata valehdella, ei tahdo pettää! Ei olisi kättä pusertanut erotessa, ei olisi sanonut: muista minua! jos toista ajatteli . . .»

»Ei petäkään eikä tahdo valhetta puhua . . .»

Ja Hanna laski pehmeän käsivartensa Antin kaulaan.

»Minun olet, jos et muita muista!» sanoi hän.

»En koskaan ole muita ajatellutkaan!»

He katsoivat toisiaan syvälle silmiin, ja molempien sydän täyttyi puhtaan lemmen tunteilla.

»Et vielä isälle puhunut Niilo Iisakin asiasta?» kysyi Hanna hetken päästä.

»En vielä. Mutta puhun, kun kahden kesken pääsemme!»

»Sinun se onkin puhuttava, sinua hän parhaiten uskoo.»

Antti mietti hetken ja sanoi sitten:

»Ja Paloniemen Heikkikö vakuuttaa syyttömyyttään?»

»Niin tekee . . . ja isä uskoo Heikkiä, he ovat tehneet sovinnon . . .»

Ja Hanna kertoi Iisakin talvellisesta matkasta sairaan saarnamiehen luokse.

»Jo on kummaa!» arveli Hannan puheisiin Antti, sinisissä silmissään miettivä ilme.

Samassa aukeni pirtin vankka ovi, ja Iisakki tuli sisälle. Antti punastui, mutta Hanna ei liikahtanutkaan, siinä kun istui Antin vieressä. Eikä Iisakki näyttänyt olevan tietävinänsäkään siitä, että he niin vierekkäin istuivat.

»Jopa kuulin hyvän uutisen», sanoi Iisakki, kun oli kävellyt puoliväliin pirtin lattiaa. »Kero-Pieti on kotiinsa päin menossa tätä jokivartta ja kuuluu pitävän seuroja täällä, ainakin parina iltana . . .»

»Kuka kertoi?» kysyi Hanna, uutisen johdosta vilkastuen.

»Tuohon saapui äsken pihalle kaksi Alakylän miestä, lautansoutajia, ja ne kertoivat. Alakylässä kuuluu jo olevan tulossa.»

— — —

Kun Paloniemen Heikki heräsi nukkumasta, meni Iisakki hänelle hyvänä uutisena kertomaan Kero-Pietin tulosta.

Mutta Heikki murjotti synkkänä, ja uutinen

näytti vaikuttavan häneen päinvastoin kuin Iisakkiin.

»Tuleepa sopimattomaan aikaan näin kiireellisimmän lauttojen laskun päivinä», sanoi hän:

»Ei hän täällä kauan jouda viipymään», sanoi Iisakki nuhtelevalla äänellä.

»Enpä joutaisi nyt minäkään», vastasi Heikki tyytymättömin ilmein, »en joutaisi seuroissa istumaan . . .»

»Ei Herra katso aikaa eikä paikkaa silloin, kun Hän meidät pois kutsuu», sanoi Iisakki.

Nyt Heikkikin vasta heräsi omista mietteistään ja myönsi Iisakin olevan oikeassa.

Mutta Iisakin tuntoon jäi kummallinen pistos, ja hänkin huomasi, että Heikin silmissä oli erinomaisempi kiilto.

TULVA alkoi aleta. Joki oli luonut jääpeitteensä jo tuntureilta asti, ja kesä kiirehti tuloaan. Nuottaniemessäkin oli kevätkylvöjen teko näinä päivinä lopetettu, ja varsinainen lauttojen lasku alkoi.

Paloniemen Heikin ollessa perämiehenä oli jo parina yönä laskettu lauttoja, vaikkei koski vielä ollutkaan hyvällä vedellä. Juhani ei ollut vielä omin päin laskenut, ja Antti oli vasta jonkun kerran soutumiehenä käynyt kosken alla.

Mutta yhä karttui lauttoja.

Oli ilta.

Paloniemen Heikki oli esitellyt, että Juhani ja Antti lähtisivät nyt kosken alle samalla lautalla. Silloin he saisivat yhdessä tarkata, kuinka oli laskettava, jotta lautta ei iskisi Puurnunleukaan eikä syöksisi Varsankallioon. Sitten heidän sopisi kummankin ominpäin laskea. Heikkiäkin alkoi jo väsyttää.

Nuottaniemessä oli paljon väkeä, sillä Kero-Pietin odotettiin samana iltana tulevan. Oli

kokoontunut kristityitä etäämpääkin, ja Ruotsin puolelta oli paljon kansaa soutanut. Ei ollut koskaan ennen tapahtunut, että kukaan saarnamies olisi näin lauttojen laskun aikana osunut seuroja pitämään Nuottaniemeen. Eikä suinkaan olisi nytkään niin käynyt, ellei Kero-Pietin, huonontuneen terveytensä takia, olisi ollut palattava aikomaltaan pitkältä saarnamatkalta.

Lauttamiesten mieliin ei Kero-Pietin tulo näyttänyt vaikuttavan. Heillä ei ollut aikaa ajatella Kero-Pietin saarnoja eikä odottaa seura-iltoja, sillä tukeilla oli kiire maailman markkinoille. Eivätkä he juuri välittäneetkään. Useimmat heistä olivat uppo uskottomia, joihin Jumalan sanan kuuleminen ei näin kesän aikana vähääkään tehonnut. Iisakki tunsi heidät jo entisestään. Eikä siitä heille paljon puhunutkaan. Mainitsi kuitenkin, että Kero-Pieti aikoi täällä saarnata.

Joukossa oli sentään joku, joka kunnioituksesta vanhaa perämiestä kohtaan aikoi tulla kuuntelemaan.

»Ellei teillä itsellänne ole halua, elkää tulko ... Ei Jumala anna itseänsä pilkata», sanoi heille Iisakki.

Siihen eivät suulaimmatkaan vastanneet mitään.

Laskettava lautta oli jo lähtövalmiina rannassa. Siihen oli varustettu uudet soutukannot ja pantu vankimmat airot. Kyllä se nyt Korpikosken kuohutkin kestäisi!

Miehet olivat myös valmiina, ja suuri joukko seuramiehiäkin kokoontui rantatörmälle.

Hanna ja Antti olivat jääneet muista jälkeen.

»Huomenna, kun sinä olet perämiehenä, lähden minäkin kosken alle», kuiskasi Hanna Antille. »Nytkin lähtisin, mutta en jouda . . . Kero-Pieti on kai pian talossa . . .»

»Uskallatko lähteä minun ollessani perämiehenä?» kysyi Antti, ja hänen silmänsä säteilivät riemusta.

»Sinun kanssasi uskallan mihin hyvänsä!»

Hannan ääni oli varma.

»Tulen koskentaipaleelle vastaasi, jos joudan», lupasi hän.

»Tule! Poikkeamme Viuhkuraiseen kahvia juomaan», sanoi Antti iloisesti.

Anttia kiirehdittiin lautalle. Muut soutumiehet olivat jo paikoillaan.

Kun Hanna ja Antti joutuivat törmälle, osuivät Hannan silmät Paloniemen Heikkiin, joka seisoi jo etupäässä lauttaa, perämiehen paikalla. Heikin silmät pälyivät niin kummasti. Hanna

yritti jotakin sanoa Antille, mutta tämä meni jo törmän alle.

»Löysätkää köydet», kuului Paloniemen Heikin komento.

Lautta irtaantui pian jyrkästä törmän kupeesta ja lähti hitaasti kulkemaan loitoten rannasta.

Juhani oli etupään miehenä, mutta jälkipäässä oli Antti ja kolme muuta paikkakuntalaista.

Ilta-auringon valaisemaa suvantoa pitkin kulki lautta verkkaan niemen ohi ja painui sen kohdalla Ruotsin puoliselle rannalle, jossa virta jo alkoi olla voimakkaampi, vieden lauttaa mukanaan. Miehet seisoivat jouten airoissaan, mutta niemen kohdalla käännettiin etupäästä Ruotsin puolen virtaan, josta oikea reitti veti koskelle.

Rannalla seisojat poistuivat vähitellen pihaan, ja lauttamiehet alkoivat varustella toisia lauttoja koskea varten.

Hanna seisoi rantatörmällä niin kauan kuin näki lautan joutuvan Ruotsin virtaan, josta alkoi vihaisempi vauhti. Mutta sitten se katosi näkyvistä rantatörmän ja männikön taakse.

Hanna katseli hetken aikaa nuoressa lehdessä olevia puita, jotka kesäisen ihanina seisoi-

vat männikön laidassa ja vaarojen kupeilla. Tuntui olevan tämän alkukesän kaikkein ihanin ilta.

Koski ulvoi, sen pauhu kuului merkillisen hyvin kuin männikön yli lentäen.

Hannan teki mieli lähteä koskelle nähdäkseen, kuinka lautta huristi hyrskyissä. Olihan hän nähnyt lauttojen satoja kertoja vilahtavan Korpikosken alle, kun rannalta katseli. Mutta nyt tuli erikoinen halu, vaikkei olisi aikaakaan ollut.

Hän ei mennyt enää sisälle, vaan käveli suoraan polulle, joka männikön halki vei kosken rannalle.

— — —

Hanna saapui Varsankallion kohdalle. Kallio seisoi yhtä vankkana kuin ennenkin keskellä kovimpia hyrskyjä. Vaikka tulva olikin alentunut, roiskahteli vieläkin sen kylkiin iskevistä laineista vaahto kallion räystäälle saakka . . .

Sen kallion kupeella oli nuoren miehen hauta!

Hannaa vähän puistatti, kun hän muisti Niilo Iisakkia ja niitä toisia, jotka lautan hajotessa painuivat kallion kyljessä pohjaan.

Hän katseli ylöspäin, mutta lauttaa ei vielä näkynyt. Ruotsin virrassa se kulki verrattain hitaasti, sen hän tiesi. Hän lähti huvikseen kä-

velemään kosken törmää ylöspäin. Nyt hän oli vihaisimpien hyrskyjen kohdalla.

. . . Hän muisti, kuinka he menneenä kesänä, hän ja joukko toisia kylän tyttöjä, juhannusyönä kävivät lautalla kosken alla. Tulva oli silloin näin korkea kuin nytkin. Antti oli ollut samalla lautalla. Aallot löivät heitä vastaan niin, että heiltä kastuivat kaikki vaatteet . . . Tukkilaiset nauroivat . . . Se oli hauska juhannusyö. Hän palasi kosken alta kahden kesken Antin kanssa . . .

Silloin he puhuivat ensi kerran lämpimämmin, Viuhkuraisen luona istuessaan . . .

Hän oli jo ehtinyt Puurnunleuan luo, joka pitkänä, teräväkärkisenä kielekkeenä pistää Ruotsin puolen korkeasta rantatörmästä melkein puolikoskeen. Siinä on vaarallinen paikka. Sen luota virta syöksee kuin vihainen peto suoraan Varsankalliota kohti. Senvuoksi oli lautat näin korkealla vedellä jo Puurnunleukaa ylempänä saatava kääntymään siihen virtaan, joka painoi Suomen rantaa vasten, ja siitä ohjattava Suomen puolista reittiä ohi Varsankallion . . . Mutta tulvan laskettua vei syvempi väylä Varsankallion ohi Ruotsin puolista rantaa pitkin . . .

Puurnunleuka välkkyi ilta-auringon valossa ja vaahdot myllersivät sen terävää kärkeä vas-

ten. Koko koski oli kuin monipäinen peto, joka vihansa vimmassa kiiti alas tuntureilta, sieraimistaan vaahtoa pärskyen.

Puurnunleukaa ylempänä näkyi Paloniemen talo, jonka kohdalta vasta oikea koski alkoi . . .

Mutta lautta oli vieläkin niemen takana, niin ettei Hanna sitä nähnyt. Mutta hän tiesi, että se pian tulisi näkyviin talon rannassa, loitoten keskiväylälle, jossa vauhti kiihtyi, niin että rannat vilkkuivat.

Hanna ei mennyt enää ylemmäksi. Hän istahti kivelle ja varjosti kädellä silmiään nähdäkseen, milloin lautta tulisi Paloniemen näkyviin. Siitä, missä Hanna nyt istui, näkyi parhaiten koko väkevin koski. Uhkaavana näkyi terävä Puurnunleuka, Varsankallion tummanruskea, koloinen kylki ja alempana Viuhkuraisen mutka, joka väkisten kiskoi lauttoja rantakallioita vasten. Mutta Viuhkuraisen mutkassa silisivät kosken kyljet, ja veden voimat vilissivät valkoisena harjana kapenevaan korkearantaiseen uomaan, joka näytti painuvan kuin maan alle.

Hanna joutui siinä vielä jatkamaan mietteitään, niitä, joita oli näinä päivinä mielessään hautonut. Hänelle oli johtunut mieleen montakin kysymystä, joihin hän oli koettanut löytää

vastausta ja selvitystä, mutta jotka yhä tuntuivat epäselviltä ja kummallisilta.

Hän oli odottanut paloniemeläisten puolelta jotakin erinomaisempaa, kun nämä saivat tietää ja nähdä hänen suhteensa Anttiin. Oli kuvitellut, että isä ainakin viime tingassa kallistuisi paloniemeläisten puolelle ja rupeisi häntä kehoittamaan ... Hän oli Antin tuloa odottanut pelon ja toivon vallassa ... ja nyt!

Paloniemeläisissä hän ei ollut huomannut muuta erinomaisempaa kuin että isä-Heikin silmät päilyivät niin oudosti. He olivat niinkuin eivät olisi aavistaneetkaan, että hänen ja Antin suhteet olivat niin läheiset ... niinkuin olisi muitta mutkitta selvää, että Juhani ja hän syksyn tullessa menisivät naimisiin ...

Se tuntui kummalliselta, eikä Hanna osannut sitä selittää. Hän ei siitä kuitenkaan suuresti huolehtinut. He saisivat sen kyllä tietää aikanaan, jollei ennen, niin ainakin syksyllä. Hän oli varma itsestään ja Antista myöskin!

Sen hän kuitenkin oli selvästi nähnyt, että Antti oli isästäkin mieluinen. Hän oli monta kertaa näinä päivinä pannut merkille, että isä aina tuli hyvälle tuulelle, kun Antti sattui olemaan näkösällä ...

Mitä isä sanoisi kuullessaan, kuinka Antti uskoi veli-vainajan hukkuneen? Alkaisiko uudestaan epäillä Paloniemen Heikkiä vai otaksuisiko Antin erehtyneen?

Hanna oli hetkeksi unohtanut katsoa koskelle, niemelle päin. Mutta kun hän nyt, kesken kuumimpia mietteitänsä, sinne päin silmäsi, näki hän lautan tulevan vihaista vauhtia jo tällä puolen niemen ... näki miesten soutavan voimansa takaa kauemmaksi rannasta.

Hän nousi istumaan kiveltä, huivi valahti hartioille ja hänen aaltoilevat hiuksensa välkkyivät ilta-auringossa. Hänen silmiinsä ilmestyi tarkkaava, melkein tuima ilme, kun hän tähysti lautan tuloa.

Nyt he herkesivät soutamasta!

— Sepä kummaa! — mietti Hanna. — Liian varhain heittivät soutamasta ... edemmäksi olisi pitänyt lautan päästä!

Hanna muisti, kuinka isä laski... niemen nenän kohdalla melkein poikittain ... Nyt se menisi ehkä liian likeltä Puurnunleukaa, joutuisi virtaan ja äkkiä painaisi etupään leuan nokkaan ...

Varomattomasti he laskivat!

Hannan jännitys kasvoi, hermot jäykistyivät, katse kirkastui.

Nyt vesi jo vaahtosi lautan etupäässä, se keinui keveänä kuin pärekori ... nyt oltiin jo Puurnun virrassa ...

Hannasta näytti, että etupää viilsi suoraan Purnunleukaa kohti ... lautta keinui, miehet seisoivat airojen ponsissa, valkoisiin hyrskyihin paistoi päivä ...

Hanna tunsi miehet lautalla, mutta sieltä ei voitu huomata häntä eikä kenelläkään ollut aikaa maalle päin silmäillä ...

Koski ulvoi. Puurnunleuassa roivi valkoinen vaahto, ja kuohut viskautuivat keskelle lauttaa.

Nyt he olivat jo ihan likellä Puurnunleukaa ... Hyvä Jumala, kuinka likellä! Näytti siltä, että etupää oli menossa suoraan leukaan, ainakin leuan puolinen nurkka ... Jälkipään miehet näyttivät soutavan ... etupään miehet peittyivät äkkiä Puurnunleuan vaahtoon.

Vähään aikaan Hanna ei nähnyt yhtään miestä eikä lauttaa ...

Hän ymmärsi siitä, että etupää oli koskenut Puurnunleukaan ...

Hänen ajatuksensa paloivat kun tulessa ... Koski huusi ja ulvoi, vaahto roivi ...

Äkkiä virta heitti lautan jälkipään selälle päin ... lautta kääntyi silmänräpäyksessä,

ja äskeinen jälkipää viilsi hirmuista vauhtia etupäänä siihen vuolteeseen, joka vei suoraan Varsankallioon . . .

Miehille tuli silloin hätä ja hoppu. He juoksivat edestakaisin . . . Jotkut soutivat . . . Hanna ei eroittanut heistä muuta kuin vilkkuvat puserot ja lakit, ei tuntenut ketään varmasti . . .

Maailma alkoi musteta hänen silmissään . . . Hirveä hätä oli pakahduttaa sydämen, ja hän syöksi törmän alle ikäänkuin avuksi rientäen . . .

Mutta siinä hän tuli tajuihinsa . . . hän ymmärsi, etteivät mitkään ihmisvoimat enää pystyisi estämään lauttaa törmäämästä Varsankallioon . . .

Hän nousi juosten törmälle, koetti huutaa, mutta koski nieli hänen äänensä, niin ettei hän sitä itsekään kuullut.

Nyt hän tunsi Antin, joka seisoi ihan etupäässä . . .

Hyvä Jumala! Armahda heitä!

Mutta koski nieli, lautta kiiti nyt nuolena suoraan Varsankalliota kohti . . . Pian oli etupää yksin puin hajallaan . . . miehet koskessa . . .

Silmänräpäys vielä . . .

Hanna koetti sulkea silmänsä, huusi ja pai-

noi molemmin käsin rintaansa, mutta hän näki kuitenkin ...

Lautan etupää jyskähti hirmuisella vauhdilla kallion kylkeen, niin että tukit syöksyivät pystyyn kalliota vasten ...

Äkkiä hän näki, että miehiä nousi oravina tukkeja myöten kallion laelle ... Lautan etupää halkesi samalla, tukit hajosivat molemmin puolin kalliota ja painuivat koskeen. Toinen pää kääntyi oikealle reitille ja lähti painumaan Viuhkuraisen mutkaa kohden ...

Yksi ainoa mies seisoi lautalla. Hanna tunsi hänet. Se oli Paloniemen Heikki, yksin airo kädessä vääntäen minkä jaksoi ...

Hanna tunsi myös Varsankalliolle pelastuneet miehet, jotka siinä yhdessä rykelmässä kuohujen keskellä värjöttivät liukkaalla kivellä.

Siellä seisoivat Antti ja Paloniemen Juhani ja kaikki muutkin.

Ei ollut yksikään vielä joutunut koskeen!

Hän alkoi huutaa, ja hänestä näytti, että miehet huomasivat hänet. Mutta yksikään ihmisääni ei sinne kuulunut, sillä koski huusi kuin riemuissaan, vaahto roivi kalliolla seisoviin miehiin asti.

Hanna juoksi pitkin rantaa kuin apua ha-

kien. Mutta yhtään ihmistä ei näkynyt kummallakaan puolen koskea.

Mutta äkkiä Hanna taas alkoi käsittää, kuinka tässä kävisi.

Sitä voimaa ei ollut saatavissa, joka miehet pelastaisi!

Silloin vasta hänet valtasi villi tuska. Hän koetti viittoa, että hän aikoi rientää apua hakemaan!

Mutta yksikään miehistä ei vastannut minkäänlaisella merkillä ymmärtävänsä ... Hanna huomasi nyt, että he olivat avopäin ja pitelivät toinen toisestaan kiinni.

Silloin hän oli huomaavinaan, että joku käsi nousi ja ikäänkuin merkiksi viittasi häneen päin ...

Hän kerkisi vielä silmätä, että hajonnut lautta painui hirmuista vauhtia Viuhkuraisen mutkaa kohti, ja eroitti, että mies seisoi tanakkana airon ponnessa ...

Hän kokosi kaiken voimansa ja mielensä maltin, viittasi vielä kerran miehille, huiskutti huiviaan ja lähti avopäin juoksemaan taloon, hiusten hulmutessa ...

— — —

Kero-Pieti oli sillä välin saapunut taloon,

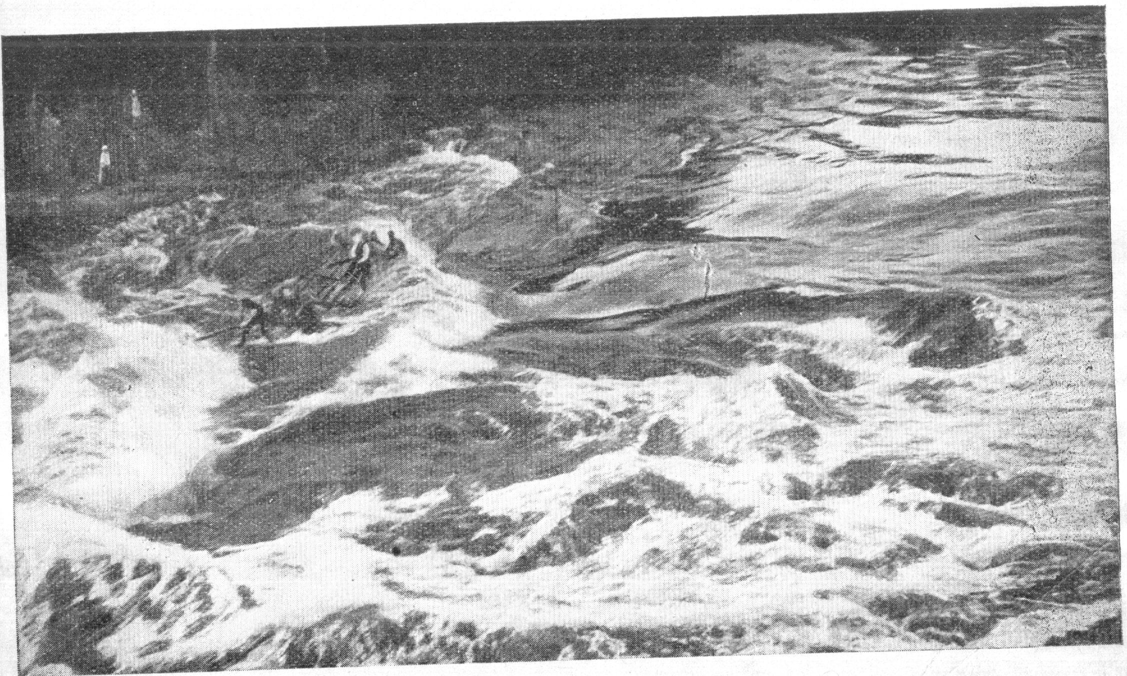
ja kristittyjen seura oli jo kokoontunut suureen pirttiin.

Silloin Hanna saapui läähättäen koskelta päin ja huusi pihalla:

»Apuun! Apuun! Miehet ovat pelastuneet Varsankalliolle . . .»

Ja hän painoi rintaansa, ikäänkuin sydän olisi sieltä pulpahtaa.

Äkkiä tulvahti koko pirtillinen väkeä pihalle. Jotkut juoksivat paljain päin poikki metsän koskelle . . .

Miehille tuli silloin hätä ja hoppu. He juoksivat edestakaisin.

VIIMEISINÄ tulivat pirtistä Kero-Pieti ja Iisakki.

Väkijoukko oli kokoontunut Hannan ympärille, kysyen ja siunaten.

Hanna oli vähän tyyntynyt ja kertoi nyt lyhyesti kuinka lautan ja miesten oli käynyt.

»Liian likeltä laski Puurnunleukaa, sanoi Iisakki koettaen olla levollisena. »Siinä käänsi lautan, ja silloin on selvä matka Varsankallioon.»

Kero-Pieti kuunteli mitä toiset puhuivat, mutta ei osannut sanoa mitään.

Hetken päästä olivat kaikki seuramiehet juosseet koskelle ja jotkut vieneet pitkiä köysiä matkassaan.

Hanna, Iisakki ja Kero-Pieti seisoivat vielä pihalla.

»Onko mitään mahdollisuutta heitä pelastaa?» kysyi Hanna isältään väräjävällä äänellä, silmän omituisesti leimutessa.

»Sitä en osaa vielä sanoa, mutta koetetaan.»

Iisakin ääni oli epävarma, ja Hanna huomasi

hänessä outoa mielenliikutusta. Iisakki ymmärsi parhaiten miesten vaaran ja tiesi, että Varsankalliolta oli melkein mahdotonta ketään pelastaa.

Kerran ennen oli käynyt samalla tavalla, mutta siitä oli aikaa jo lähes kuusikymmentä vuotta. Iisakin isä-vainaja oli siitä tapauksesta kertonut. Silloin joutui kalliolle kaksi miestä. Kaksi vuorokautta he jaksoivat siinä pysytellä. Toinen koetti pelastua uimalla, mutta hukkui heti koskeen hypättyään, toinen värjötti vielä vähän aikaa, mutta putosi sitten hänkin kuin pyörtyneenä koskeen. Kaikkiin mahdollisiin pelastuskeinoihin oli ryhdytty, mutta mikään ei ollut onnistunut. Iisakin isä-vainaja oli laskenut lautalla niin läheltä kalliota, kuin mahdollista oli, ja koettanut huutaa miehiä pysyttelemään kivellä, jotta ehdittäisiin ryhtyä toimiin. Mutta kosken pauhu nieli äänen, ja miehet kai tulivat siinä kuohujen keskellä lopulta mielenvikaan . . .

Iisakki ei ollut siitä tapauksesta kertonut, eikä siitä tiennyt Hannakaan ja tuskin kukaan muu nyt elävistä kuin Paloniemen Heikki, jos hänkään.

Iisakki muisti sen nyt ja mitä muuta isävainaja oli siitä kertonut . . . kuinka oli yri-

tetty ... Oli laskettu lauttoja niin läheltä kalliota kuin mahdollista oli, koetettu Puurnunleuasta löysätä lautta omin valloin Varsankalliota kohti ... Se menikin, mutta hajosi kallioon iskeytyessään yksin puin ...

Mutta Hannan hätä pakotti Iisakin lähtemään koskelle, vaikka hän tiesikin, että rannoilta päin oli mahdotonta minkäänlaista apua miehille saada ...

He menivät kolmisin rantaan, Kero-Pieti aivan puhumattomana. Siellä oli paljon väkeä. Ruotsin puoleltakin oli huomattu onnettomuus ja riennetty Varsankallion kohdalle.

Miehet värjöttivät kalliolla, ja muutamat suurimmat kuohut viskoivat heihin vaahtoa. Koski pauhasi vimmatusti. Joku miehistä huusi ja viittasi kuin apua pyytäen. Hirmuinen hätä oli kaikilla.

Yksi esitti yhtä, toinen toista. Lauttamiehistä koetti joku heittää köyttä kalliota kohti: hullun yritystä, köysi ei jaksanut lentää kuin palasen matkaa rannasta.

Kun kuultiin Iisakilta, että kallion läheltä oli mahdotonta lautalla laskea niin, ettei se paiskautuisi kallion kylkeen, ja kun oli selvää, että se, joka semmoista uskaltaisi yrittää, olisi

epäilemättä kosken oma, alkoi väki ymmärtää, että pelastus taisi olla mahdotonta.

Uimalla!

Vaikka rohkenisikin antautua kosken valtaan, ei ollut semmoista uimaria, joka Varsankallion pyörteistä hengissä pääsisi. Kuohut löisivät heti upoksiin tai murskaisivat kalliota vasten . . .

Naiset itkivät ja voivottelivat.

Kero-Pieti tointui lamaannuksestaan ja alkoi puhua. Nyt olikin erinomainen aihe ja tilanne.

Ja vaikka Pietin saarnat tavallisesti olivat jyrkkiä ja ankaran tuomitsevia ja vaikka hän tiesi, että onnettomuuden uhrit olivat kaikki suruttomia, ei hän heitä tuominnut helvettiin.

»Emme tiedä, mitä Herra tällä kauhealla onnettomuudella tarkoittaa», puhui hän hyvin liikutettuna. »Emme myöskään tiedä, mitä noiden sielussa liikkuu, noiden kovaonnisten, jotka nyt katsovat kuolemaa vasten silmiä. Herra armahtaa! Hänen pitkämielisyytensä on suuri. Ei ollut ristin-ryövärilläkään monta tuntia aikaa parannuksen tekoon . . Ehkä Herra heidät noin kutsuu omikseen . . .»

Yleinen liikutuksen hyrskinä kävi väkijoukossa, ja moni uskoton halaili saarnamiestä.

Ruotsin puolelta, Puurnunleukaa alempaa, työnnettiin Paloniemen kookkainta venettä vesille.

»Hullun yritystä!» sanoi Iisakki. »Se on yhtä kuin pärekori, tuommoinenkin vene . . .»

Ja niin näkyi olevankin. Ennenkuin vene oli kunnollisesti irti rannasta, löi kosken vimma sen rantakiviin, niin että laitalaudat katkesivat.

Iisakki rupesi Hannan kehoituksesta perämieheksi, ja kaikkein tottuneimmat ja vankimmat miehet lupautuivat soutajiksi. Tarkoituksena oli laskea lautalla Varsankallion ohi ja heittää köysi hätään joutuneille.

Iisakki tiesi sen kyllä mahdottomaksi: kukaan ei ehtisi siinä vauhdissa köyttä heittää; jos sen kalliolle saisikin, olisi lautan vauhti siksi nopea, ettei sille ketään ehtisi pelastaa.

Iisakki lähti miehineen, mutta muut jäivät vielä kosken rannalle lauttaa odottamaan.

Miehille koetettiin huutaa ja viittoilla, että lautta oli tulossa . . . He näyttivätkin ymmärtävän, sillä heidän liikkeensä tasaantuivat, eivätkä he enää reuhtoneet niin epätoivoisina kuin äsken.

Hanna kulki edestakaisin pitkin rantaa. Hän tunsi kyllä joukosta Antin, mutta ei tiennyt,

oliko Antti häntä huomannut. Siitä hän kuitenkin tahtoi päästä selville, ja kun hän laskeutui rantatörmän hyrskyjen partaalle, näki hän, että Antti viittoi kädellään ikäänkuin varoittaen.

Antti oli hänet huomannut!

Hänen tuli kuin helpompi olla, ja pieni toivo alkoi viritä hänen sydämessään.

Hänen toimelias luonteensa voitti sydämen tuskat, ja hän riensi isänsä ja äsken lähteneiden lauttamiesten jäljestä.

Isä oli jo vanha . . . Entä jos hän viime tingassa peräytyisi! Mutta jos ei isä lähtisi perämieheksi, päätti hän lähteä itse!

Niin hän mietti juostessaan kotiinsa päin.

Rannassa olivat miehet jo lähtövalmiina. Iisakki liikkui notkeasti niinkuin ennen nuorena. Hänen kasvoilleen oli noussut heleä vanhanmiehen puna, ja silmät loistivat. Lautta oli parhaiten varustettuja, ja soutumiehet, jotka lähtivät mukaan, olivat kaikki kokeneita koskimiehiä, Iisakille hyvinkin tuttuja, jotka olivat satoja kertoja soutaneet Korpikoskea, Iisakin ollessa perämiehenä. Vielä he varustivat kaikkia tarpeita entistä lujemmiksi, kun Hanna juosten törmältä alas tuli lautalle.

»Kuinka lienee käynyt Heikin?» sanoi Iisakki, kun Hanna ehti hänen viereensä.

»Kaiketi pääsi hengissä kosken alle, sillä yksi lautan pohja näytti olevan eheänä.»

Isä ja tytär katsoivat samalla toisiaan silmiin, ja tuntui siltä kuin kumpikin ymmärtäisi toisensa ajatukset.

»Minä lähden mukaan», sanoi Hanna varmalla äänellä.

»Minä teen mitä voin . . . Tällä kertaa elä lähde!» vastasi Iisakki. »Jos Jumala ei ole Anttia eikä toisia vielä määrännyt kuolemaan, pelastuvat he kyllä, vaikken ymmärrä, millä lailla . . .»

Lauttamiehet olivat myös liikutettuja, vakava ilme silmissä. Kaikki pitivät kovaa kiirettä.

»Jumala kanssanne!» sanoi Hanna ja palasi isäänsä totellen törmälle.

Lautta loittoni rannasta, ja Hanna lähti oikaisemaan läpi männikön koskelle. Sieltä kuului jo metsään asti naisten uikutuksia ja Kero-Pietin saarnaava ääni.

Hannan silmät osuivat ensiksi Varsankallioon, jolla miehet nyt kyyröttivät istuvassa asennossa.

Oli jo tullut myöhäinen ilta, tuuli oli kään-

tynyt pohjoiseen, ja veden voimat työnsivät vielä kylmää usvaa, viimeisiä talven jäännöksiä öiseen ilmaan . . .

Hanna jaksoi olla merkillisen levollinen. Yksi ainoa ajatus poltti sydäntä. Laskiko Paloniemen Heikki tahallaan ensin Puurnunleukaan, että saisi lautan kääntymään, kun tiesi sen siten joutuvan Varsankallion virtaan?

Isän silmissä oli Hanna nähnyt kummallisen ilmeen. Anttiko aiottiin hukuttaa ja oma poika pelastaa?

Hannan rintaa poltti, hirmuinen viha leimusi sydämessä. Hän muisti Heikin ilkeän kiiltävät silmät, ja kamala aavistus johtui mieleen.

Totta se oli sittenkin! Tosi oli Antin sanoma Niilo Iisakin hukkumisesta!

Mutta sitten Hanna muisti, että Juhani oli joukossa. Kuinka Heikki aikoi oman poikansa pelastaa?

Hanna ei saanut kysymyksilleen vastausta, mutta nyt hän ainakin oli täydessä tajussaan. Häntä hermostutti Kero-Pietin saarnaava ääni ja naisten uikutus.

Eipä siinä kuitenkaan senvuoksi uikutettu, että nuo onnettomat tuolla taistelivat kylmää ja kuolemaa vastaan, vaan naiset valittivat

omaa syntisyyttään, jonka nyt taas tunsivat paremmin, kun Kero-Pieti heidän mustia mieliään kolkutti!

Kunpa miettisivät pelastusta eivätkä tuossa huutaisi!

Yö oli jo ehtinyt, valoisa kevätkesän yö, kylmähkö ja kirkas. Vesipisarat jäätyivät koskikiviin . . .

Miehet värjöttivät kylmän kosken keskellä . . .

Silloin näkyi Iisakin ohjaama lautta jo tällä puolen Puurnunleuan.

»Jo tulee lautta!» kuului huudettavan.

Rannalla olijat koettivat viittoilla miehille, jotta nämä huomaisivat . . .

Jopa miehet huomasivatkin ja nousivat seisomaan.

Lautta tuli oikeaa reittiä. Hannan silmät seurasivat sen tuloa kuin tähdenlentoa. Hän tiesi, että jos se tuota suuntaa pitäisi, se ei pääsisi lähellekään Varsankalliota, vaan painuisi Suomen rantaa vasten . . . Mutta Iisakin ainoa toivo oli ollut, että miesvoimalla saataisiin lautan suunta lähellä kalliota muuttumaan, jolloin se kallion kohdalla joutuisi pois maihin päin vetävästä virrasta . . . ja siten sivuuttaisi sen niin läheltä kuin mahdollista. Tällöin ehtisivät miehet hypätä lautalle . . .

Niin oli Iisakki soutumiehille ja Hannalle selittänyt. Se oli kyllä uhkarohkea yritys, joka voisi onnistuakin, mutta samalla siinä olivat kaikki hengenvaarassa, niin pelastajat kuin pelastettavatkin.

Hanna näki miesten rupeavan soutamaan . . . Iisakki seisoi vakavana perämiehen paikalla, vaikka vaahto roiskui vasten silmiä.

Nyt he pyrkivät pois oikealta reitiltä, koettaen saada lauttaa kääntymään Varsankallioon päin. Mutta rantaan vetävä virta oli väkevä, lautan vauhti hirmuisen nopea . . . Silmänräpäykset kuluivat . . . Rannalla olijat seisoivat kuin tuomitut, mutta kalliolla värjöttävien miesten hätä näytti kasvavan.

Vähän vain lautta notkisti kankeita kylkiään, etupää kääntyi vain nimeksi kalliota kohti, vaikka miehet kiskoivat airoista kuin kuolemantuskassa . . . Kuohut pärskyivät soutumiesten silmille . . . lautta kiiti nuolena Varsakallion ohi ja virta veti sitä maihin päin . . .

Jännitys ja hätä oli hirmuinen . . .

Äkkiä muuan kalliolla seisovista miehistä heittäytyi koskeen, kädet levällään kuin lentoon pyrkien, uskoen osuvansa lautalle . . . Mutta lautta viilsi jo kaukana, ja kun mies oli

koskeen pudonnut, ei hänestä enää näkynyt mitään . . .

Pettymyksen ja tuskan huudot parahtivat rannalta, ja kalliolla viittoivat miehet kuin hyvästiä jättäen . . . Lautta painui nyt oikeaa reittiä alas Viuhkuraisen mutkaa kohti . . .

Kostea kiilto oli Hannankin silmissä, mutta vieläkään hän ei näyttänyt epätoivoiselta. Hän tiesi kyllä, että isä ja lauttamiehet olivat koettaneet parastaan, mutta se ei auttanut . . . Onnistuisiko vielä toisella tai kolmannellakaan kerralla . . .

Mutta kaikesta huolimatta hän viittoi kalliolle. Antti heilautti kättään reippaasti, niinkuin Hannasta näytti.

Mutta sen ymmärsivät kaikki, että miesten tila kävi joka hetki kamalammaksi. Toivoton asema, kosken kova pauhu, kylmähkö ja kostea yö — kaikki ne lamauttivat hermoja, ja päässä alkoi pyöriä, korvissa tohisi ja pian siinä menetti tajuntansakin . . .

Niin arveltiin käyneen sen, joka epätoivoisena hyppäsi koskeen, vaikka näki kuohut allaan, ja lautan kiitävän kaukana.

Yö kului, päivä alkoi nousta, ja sen ensimmäiset kultaiset säteet osuivat Varsankalliolla kuolemaan tuomittuihin miehiin.

Aamuauringon heleässä valossa näytti miesten tila vielä surkeammalta.

»Ei ole enää kuin viisi miestä kalliolla! Herra Jumala! Katsokaa!»

Niin olikin laita. Kaksi miestä oli kadonnut.

Hanna huiskutti huiviaan. Antti nosti vieläkin kättään, nosti reippaasti . . . Hanna lähti juoksemaan taloon. Uusi yritys oli tehtävä . . .

Väsyneenä istui Kero-Pieti kivellä, ja hänen kasvoillaan oli kärsivän miettivä ilme . . . Suurin joukko seuramiehiä oli poistunut, jotkut naisista olivat pyörtyneet.

Samalla kun Hanna katosi polulle, joka vei taloon, ilmestyi kosken alta tulevaa polkua pitkin Paloniemen Heikki kalpeana, läähättäen, silmissä levoton palo. Kun Kero-Pieti katsahti häneen, käänsi hän silmänsä poispäin . . . Hänelle kerrottiin kaikki, ja naisväki ruikutti hänen ympärillään.

Hän näki poikansa Juhanin seisovan toisten kanssa kalliolla ja tunsi siellä myöskin Antin. Hänen sieraimensa kohoilivat levottomasti, silmät kiiluivat, ja rinnasta kohosi kamala huokaus.

»Uusi yritys . . . uusi yritys», hoki hän. »Lautta on laskettava suoraan kallioon . . .

muu ei auta . . . Onko täällä soutumiehiä?» kysyi hän ja vilkuili ympärilleen.

Mutta soutumiehiä ei näkynyt, ja joku tiesi, että he olivat menneet taloon.

Heikki kiskaisi itsensä irti naisista, jotka pidättivät häntä käsistä ja takinpielestä.

»Pois siitä!»

Heikki oli kuin vihassa ja näytti menettäneen kaiken entisen malttinsa. Mutta naiset seurasivat hänen perässään polkua pitkin, itkivät ja uikuttivat.

Kero-Pieti oli vaipunut omiin ajatuksiinsa. Hän rukoili niiden sielujen puolesta, jotka tuolla kalliolla odottivat kuolemaansa. Hän kuvitteli itse olevansa tuolla . . .

— Olenko otollinen sinulle, Herra? — kysyi hän itseltään. — Sinun aamuaurinkosi paistaa ja lämmittää . . . Sinun kätesi lepää päällämme . . .

Hän tunsi syntisyytensä, tunsi syvällä sydämessään,että raskas, kovin raskas oli hänenkin syntitaakkansa. Eipä ollut hänkään jaksanut elää Herran tahdon mukaan . . . Suuri syntinen, suurempi, riettaampi hän oli kuin yksikään muu . . .

— Herra, armahda minua! Herra, anna minulle raskaat syntini anteeksi!

Hänen rintansa rauhottui, ja silmät loistivat taas. Ja hänen mieleensä johtui, että Jumala kaikella tuolla vain tahtoi huutaa kivikoviin sydämiin: Olkaa valmiit, kuolema kolkuttaa rintojanne!

Silloin kuului huuto:

»Yksi miehistä lähti uimaan . . . ei näy . . . koskeen painui . . .»

Nyt ei enää ollutkaan monta henkeä kosken rannalla. Ei siedetty olla katsomassa, kuinka toiset kuoleman kanssa kamppailivat. Mutta Kero-Pietin katse yhä kirkastui, hänen rinnassaan oli ihana rauha, hän tunsi, että häntä varten . . . juuri häntä varten Jumala oli tämän kovan kuolemanmuodon näyttänyt . . . että hänenkin, syntisen, silmät aukenisivat oman sielunsa mustuutta näkemään . . .

Silloin juuri Iisakki palasi miehineen kosken alta. Iisakki näki heti kalliolle katsottuaan, kuinka oli käynyt. Sitä hän oli ajatellutkin. Siinä eivät kestäneet kenenkään hermot: kosken pauhu lumosi korvat, kuolemanpelko ahdisti, silmissä alkoi välähdellä, jäsenet kangistuivat, tahto herposi, ja silloin ihminen oli kosken oma . . .

Iisakin nähtyään Kero-Pieti riensi hänen kaulaansa ja itki . . . omaa syntisyyttään.

»Muille tietä Jumala luo neuvoin . . . itse, raukka, parhaiten opasta tarvitsisin . . . Iisakki veljeni, anna minulle kaikki anteeksi . . . Herra, kuule nöyrä rukoukseni!»

Liikutettu oli Iisakkikin, mutta hänen selvä järkensä sanoi, että vielä oli toivoa pelastaa nuo neljä, jotka miehuullisesti kestivät kalliolla.

He koettivat antaa miehille merkkiä, nostaen riu'un päähän nenäliinan.

Antti näytti ymmärtävän, viittasi kädellään ylös koskelle päin, ikäänkuin tarkoittaisi, että sieltä oli apu tulossa. Paloniemen Juhanakin nosti kättään. Toiset kaksi istuivat kuin herpaantuneina, toivottomina . . .

Iisakki sai Kero-Pietin innostumaan pelastushommiin. Hän itse oli virkku ja selitti, että jos olisi arvannut vähää ennen antaa soutumääräyksen Varsankalliolle päin, olisi lautan toinen sivu epäilemättä joutunut hyvin likelle kallion kylkeä, vaikkei olisikaan ihan viereen päässyt.

He lähtivät nopein askelin pitkin polkua taloon, ja Iisakki viittoi yhä kalliolle päin: — Vielä koetamme!

Ja Antti nosti hänelle kättään merkiksi, että oli ymmärtänyt.

KUN Kero-Pieti ja Iisakki saapuivat Nuottaniemeen, oli siellä Paloniemen Heikki koskelle lähdössä. Olisi jo lähtenytkin, mutta ei ollut saanut soutumiehiä. Ei kukaan tahtonut lähteä henkeään menettämään, sillä Heikin aikomus oli laskea suoraan Varsankallioon ja pelastaa miehet. Mutta soutumiehet eivät luottaneet Heikkiin muulloinkaan, ja nyt heistä tuntui kuin suoraan kuolemaan menemiseltä, jos Heikin matkaan lähtisivät.

»Raukkoja olette!» sanoi Heikki heille tylysti. »Toiset ovat kuoleman hädässä, ettekä uskalla.»

Lauttamiehet näkivät, että Heikin villi veri kiehui; hänen jättiläisvartalonsa oikeni suoraksi, ja mustat silmät iskivät tulta. Pelottavan näköinen hän oli, kasvot kalpeina, musta parta liehumassa.

»Raukkoja ja lurjuksia te olette!»

Mutta ylhäällä oli Nuottamiehen suvantoon vasta saapunut kaksi lauttaa, joilla oli kiire alas merensuulle. Heikki tunsi miehet ylimaan rohkeiksi pojiksi, jotka eivät pelänneet kosken

kuohuja. Hän meni miesten puheille. He lupasivat lähteä, ja Heikki puolestaan lupasi laskea heidän kuljettamansa lautat ensi vuoroilla kosken alle, vaikka toiset olivat jo vuorokausia odotelleet.

Kiire oli, eikä lauttaa joudettu oikein varustelemaan.

Kun Kero-Pieti ja Iisakki ehtivät rantatörmälle, loittoni lautta jo Ruotsin virtaan päin. Heikki miehineen oli menossa pelastamaan.

»Liian vähällä voimalla läksi!» sanoi Iisakki. »Kumma mies!»

»Ei se näyttänyt olevan entisellään koko mies», sanoivat lauttamiehet.

Iisakki huusi Heikille, että piti soutaa maihin, varustettaisiin lautta uudestaan. Mutta Heikki ei näyttänyt kuulevan Iisakin huutoa, vaikka toiset lautalla olijat sen kuulivat.

Sillä välin oli Hannan päähän johtunut uusi tuuma. Ja hän oli saanut muutamia nuoria miehiä siihen suostumaan ja innostumaan.

Hanna hääräsi siellä miesten joukossa, lauttojen selkäpuolella, ja miehet näyttivät olevan kovassa touhussa.

Kero-Pieti ja Iisakki menivät tukkilauttoja pitkin paikalle.

Nyt he saivat kuulla, mitä Hanna oli toimit-

tanut. Kaksi pohjaa siroja tukkeja piti koota lujiksi lautoiksi ja sitten laskea Varsankallioon. Jos toinen pohja särkyisi, jäisi toinen eheäksi, ja silloin oli se mahdollisuus, että miehet ehtisivät hypätä lautalle. Köysiä ja vara-airoja oli otettava mukaan.

Hanna kertoi isälle aatteestaan loistavin silmin, vaikka tuska ja epätoivo viilsivätkin rintaa.

Iisakki mietti hetkisen, katsellen, kuinka nuoret miehet sitoivat vitsoilla tukkeja. Hän ymmärsi hyvin, että hengenvaara siinä oli, olkoon lautta kuinka luja tahansa. Mutta parhaassa tapauksessa voisi jälkimäinen pohja pysyä koossa ja siten olisi mahdollista pelastaa miehet. Kuitenkin hän hyväksyi Hannan tuuman, hyvin tietäen, kuinka vähän toiveita oli muutenkaan Varsankallion luokse päästä.

Hanna joudutti miehiä. Joka minuutti oli kallis. Eiväthän enää jaksaisi kauan kestää nekään, jotka vielä kalliolla taistelivat! Nuoret miehet ymmärsivät sen hyvin ja panivat parastaan. Eräs heistä, Koskenalustan Aukusti, Antin vanhempi veli, joka vasta aamulla oli lautalla ylimaasta saapunut ja nyt Nuottaniemen rannassa kuullut, kuinka onnettomasti oli käynyt, ja keitä onnettomuuden uhrit olivat,

hääri muita vikkelämpänä ja neuvoi ja kannusti toisiakin.

»Kuka teistä rupeaa perämieheksi?» kysyi Iisakki, sillä hän oli ymmärtänyt miesten puheista, etteivät he ottaisi eivätkä tahtoneet ottaa vanhaa Iisakkia hengenvaaraan.

»Minä aion ohjata lautan suoraan Varsankallioon», vastasi Aukusti, rohkea ilme kasvoillaan.

Iisakki tiesi Aukustin olevan taitavan koskimiehen, jonka kyllä voi uskoa osaavan, jollei mielensä malttia menettäisi.

Iisakki nyökäytti päätänsä, ikäänkuin sanoen: En voi kieltää lähtemästä, vaikka järki sanoo, että pitäisi kieltää ja varoittaa.

Kaikki alkoi jo vihdoin olla kunnossa. Päivä oli puolessa, ja aurinko paistoi pilvettömältä taivaalta.

Äsken lähtenyt pelastuslautta oli jo painunut näkyvistä ja ehkä, Iisakin luulon mukaan, sivuuttanut Puurnunleuan, saattoipa olla Varsankalliolla asti . . .

»Jos heille onnistuukin . . . Jos Heikki osaakin laskea niin taitavasti, että pääsevät Varsankallion kylkeen!» sanoi Hanna, ja merkillinen toivo syttyi hänen sydämessään.

»Sitä en jaksa uskoa», sanoi Iisakki. »Eikä

Heikki ole sitä voinut itsekään uskoa . . . siksi tarkoin hän tuntee kosken voiman . . .»

Kero-Pieti oli taas lamautunut. Hän puhui hiljaisella äänellä ikäänkuin rukoilisi. Onnettomuusuhrien kova kohtalo oli häntä niin järkyttänyt, että hän oli kuin suunniltaan.

Hannan posket hehkuivat, ja silmät loistivat. Iisakki huomasi vasta nyt, että hän oli muuttanut pukua ja vetänyt jalkaansa varsikengät, joita hänen oli kesäisin tapana pitää, kun huvikseen lautalla huristi kosken alle.

»Aiotko mukaan?»

Iisakki kalpeni.

»Aion. Minun henkeni ei ole sen kalliimpi kuin toistenkaan!»

Iisakki ymmärsi Hannan äänestä, että vastaansanominen ei auttaisi. Hän tunsi Hannatyttärensä: tämä oli yhtä päättävä kuin hän itsekin oli nuorena.

Eikä hän virkkanut sanaakaan. Mutta silloin hän muisti poika-vainajansa, ja raskaana huokauksena nousi hänen rinnastaan:

»Koskiko, jota itse rakastan, vie molemmat lapseni?»

Mutta hän ei sanonut sitä ääneen, vaan koetti huokaustaankin tukehduttaa.

Silloin juoksi eräs lauttamiehistä, joka oli ol-

lut kosken rannalla Paloniemen Heikin pelastuslautan kohtaloa katsomassa, suoraan sinne ja huusi:

»Onnettomasti kävi . . . Heikin lautta hajosi yksin puin . . . Sinne suistui koskeen Heikkikin . . .»

Kun hän kerkisi vähän hengähtää ja aikoi jatkaa, riensi Hanna kysymään:

»Entäs miehet?»

Hanna oli kalvennut, ja hänestä tuntui kuin jalat vapisisivat.

»Kaksi niistä katosi juuri silloin, kun Heikin lautta iski kallioon . . . Emme nähneet, mihin he joutuivat, kun tukit myllersivät sinne tänne . . . Juhani ja Antti ovat vielä jäljellä . . .»

Taas nousi puna Hannan vaalenneille poskille, silmät loistivat kuin ennen, ja jalat seisoivat tanakasti.

»Pian, pian!» hoki hän, ja hänen tarmokas kätensä hellitti köysiä vieressä olevasta lautasta, jossa heidän pelastuslauttansa oli kiinni. Mutta sillä aikaa hän ehti selittää isälleen: »Menkää koskelle . . . viittokaa . . . viittokaa . . . että me tulemme . . .»

Iisakki lähti, ikäänkuin hänen nyt olisi pakko totella tyttärensä määräyksiä, nousi nopeasti rantatörmälle ja katosi männikön polulle.

Kaksiosainen pelastuslautta lähti liikkeelle. Hanna ja Koskenalustan Aukusti olivat reippaalla tuulella ja rohkaisivat toistenkin mieliä.

Kero-Pieti oli jäänyt yksin rantalautan nurkalle, airon ponnelle, istumaan käsi silmällä. Vasta kun pelastuslautta oli pitkän matkan päässä, näytti hän ymmärtävän, mitä oli tekeillä. Ja hän ojensi kättään heitä kohden ja huusi jotakin, mitä lautalla olijat eivät kuulleet.

He joutuivat Ruotsin virtaan. Hanna oli avopäin, hiukset liehuivat epäjärjestyksessä. Nuoret miehet näyttivät luottavan tähän uskaliaaseen naiseen paremmin kuin Aukustiin.

He puhuivat kaikki seikat selviksi. Lautta oli Puurnunleuan kohdalla käännettävä suoraan Varsankallion virtaan . . . Kaikkien piti olla jälkimäisellä lautalla, johon oli kiinnitetty lujat köydet poikki ja pitkin ja varattu kaksi lisäairoa. Kun etumainen pohja jyskähtäisi kallioon, silloin juuri heitettäisiin köysi hädässä oleville. Jälkimäisen lautan täytyisi — jos se pysyisi hajoomatta, — kääntyä Suomen rantaan päin . . . Jos Juhani ja Antti saisivat köydestä kiinni, ohjaisi vain yksi miehistä lauttaa Viuhkuraisen mutkaa kohti, ja toiset koettaisivat pelastaa molemmat miehet . . .

Hanna selitti jokaiselle, mitä oli tehtävä, ja kun koski alkoi vetää, kasvoi heidän jännityksensä niin, etteivät he kuulleet pauhujenkaan ääntä. Kukaan ei joutanut katsomaan rannalle, missä jännitys oli melkein yhtä suuri. Väkevä koski nieli kuin vihassa vaahdoten, lautta pysyi ohjaamatta Varsankallion uomalla, johon Puurnunleuan luona suunnattiin, heilahteli, keinui, rotkui ja liitteissään lotkahteli . . .

Vauhti kiihtyi yhä hurjemmaksi. Kaikki olivat asettuneet jälkimäiselle lautalle, pitäen köysistä kiinni. Hannan silmät leimusivat, posket hehkuivat, jalka oli varma . . . Hän katsoi rohkaisevasti Aukustiin, joka seisoi valmiina ratkaisevan hetken varalta.

Hirveän pitkä silmänräpäys vielä!

Hanna näki aurinkoa vasten kaksi miestä seisomassa Varsankalliolla. Ne olivat kuin haamuja, joita kuohut kastelivat . . . Lautta kiiti hirveää vauhtia suoraan kalliota kohti . . . Sydäntä kouristi, silmissä musteni . . .

Kuului hirmuinen rytinä . . . etupää halkesi kahtia, tukit levisivät molemmin puolin kalliota . . .

»Nyt!» huusi Hanna, jonka mielenmaltti oli pysynyt järkkymättä.

Köydet heitettiin kalliolle, mutta heitto epä-

onnistui, kalliolla seisovat eivät niihin ulottuneet . . .

Silmänräpäys vielä!

Jälkimäinen lautta ei ehtinytkään kääntyä niin nopeasti virtaan, sillä etupään tukit eivät kohta irtaantuneet kalliosta . . . Se kulki samaan suuntaan.

Silloin Antti loikkasi kalliolta lautalle, jotakin Juhanille huutaen. Juhani hyppäsi perässä, ja melkein yhtaikaa he putosivat lautan laidalle, josta heidät vedettiin keskemmälle.

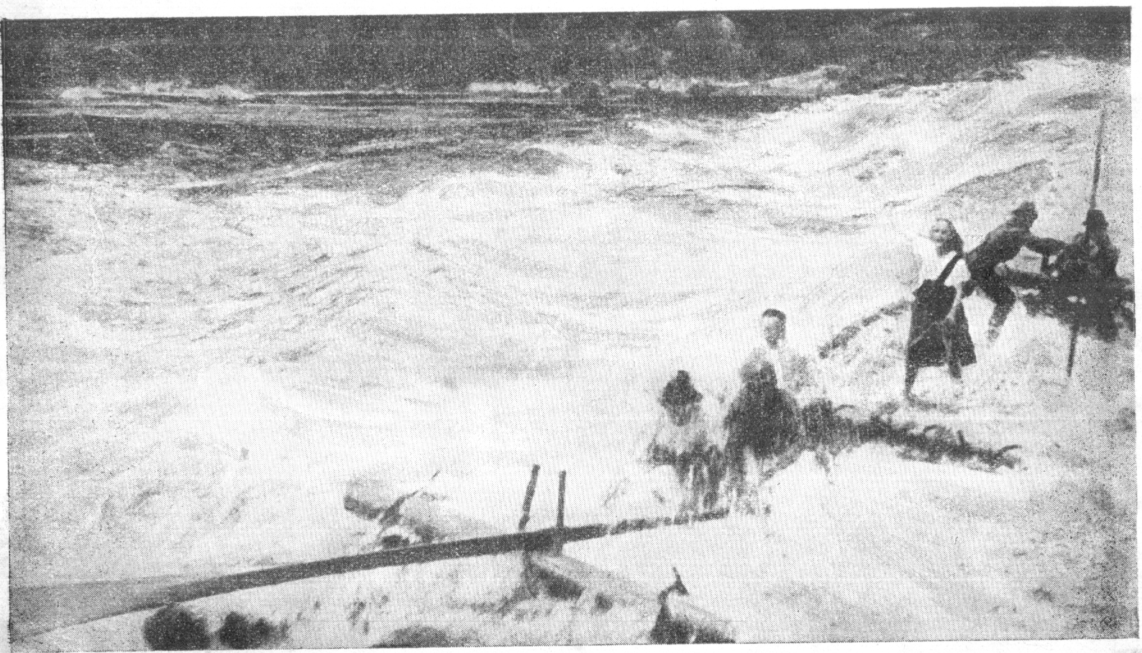
Muutamia silmänräpäyksiä myöhemmin oli jälkimäinen lautta, joka oli jäänyt eheäksi, joutunut omia aikojaan Suomen puolen virtaan ja kiiti hirveää vauhtia Viuhkuraisen mutkaa kohti.

»Ohjatkaa oikealle väylälle!» kuului Hannan ääni.

Hyrskyt kävivät yli koko lautan. Toiset pitivät köysistä kiinni, toiset hoitelivat Anttia ja Juhania.

Aukusti pääsi vihdoin pitelemään airoa, veti rivakasti jonkun kerran, ja lautta kääntyi oikealle kulkuväylälle. Mutta vettä ryöppysi joka taholta, niin että miehet ja Hanna kastuivat likomäriksi.

Onnellisesti lautta huristi Viuhkuraisen mut-

Vauhti kiihtyi yhä hurjemmaksi. Kaikki olivat asettuneet jälkimäiselle lautalle

kassa ja painui Aukustin ohjaamana Sarvonränniin, jossa virta taas kiihtyi... Rantojen metsät vilahtivat ohi, väylä alkoi levitä, virran voima väheni, hyrskyt loppuivat... Sitten tuli äkkiä vähävirtainen suvanto, edessä näkyi korkea rinne ja sen juurella lauttoja, joilla liikkui ihmisiä.

Silloin vasta laukesi miesten ja Hannan mielenjännitys, ja ääretön elämänilo pulpahti sydämeen.

»Pelastetut!»

Hanna silmäsi rannalle, missä näkyi pienoinen punainen talo, Antin koti... Joku juoksi pihasta rantatörmälle, jolla jo ennestään seisoi paljon väkeä.

Antti toipui ensiksi. Hän oli kalpea kuin palttina, mutta hänen katseensa kirkastui, kun hän tarttui Hannan käteen.

Juhani makasi vielä kuin tiedottomana, kasvot vaaleina, vaatteet läpimärkinä.

Hänkin avasi rantaan tullessa silmänsä ja hetken päästä hän tajusi pelastuneensa ja vielä olevansa elossa.

Lauttamiehet riensivät vastaan. Juhania piti tukea, kun he lähtivät rinnettä ylös taloon. Mutta Antti käveli omin voimin Hannan vieressä. Hannan silmät loistivat, posket punoitti-

vat, tukka oli yhä epäjärjestyksessä, ja likomärät vaatteet olivat repeentyneet.

Kukaan ei puhunut, mutta joku itki.

Vaivoin Antti sai selitetyksi Hannalle:

»Ne eivät jaksaneet enää . . . joutuivat suunniltaan ja menivät väkisten koskeen . . . Me toivoimme, vaikka vähissä oli meidänkin voimamme . . . Mutta kun näin, että sinä olit lautalla, sain ihmeellisen voimanpuuskan, järkeni ja tahtoni oli kunnossa. Kannustin Juhania . . . Elämä ja pelastus on edessämme, sanoin . . .»

Kun he jo nousivat pihaan, kysyi Hanna:

»Tiedätkö, että Paloniemen Heikki on hukkunut?»

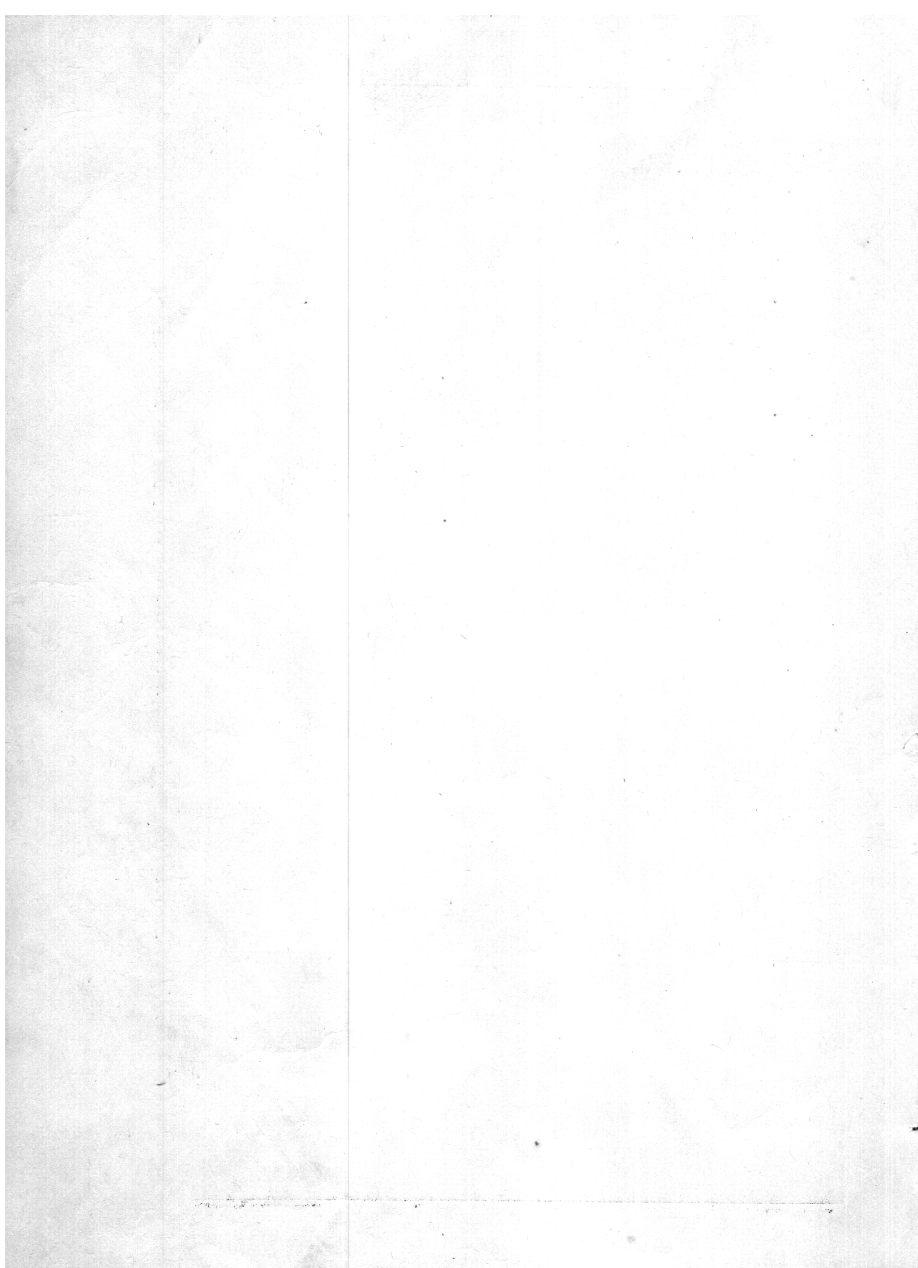
»Minä näin sen omin silmin, ja näki sen Juhanikin . . . Kallion vieressä painui koskeen eikä enää noussut.»

He menivät sisälle, mutta niin kova oli ollut mielenjännitys, niin suuri tuska oli sydämen lamauttanut, etteivät he vielä oikein käsittäneet onnensa suurta päivää.

Rannassa juttelivat lauttamiehet järkyttävästä tapauksesta. Heidän joukossaan oli paljon sellaisia miehiä, jotka olivat nähneet toveriensa hukkuvan, putoavan koskeen ihan silmäinsä edessä. Mutta se ei ollut heitä liikuttanut. He olivat jatkaneet hurjaa elämäänsä niin-

»Nyt!» huusi Hanna, jonka mielenmaltti oli pysynyt järkkymättä

kuin ennenkin. Eikä kuolema ollut heitä koskaan kammottanut. He olivat vain ilveilleet, kun kuulivat miehen hengenhädässä apua rukoilevan.

Mutta nyt he eivät laskeneet leikkiä, ja kuolema herätti kauhua. Varsankallion uhrien perikato koski mieliin niin, että ohimot jyskyivät. Hannan maltti ja rohkeus pani heidät ihmettelemään.

»Isänsä tytär se on», puhui eräs vanhempi mies. »Niin on ollut rohkea Iisakkikin . . . Olisipa pojaksi syntynyt tämä Hanna, niin jo olisi Korpikoskessa mainio perämies . . .»

»Niin olisi . . . Mutta kuka nyt lautat laskee, kun Heikki hukkui eikä Iisakki enää lähde perämieheksi?» arveli joku.

Mutta toiset, jotka jo olivat saaneet lauttansa kosken alle, sitoivat irtipäässeitä tukkeja kiinni lauttaan ja aikoivat lähteä matkaansa jatkamaan alas meren suulle, vielä monen muun kovan koetuksen lävitse.

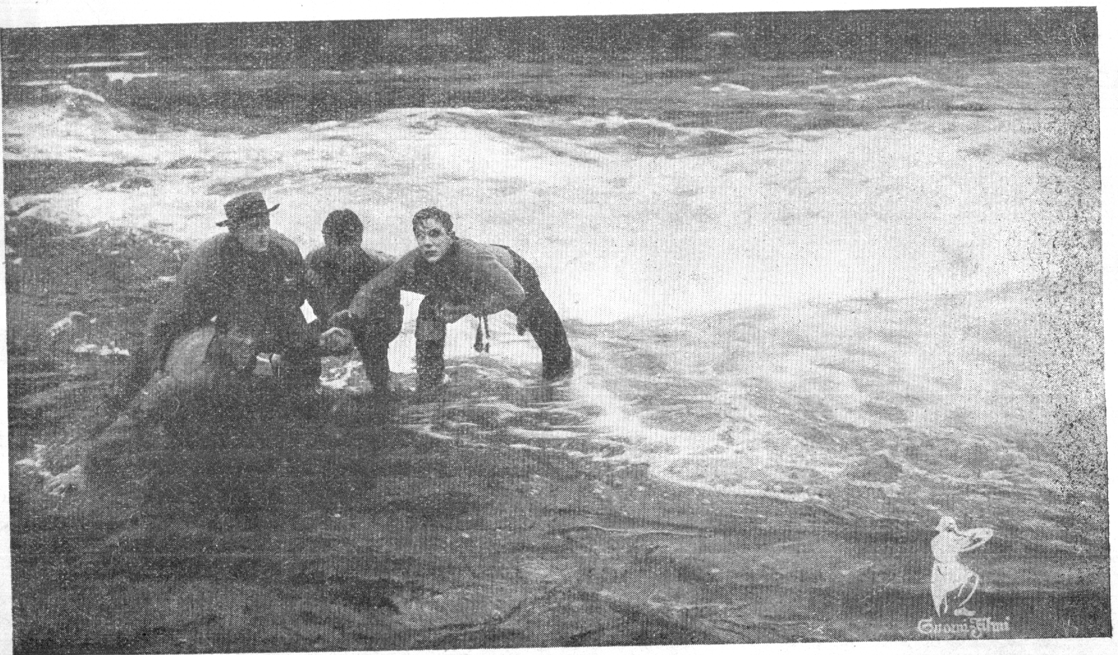
Siellä odotti lauttamiehiä iloinen satama, jossa monen hikisen päivän ansiot pian menetettäisiin.

»Mitäpä siitä», puheli nuori tukkilainen, jonka lautta alkoi olla lähtövalmiina. »Mitäpä siitä, yksi koski vie niin monta, toinen näin monta . . .

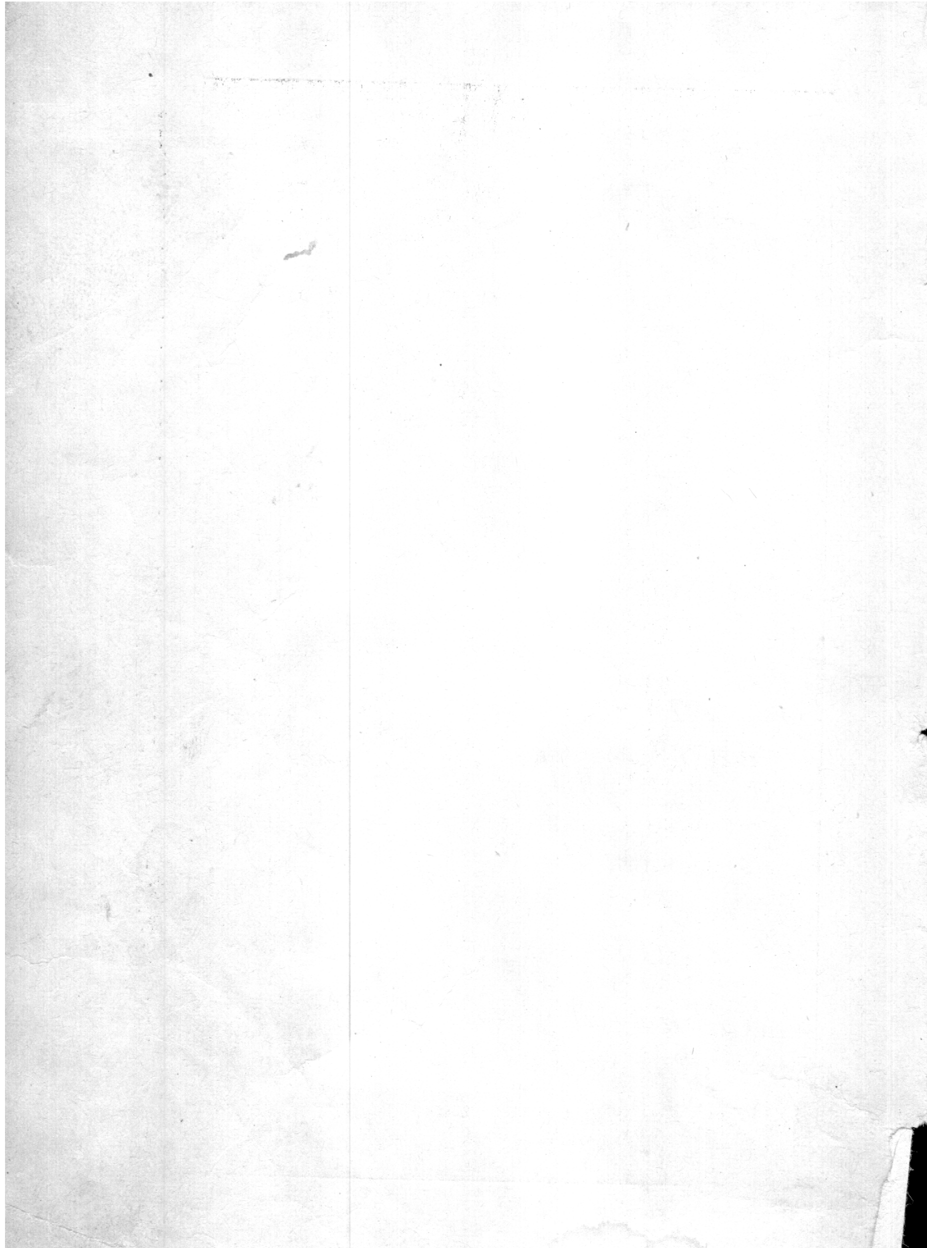
Monta on vielä kovaa kuohua edessä . . . Kenpä tietää, kuka meistä niihin jää . . . vaikka ei yhtään tästä joukosta kaupungin viinoille joutuisi. Niin miehiä menee, ja toisia astuu sijaan . . . niin virtaa elämä eteenpäin, eikä meitä kauan missään kaivata. Työnnetäänpä vesille, miehet!»

He saivat lauttansa vesille. Joki oli tyven, ilta kaunis, väylä parhaiksi virtava ja mutkaton.

Päästyään vähän matkaa rannasta he alkoivat rallatella.

Lauttamiehet riensivät vastaan. Juhania piti tukea, kun he lähtivät rinnettä ylös taloon

NUOTTANIEMEN Iisakki ja Kero-Pieti tekivät lähtöä kosken alle, josta jo kuului löydetyn parin hukkuneen ruumiit.

Kero-Pieti ei ollut jaksanut jatkaa matkaansa vaan oli jäänyt levähtämään. Häneen oli Varsankallion onnettomuus kovasti koskenut, ja Iisakki oli monta kertaa tavannut hänet itkemässä.

Oli jo yö, ennenkuin he pääsivät liikkeelle. Sillä aikaa, kun Iisakki vielä viipyi rannassa lauttamiehiä puhuttelemassa, ehti Kero-Pieti mietiskellä sitä, mikä oli alkanut kummallisella voimalla painaa hänen mieltään. Yhä uusia kysymyksiä nousi eteen, ja monta kertaa tuntui hänestä, että hän itse oli meren selälle joutunut hylky, jolla ei ollut minkäänlaista pelastuksen mahdollisuutta. Mutta äsken tapahtuneessa onnettomuudessa hän näki Kaikkivaltiaan sormen jäljet ja alkoi ymmärtää, että siinä oli annettu opetusta hänellekin. Herran tiet olivat tutkimattomat, eivätkä ihmisen parhaatkaan pyyteet olleet Hänen mieleensä, mietiskeli hän.

Kenet Herra aikoi hävittää, sen Hän löi sokeudella... Sokeudella oli Herra Heikin lyönyt ja pannut hänet vartavasten omaa hautaansa hakemaan...

Oliko hän suuresti erehtynyt Paloniemen Heikistä, jonka oli uskonut kristityksi ja jonka synnit hän oli todistanut anteeksiannetuiksi? Erehtynyt oli Heikistä, niin hän nyt myönsi. Oli ehkä erehtynyt monesta muustakin, joiden sydämeen luuli näkevänsä eikä nähnytkään kuin silmiin asti! Iisakkia hän oli pitänyt vähäuskoisena, joskus heräämättömänäkin, joka vain kunnian vuoksi koetti näytellä kristittyä...

Eikö hän ollut puhunut ja opettanut, niinkuin raamattu neuvoi ja omatunto opasti? Olivatko kaikki hänen opetuksensa langenneet huonoon maahan? Olivatko kaikki seura-illat ja suuret liikutukset olleet narripeliä?

Kummalliset keskinäiset suhteet oli ollut näillä naapureilla. Hän oli toivonut voivansa molempiin vaikuttaa... saada molempien miesten sydämet vertavuotaviksi ja rakkauden paiten sumaan heidän keskensä suureksi ja kaikkikestäväksi.

Niin hän oli itse uskonutkin, kun naapurit hänen vuoteensa vieressä puhuivat...

Hän oli silloin itse sanonut, että se olisi merk-

ki Jumalalta, jos heidän lapsensa Juhani ja Hanna kristillisellä avioliitolla vahvistaisivat heidän sovintonsa . . . Oliko semmoinen toivo ollut Jumalan kiusaamista?

Sillä nyt hän tunsi selvästi pitäneensä paremmin Heikin puolta ja samalla ajatelleensa myös Heikin maallista etua . . .

Yhdellä iskulla oli Herra hajoittanut sekä Heikin että hänen suunnitelmansa.

Hän tunsi sen nyt ja uskoi varmasti, että tässä oli Herra tahtonut häntä nuhdella ja oikealle tielle, Herran omalle tielle, ohjata.

Sillä vaikkei hän vielä tiennytkään kaikkea, oli hän Iisakin katkonaisista puheista päässyt siihen käsitykseen, että Heikin pyyteet olivat olleet rikollisia . . .

Kyllä hänelle nyt, kun hän muisteli talvellisia iltoja, molempien miesten istuessa hänen vuoteensä vieressä, johtui mieleen, että hän oli joinakin hetkinä epäillyt Heikin sieluntilaa. Joskus oli myös sattunut, että hän oli Heikin kasvojen ilmeessä ollut näkevinään vilahduksen, ilon leimun, joka ei ollut Jumalasta. Mutta silloin hän luulotteli, että piru toi hänen mieleensä sellaisia epäluuloja.

Nyt oli Heikki, kuin tahallaan kuolemaa ha-

kien, uhkarohkeana hukkunut koskeen, ja hänen poikansa oli pelastunut.

Iisakki tuli kuistille, missä Kero-Pieti istui. Nyt piti jo lopultakin lähdettämän liikkeelle.

Valoisa oli yö.

Iisakki käveli edellä männikköön vievälle polulle, Kero-Pieti köpitti perässä, harmaa villapusero yllään, takki käsivarrella. Iisakin jalka nousi vielä keveästi, ja hän käveli joutuisasti. Saarnamiehen askel oli lyhyt ja epävarma.

»Elähän kävele niin nopeasti», pyysi Kero-Pieti.

Iisakki hiljensi kulkuaan.

He saapuivat kosken rannalle, sille kohdalle, josta näki suoraan Varsankalliolle.

»Siinä se on», sanoi Iisakki.

»Siinä se on», vastasi saarnaaja omituisella äänenpainolla.

He jatkoivat matkaansa pitkin polkua, joka Varsankallion kohdalla seurasi rantatörmän lakea, mutta painui jonkun matkan päästä metsään.

Kosken pauhu kuului tohisten ja valittaen.

Kero-Pieti oli aikonut kysyä Iisakilta montakin asiaa. Nyt hän ei kuitenkaan tiennyt, mitä ensiksi kysyisi. Hänestä tuntui kuin ei voisi

oikein puhua näin kävellessä. Jospa saisi istahtaa, silloin sopisi paremmin keskustella.

»Mitähän, jos istahdamme levähtämään», esitteli hän, kun he olivat metsän peitosta taas tulleet lähelle törmää, josta näkyivät Viuhkuraisen mutkan vaahtolaineet ja synkkä, jyrkkärinteinen kosken ranta

He istuivat kivelle vierekkäin, Kero-Pieti pyyhkien hikeä kasvoiltaan.

»Mitä sinä ajattelet Heikki-vainajasta?» kysyi hän. »Pääsikö autuaasti pois?»

Iisakki vastasi vältellen:

»Itse lienet hänet paremmin tuntenut. Anteeksi minä hänelle kaikki annoin, mutta lieneekö hän antanut minulle . . .?»

»Toivoi poikaansa vävyksesi, kuten minäkin toivoin . . . Taisi olla synnillinen ajatus. Kerro, mitä tiedät . . . ja arvelet!»

»Omia luulojani ne ovat ja ajatuksiani. Herran kasvojen edessä hän tehnee nyt tiliä töistään . . .»

»Mitä luulet?» tiedusteli yhä Kero-Pieti ikäänkuin hakien Iisakilta omille ajatuksilleen tukea.

»En tahtoisi hänestä enää uskoa pahaa . . . kuolleesta, joka ei saata puolestaan puhua. Mutta raskas on sentään tuntoni, ja uskoksi epäilykseni käyvät . . . niin entiset kuin nykyi-

setkin. Niiltä en enää koskaan pääse rauhaan . . . sen tunnen. Eloni loppuun ne minua vaivaavat. Kertoisin sinulle, ehkä voisit minua oikeaan opastaa. Tiedät: raskasta on epäillä naapuria, jonka uskoi olevan kristityn ja jolle on puolestaan kaikki anteeksi antanut . . .»

»Kerro minulle! Sokea olen ollut ja pinnalta vain ihmisiä tuntenut. Koskaan en nähnyt Heikin sieluun. Salaperäinen, itseensä sulkeutunut mies hän oli. Pettynyt olen . . . Kerro siis meille molemmille opiksi . . .»

»Salaperäinen hän oli . . . Kun poika-vainajani hukkui, epäilin sitä hänen työkseen, ja siitä tuli vuosikausien katkeruus välillemme. Mutta vuoteesi vieressä uskoin erehtyneeni, oman pahan sydämeni tunsin . . . Katumus vaivasi, kaikki annoin anteeksi ja uskoin pahoin erehtyneeni. Niin silloin. Mutta vähitellen alkoivat epäilykseni taas kasvaa, ja rukoilin Jumalalta voimia ne karkoittaakseni . . . En onnistunut. Näin taas hänen omituisissa kiiltävissä silmissään palon, jota en saattanut kärsiä, ja jonka epäilin niihin silloin ilmenevän, kun hänellä oli paha mielessä . . .»

»Se on sitä samaa, mitä minäkin olen nähnyt», sanoi saarnamies huokaisten. »Se on koko hänen sukukunnalleen ominaista . . .»

»Niinkö lienee», jatkoi Iisakki, kerran päästyään tuntoaan keventämään. »Silloin minä näin, kun Koskenalustan Antti ylhäältä saapui lautalla . . . Pahoin järkytti mieltäni, tuntooni iski kuin kirveellä, mutta en kenellekään osannut sanoa, mitä ajattelin. Eipä ymmärtänyt Hannakaan . . . Olisi Anttia sillä kerralla kieltänyt kosken alle lähtemästä . . .»

Saarnamies säpsähti ja katsoi Iisakkia pitkään.

»Tarkoitatko, että hän aikoi Antinkin tuhota niinkuin poikavainajasikin?» kysyi hän ja vapisi mielenliikutuksesta.

»Semmoiseen uskoon jäin», vastasi Iisakki.

»Mutta olihan Juhanikin samalla lautalla», muistutti saarnamies.

»Olipa kyllä», sanoi Iisakki. »Se oli kaikki mietittyä . . . Minä ymmärsin kaikki, kun lautta rannasta irtaantui . . .»

»Etkä sanonut Heikille!»

»En . . . En tiedä, uskoinko itsekään silloin vai luulinko ainoastaan . . . Pahan sisuni syyksi ne epäilykseni silloin panin . . .»

»Mutta nyt uskot?»

»Uskon, Jumala minua auttakoon!»

Saarnamies oli hetken hiljaa, sitten hän nosti katseensa ja virkkoi:

»Ja minä olin aina uskonut Heikin totiseksi kristityksi. Semmoistako olikin hänen heräämisensä! Mutta jos kuitenkin olet erehtynyt! Olisiko Heikki kuitenkaan niin . . . kun tiesi oman ja poikansa hengen olevan vaarassa!»

Kumpikin oli hetken vaiti, omissa mietteissään.

»Muistan hänet siltä ajalta, jolloin olimme nuoria», alkoi Iisakki taas puhua. »Muistan, kun suuri herätys kulki Lapista päin . . . Heikki oli silloin jo valmis kristitty, ja minä vielä elelin suruttomana . . . Kuinka lieneekään? Hän oli kuin syntynyt kristittynä . . .»

Saarnamies istui synkissä mietteissä. Hänestä tuntui, että kaikki se työ, jota hän oli Jumalan kunniaksi tehnyt, olikin ollut itsepetosta.

Hän tarttui Iisakkia kaulaan ja puhui pakahtuvan sydämensä puhtaaksi. Heikin puolta hän oli pitänyt . . . Heikki oli häntä pyytänyt vaikuttamaan Iisakkiin.

»Maallisen elämän . . . maallisen onnen vuoksi!»

Senvuoksi Herra oli kätensä väliin pannut, tahtonut näyttää hänelle, että hän oli väärällä tiellä.

Miehet olivat istuneet niin kauan tärkeässä keskustelussa, että heidän havahtuessaan au-

rinko alkoi jo nousta, metsän yli idän taivaalta paistaen.

He nousivat ja läksivät jatkamaan matkaansa kosken alle.

»Luulin tuntevani ihmissydämet», puhui saarnamies Iisakin perässä kävellen. »En ole mitään tuntenut. Perkele on ollut omassa povessani, sokaissut silmäni ja tuntoni . . . Kuinka kaukana lienenkään ollut elävästä Jumalasta . . .»

»Ja kuinka paljon lieneekään niitä, jotka huulillaan tunnustavat, ollakseen kristityn nimessä, vaikka sydämessä on epäuskon ja vilpin pesä», sanoi Iisakki.

He saapuivat kosken alle ja näkivät naarausveneitä olevan liikeellä, suvannolla edestakaisin soudellen.

Kun he ehtivät Koskenalustan pihalle, tuli emäntä siinä vastaan ja kutsui heidät aamukahville.

Antti ja Juhani nukkuivat kamarissa. Hanna oli myös vihdoin nukahtanut emännän sänkyyn.

»Kaikki muut ruumiit on löydetty, paitsi Paloniemen Heikin», selitti emäntä itkusilmin.

Iisakki ja Kero-Pieti noudattivat emännän kutsua ja menivät sisälle.

Hanna nukkui rauhallisesti. Iisakki kat

häneen iloisena ja ylpeänä. Hänestä tuntui, että nyt vasta hän rakasti lastaan. Hanna oli hänen luontoisensa, rohkea ja päättävä...

»Häntä saavat Antti ja Juhani kiittää hengestään», sanoi emäntä Iisakille. »Oli se jotakin nuoren naisen työksi! Mutta isänsä tytär taitaa olla muutenkin . . .»

»Lienenkö ollut niinkään rohkea!» arveli Iisakki.

He joutuivat rantaan, jossa lajiteltiin irrallisia tukkeja ja korjattiin kosken repimiä.

Silloin saapui rantaan vene, jonka väki oli ollut Ruotsin rannalla naaraamassa. Joku lauttamiehistä oli soutamassa, ja Koskenalustan Petteri, Antin isä, istui perässä.

Korkealla rantatörmällä seisoen näkivät Iisakki ja Kero-Pieti, että veneen pohjalla makasi mies, ja arvasivat, että Paloniemen Heikin ruumis nyt oli löydetty.

Vene sivuutti lautat ja laski maihin. Iisakki ja Kero-Pieti menivät katsomaan.

Heikki makasi selällään. Pitkästä parrasta ippui vielä vettä. Aurinko paistoi hänen kaleille kasvoilleen. Kädet olivat nyrkissä, ja oinen silmä puoliummessa. Sen kiiltävä pa- oli tosin sammunut, mutta elottoman la- aisena se vieläkin välähteli. Jättiläisvar-

si oli kuin lyhentynyt, toinen saapas oli poissa.

»Korpikoskesta löysi hautansa tämäkin koskimies», puhui se tukkilainen, joka oli Petterillä kumppanina. »Sanotaan, että koski ottaa viimein omakseen sen, jota on aikansa hoivannut . . .»

Kero-Pieti katsahti Iisakkiin. Tämän kasvoissa hän näki säälin ja murheen ilmeen. Ja hänelle itselleen tuli mieleen, ettei hänen asianaan ollut päätellä, kuinka vanhurskas tuomari Heikin kohtalon oli määrännyt. Mutta Heikin vääntyneistä piirteistä ja nyrkkiin puserretuista käsistä hän otaksui ja uskoikin, että Heikki oli kovasti kuolemaa vastaan tapellut.

Iisakin silmään nousi kyynel, mutta Kero-Pietin kasvot olivat kovat ja silmäin ilme kylmä.

— — —

Tuli taas kirkas yö, kevättuoksuinen, lauha kuin kesällä. Korpikosken rannat hymyilivät, tuomet olivat jo kukkaan puhkeamassa. Koski vaahtosi ja pauhasi, mutta siinä oli jo kesäveden pehmeä sointu. Metsässä huhuili kaiku, hypellen riemuisena kukkulalta toiselle.

Hiekkapolkua käveli viisihenkinen joukko kosken alta Nuottaniemeen päin. Yö oli valoisa, rastas ruikutti, käet kukkuivat,

Edellä astui Iisakki ja hänen jäljessään Paloniemen Juhani, jota seurasivat Hanna ja Antti, Kero-Pieti viimeisenä vähän matkan päässä.

Heidän keskensä ei oltu monta sanaa vaihdettu, sittenkun oli Koskenalustasta lähdetty.

Paloniemen Juhani käveli synkkänä ja oli pysynyt merkillisen vähäpuheisena. Isänsä ruumiiseen hän oli vain vilkaissut, kääntäen heti katseensa syrjään. Kummallisesti olivat hänen silmänsä palaneet, eikä hän näyttänyt osaavan iloita siitä, että oli kuolemasta pelastunut.

Hanna, joka kulki hänen jäljessään, ihmetteli hänen käytöstään. Hän näki takaapäin pitkän, hoikan varren ja mustat hiukset, jotka osaksi peittivät kapeaa, mustanlaihaa niskaa. Takaapäin Juhani oli kuin isävainajansa . . .

Kun polku teki mutkan, katsahti Juhani taakseen Hannaan. Hänen silmissään oli kumma kiilto, ja kasvot olivat kalpeat. Suukin oli kuin väärässä. Hän näytti aikovan sanoa jotakin Hannalle, mutta ei sanonutkaan, vaan kääntyi jatkamaan matkaa Iisakin perässä.

Hannaa puistatti. Tuntui kuin pelko ahdistaisi rintaa. Nyt hän ei tahtoisi kahden kesken Juhanin kanssa kävellä tätä polkua. Siinä johtui mieleen entisten paloniemeläisten villi

veri . . . Ja melkein kuin tietämättään Hanna jäi isästänsä ja Juhanista jälkeen.

Kero-Pieti ja Antti, jotka kävelivät viimeisinä, olivat alkaneet keskustella, ja kun saarnamiehen kävely oli hidasta, jäivät he pitkän matkaa toisista.

»Kuinka oli sitten sinun laitasi, nuori ystäväni?» jatkoi Kero-Pieti kyselyjään. »Etkö arvannut viimeisen hetkesi tulleen? Etkö tiennyt olevasi pian Herran kasvojen edessä tiliä töistäsi tekemässä?»

»En pelännyt kuolemaa», vastasi Antti ja kääntyi katsomaan saarnamiestä, joka astui hänen perässään. »En muista, että yhtenäkään hetkenä olisin uskonut hukkuvani . . . olin niin varma pelastumisestani . . .»

»Vaikka näit toisten koskeen katoavan?» kysyi saarnamies kummissaan.

»Vaikka, ja vaikka jo viimeisillä tunneilla tunsin voimani vähenevän», vakuutti Antti.

»Kuinka ja mistä arvelit pelastuksen tulevan? uteli saarnamies.

»En sitä ajatellut, mistä ja kuinka tulisi . . . uskoin vain, että jotakin tulee . . . etten vielä kuole . . .»

Saarnamies mietti. Hänen mieleensä oli joh-

tunut niin monta merkillistä arvoitusta, ettei hän tuntunut niistä pääsevän selville.

»Mutta olithan sinä heräämätön, uskoton mies?» ihmetteli hän yhä. »Rukoilitko Jumalaa auttamaan?»

Antti oli hetken vaiti ja sanoi sitten liikutettuna:

»Ei tiedä toinen, mitä toinen silloin tekee, kun kuoleman näkee silmäinsä edessä... Ei tiedä muut kuin Jumala, miten ne taistelivat, jotka koskeen joutuivat. Jumala on armollinen, minun hetkeni ei ollut tullut... Mutta jos elänen, niin kerron teille kaikki kerran. Sanon vain: pieni, vähäpätöinen on ihmisten apu silloin, kun Herra kätensä ojentaa...

Kun saarnamies kuuli Antin näin puhuvan, nousi hänen mieleensä taas uusia kysymyksiä. — Herra näkee ja kuulee muuallekin kuin kuumaan seurapirttiin, mietti hän.

Nuoren miehen katse oli kirkas, ja silmästä loisti riemu.

»Ketä kiität pelastuksestasi?» kysyi saarnamies.

»Jumalaani kiitän. Hän on ennenkin kuullut rukoukseni... Häneen luotin, en ihmisiin», vastasi Antti varmana.

He kävelivät hetkisen äänettöminä.

»Aavistitko, että Paloniemen Heikki-vainajalla oli paha mielessä, kun koskelle lähditte?» tiedusti sitten Kero-Pieti.

»Luulin niin olevan, näin Heikin katseesta ja myös, silmien kiiluvasta palosta . . . Tiesin myös miksi hän minut tuhota tahtoi. Hänen tielleen ja hänen poikansa tielle olin joutunut . . .»

»Etkä pelännyt!»

»En. Tunsin jo silloin, ettei hän mitään voisi minulle. En ole hänelle tehnyt enkä toivonut pahaa. Hän ei voi minua hukuttaa, jos Jumalani minua suojelee, niin itseäni lohdutte lin . . .»

»Ja uskossasi pysyit Varsankalliollakin?»

»Loppuun asti, ja aina siinä uskossa pysyn . . . siihen uskoon kuolenkin . . .»

Saarnamies ei ymmärtänyt Anttia. Mistä tämä uskoton mies oli semmoisen uskonvoiman saanut?

Siinä oli taas arvoitus, jolle hän koetti etsiä selitystä.

Edellä menevät olivat jo kadonneet näkyvistä, Kero-Pieti ja Anttikin jouduttivat kulkuaan.

»Vielä kysyn yhtä», puhui saarnamies perässä läähättäen. »Eikö tunnollasi ole, että toisen

morsiamen itseesi suostutit? Kysyn sitä senvuoksi . . .»

»Hanna ei ole koskaan ollut Juhanin morsian», vastasi Antti hiukan jäykemmällä äänellä. »Vaikka semmoinen taisi olla Iisakin ja Heikkivainajan toivo . . .»

Silloin he jo saapuivat sille aukealle törmälle, johon Varsankallio alkoi näkyä. Iisakki ja Juhani istuivat kivellä, mutta Hanna seisoi heidän vieressään ikäänkuin odotellen.

Muut puhelivat jotakin, mutta Juhani istui ääneti selkä Varsankallioon päin . . .

KOSKENALUSTAN pojat, Antti ja Aukusti, olivat ruvenneet Korpikosken perämiehiksi, pakostakin. Lauttoja kasaantui Nuottaniemen suvantoon, eikä kukaan muu uskaltanut lähteä laskemaan. Tiedettiin, että ainoat, jotka siihen pystyisivät, olivat Koskenalustan veljekset.

Antti toipui pian entiselleen. Kun hän ensi kertaa omin päin laski lauttaa, vavahteli sydän vähän, mutta silmä oli tarkka ja käsi tarmokas. Notkeana totteli lautta. Puurnunleuka kyllä viskoi vaahtojaan, Varsankallion kyljet kiiltelivät, mutta uljaana seisoi Antti perämiehen paikalla, ja oikeita vesiä pitkin lautta osasi kosken alle.

Iisakki meni huvikseen Varsankallion kohdalle nähdäkseen, kuinka lautta totteli, osaisiko poika oikealla hetkellä antaa soutumääräyksen. Hyvin näytti käyvän. Iisakki hymähti, ja hänen silmissään loisti ilo. Hänestä näytti kuin olisi Niilo Iisakki-vainaja ollut lautalla . . . Ja hymysilmin hän palasi ja kertoi Hannalle havainnoistaan.

Kun Antti ensi kertaa lähti perämieheksi ja lautta oli jo kaukana Nuottaniemen rannasta, oli Iisakki sanonut tyttärelleen:

»Eikö Anttia pelottanut lähteä samalle retkelle, jossa kuolema oli häntäkin vaaninut? Eikö sanonut Varsankallion puistattavan?»

»Ei se olisikaan Antti, jos pelkäisi», oli Hanna siihen rohkeasti vastannut.

Ja Iisakki ymmärsi, minkä vuoksi Hanna rakasti Anttia. Ehkä rakasti nyt enemmän kuin koskaan ennen. Ja Iisakki itse mieltyi Anttiin yhä lujemmin.

Lauttojen lasku alkoi käydä niinkuin ennenkin. Aukusti oli kyllä yhtä taitava perämies kuin Anttikin, mutta hänessä ei ollut Antin ryhtiä eikä päättäväisyyttä. Sattui joskus, että Aukustin laskiessa Puurnunleuka hipaisi lautan nurkkaa ja vaahto kasteli miehet.

Yötä päivää laskettiin lauttoja. Olipa saatu vanha Iisakkikin joskus, kun Antti ja Aukusti levähtivät, perämieheksi. Mutta ainoastaan Iisakin vanhat tuttavat rohkenivat häntä siihen pyytää.

Viikon päivät oli Kero-Pieti vielä viipynyt Nuottaniemessä, pitäen seuroja Paloniemessäkin ja puhuen Heikin kuolemasta ja toisten hukkuneiden kovasta kohtalosta.

Mutta vähän kerääntyi kuulijoita. Kesän aikana oli kaikilla kiire, eivätkä tukkilaiset joutaneet kertaakaan seuroihin. Sillä työtä riitti vuorokaudet umpeensa. Jokainen tiesi, että pohjolan kesä on lyhyt kuin unelma. Se on kuin lentävä lintu, joka kerran irti päästyään jatkaa matkaansa pysähtymättä eikä ehdi kiertää tai kaartaa, vaan lentää suoraan muille maille. Linnunlentoa oli ihmisten kiire, valoisan kesän riemuisa kulku.

Kero-Pieti lähti Lappiin päin viettämään kesän kuuminta aikaa. Mutta hänen valiojoukkonsa oli nyt supistunut kolmeen henkeen, jotka uskollisesti seurasivat saarnamiestä Lapin vilpoisille kesälaitumille. Nuottaniemestä lähtiessään hän ei tällä kertaa tuntenut rinnassaan sitä voitonvarmuutta, joka hänellä oli aina ennen ollut, kun hän saarnamatkoiltaan palasi. Oli tapahtunut paljon sellaista, mitä hän ei käsittänyt, jopa hänessä itsessäänkin. Hänestä tuntui kuin hän nyt vasta olisi löytänyt sielunsa pohjalta rikkaläjän, jota ei ennen tiennyt siellä olevan, ja nyt ensi kerran näkisi Herran tien, joka oli yksinkertainen totuuden tie. Ja mielessään hän päätti, että kaikki, mitä Nuottaniemessä oli sattunut, oli kuin hänen sielunsa pelastukseksi sallittu. Ja lähtiessään hän sanoi

Iisakille tarvitsevansa yksinäisyyttä ja lepoa Jumalansa kanssa keskustellakseen. Jumala veti häntä sormesta, kolkutti sydämeen. Ja niin hän lähti.

Päivät kuluivat.

Äkkiä oli juhannus mennyt, kosken tulva painui hyville vesille, ja lauttojen lasku oli vaivatonta ja vaaratonta.

Paloniemen Juhani ei näyttänyt toipuvan entiselleen. Pari viikkoa hän makaili kotonaan synkkänä ja vähäpuheisena. Mutta sittenkun voimia karttui, souti hän Nuottaniemeen, jossa lauttojen lasku oli parhaillaan.

Hän istui törmällä, katsellen alas suvantoon. Koskenalustan veljekset puuhasivat siellä, vuoroin perämiehinä koskelle lähtien.

Iisakin kanssa Juhani jutteli milloin mitäkin, mutta kun Iisakki kysyi, eikö hänkin rupeisi perämieheksi, pudisti hän päätänsä, ja hänen silmissään leimusi omituinen palo.

Hanna vältti häntä, koettaen hänen törmällä istuessaan pysytellä syrjässä.

Jotakin outoa oli Juhanin katseessa. Hanna oli pannut merkille, että hänen silmänsä paloivat, sieraimet kohosivat levottomina ja kasvolihakset värähtelivät silloin, kun hän näki Antin painuvan lauttoineen koskelle.

Mitä hänellä olikaan mielessä? Ja miksi hän oli niin muuttunut? Kun Kero-Pieti oli häntä puhutellut, oli hän itsepäisesti vaiennut, vaikka saarnamies olisi tehnyt minkälaisia kysymyksiä hyvänsä.

Jotakin pahaa Hanna arveli olevan hänen mieltään painamassa. Sentähden hän nyt oli tuommoinen, mustien silmien palo kuin polttava hiillos, poskilihakset värähtelivät, ja hartiat vääntyivät vinoon . . .

Vihasiko Juhani Anttia vai häntä? Mitähän jos koettaisi puhutella ja lepyttää! Ehkä siitä tasaantuisi ja alkaisi rauhoittua!

Eräänä aamuna hyvin varhain, kun Antti juuri oli koskelle lähdössä, ilmestyi Juhani äkkiä törmälle. Illalla oli Hanna nähnyt hänen soutavan kotiinsa päin . . . Mistä hän nyt niin äkkiä ilmestyi?

Tuntui melkein siltä kuin hän olisi jostakin huoneiden takaa tullut . . .

Siihen hän istahti nytkin törmälle entiselle paikalleen ja katseli alta kulmain suvannolle ja Ruotsin virralle.

Iisakki saapui sinne myös ja rupesi juttelemaan. Sillä kerralla hänkin huomasi Juhanin suuresti muuttuneen. Mihinkään kysymyksiin ei häneltä saanut vastausta.

Hän tuijotti vain eteensä ja lähti sanaa puhumatta soutamaan joen poikki kotiinsa.

»Mitä se tuo Juhani sairastelee . . . ei se vain entiselleen näytä toipuvan», sanoi Iisakki sisälle tultuaan. »Taitaa hyvinkin murehtia isäänsä . . . eikä kummakaan.»

»Niin, jos ei sillä muuta ole mielessä», virkkoi Hanna.

Iisakki katsahti tyttäreensä. Mutta kumpikaan ei siitä sen pitemmälti puhunut.

— — —

Saatuansa aamutyöt tehdyiksi Hanna lähti huvikseen koskenrannan polkua pitkin Anttia vastaan. Heillä oli ollut niin vähän aikaa puhella kahden kesken, että oli mennyt monta päivää, jolloin he tuskin tapasivat toisiaan.

Mutta nyt hän päätti koettaa, sattuisiko kohtaamaan Antin. Oli montakin asiaa, joista teki mieli kertoa.

Ohut kesäpuku yllään Hanna käveli reippaasti suoraan männikköön ja joutui siitä polulle.

Nämä viikot olivat olleet Hannan mielestä niin kummallisia. Siihen riemun ja onnen tunteeseen, joka Antin pelastumisesta oli pulppuavana lähteenä virkistänyt hänen sydäntään, sekaantui muutakin, epäilyksiä ja otaksumisia.

Hän oli heti, kun Antti ja Juhani hädästä päästyään toipuivat, huomannut Juhanin silmissä oudon ilmeen, joka koski sieluun asti, ja jonka hän luulotteli tietävän pahaa. Sensijaan että Juhani olisi iloinnut vältettyään läheltä uhkaavan kuoleman, näytti siltä kuin hän ei siitä lainkaan välittäisi . . . Murjotti vain synkkänä ja milloin hän katsoi Anttiin, tuli hänen silmiinsä selvä vihan ilme.

Hanna oli jälestäpäin itsekin kummastellut, mistä oli tuona hetkenä saanut ne voimat, että uskalsi kuohuvaan koskeen lähteä pelastustoimiin, joita miehiset miehetkin pitivät melkein mahdottomina, jopa järjettöminä . . . Nyt kun jännitys oli lauennut, tuntui siltä, ettei hänestä olisi enää toistamiseen lähtijää.

Kun hän saapui kosken partaalle ja katseli Varsankalliota, kammotti häntä, ja sydämessä tuntui vihlaisu. Vaikka tulva oli jo laskenut eikä kallio nyt ollutkaan niin uhkaavan näköinen kuin silloin, kun hyrskyt sen yli hyppelivät, hirvittivät häntä sen kiiltävä kylki ja syvät pyörteet, jotka näyttivät yhä nielevän . . .

Hän istahti kivelle ja katseli hyrskyihin. Mietti siinä elämäänsä, kuvitteli tulevia päiviä.

Eipä ollut hänen elämänsä hauskaa kuten pienenä tyttönä, — silloin, kun äiti ja veli vielä

olivat elossa ja päivät huolettomia. Ikävä oli siitä asti vaivannut. Yhden ystävän hän tuli tuntemaan, mutta tämänkin kanssa sai harvoin yksissä olla ja vain joskus puhella . . . Ja toista hänelle toimitettiin, tylyä miestä, jota ei koskaan voisi rakastaa. Mutta isä alkoi nyt ymmärtää, piti Anttia nyt hyvänä, oli hänelle ystävällinen . . . Ottaisi Antin pojakseen . . .

Sitä hän ei enää epäillytkään. Ja se ilo lievitti kaikki murheiset mietteet.

Mutta juuri näinä päivinä oli johtunut mieleen pelko, joka jäyti yötä päivää. Juhani vaani Antin henkeä. Niin hän oli Juhanin silmistä lukenut. Senvuoksi kulki Juhani synkkänä, kierteli täällä ja odotti sopivaa hetkeä . . .

Ensin toimitti Heikki Anttia hautaan, nyt taas Juhani uhkasi hänen henkeään.

Mutta kesken mustien mietteitten elpyi Hannan luonto jälleen täysiin voimiin, ja häneen tuli luja usko, ettei Juhanikaan mahtaisi Antille mitään, ei niin kauan kuin hän itse oli lähellä ja lämmin veri kierteli hänen rinnassaan.

Hänen tuli hauskempi olla, ja pirteänä hän käveli edelleen Anttia vastaan.

Siinä, missä näkyi Viuhkuraisen vaarallisin mutka ja vaahto roivi korkeaa rantaa, tuli Antti puiden takaa esille.

Molempien ilo oli suuri.

»Lähdin . . . kun ei kotona ehdi monta sanaa puhua. Paljon on mieltäni painamassa, yksi asia sentään kaikkein kamalin», sanoi Hanna.

He istuivat polun viereen.

»Juhaniako tarkoitat?» kysyi Antti.

»Häntä. Sinun henkeäsi hän vaanii . . . siitä olen varma . . .»

»Kumma mies», virkkoi Antti. »En ymmärrä lainkaan. Kun Varsankalliolla yhdessä tappelimme kuolemaa vastaan, lupasi hän itse ikuista ystävyyttä. Monta kertaa hän olisi suistunut koskeen, mutta aina tartuin kiinni, rohkaisin ja sanoin: pelastus tulee . . . Mutta minulle hän ei mitään voi . . . minä en häntä pelkää . . .»

»Kauhea ilme hänellä on, ja muutenkin hän on muuttunut . . .»

»Niinpä olkoon . . .»

»Mutta varuillasi saat olla . . . ties mitä ja milloin yrittää. Hän on niin raakaa sukua, että voi puukollakin iskeä . . .»

»Elähän ole levoton! Minun on nyt hauska olla. Isäsi sanoi . . .»

»Isä! Onko isä mitään sanonut?» kysyi Hanna vilkastuen ja tarttui Antin kovaan känsäiseen käteen.

»On», vastasi Antti, ja hänen silmissään oli

kujeellinen välke. »Tänä aamuna hän sanoi: 'Olen tässä ajatellut, että jäisit meille kesäksi . . . Heinäaikakin lähestyy, eikä tässä ole täyttä miestä niitylle . . . ja pianhan lauttojen laskukin loppuu' . . .»

»Niinkö sanoi?» ihmetteli Hanna ja unohti äskeiset mietteensä. Hän katsoi Anttia silmiin, ja sydämessä tuntui niin sanomattoman suloiselta. Kuinka Antilla olikin hieno, päivettenyt hipiä ja kauniit silmät, vaikka kämmenet olivatkin kovat ja känsäiset!

»Sanoi muutakin», jatkoi Antti hyvillä mielin. »Puhui kuin leikillään: 'Jospa hyvinkin rupeat olostasi pitämään, olisi tässä työtä muulloinkin kuin kesällä . . . kun Hannan kanssa sopinette . . . se on tiukka vaatimaan . . .' Niin hän virkkoi ja naureskeli . . .»

He purskahtivat kumpikin nauramaan.

»Voi, voi sitä hyvää isää!»

Mutta hetken päästä Hanna kysyi vakavana:

»Oletko mitään puhunut Niilo-vainajan hukkumisesta?»

»En ole . . . näyttää jo tietävän. En ole tahtonut . . . Kero-Pietikin tietää kaikki . . .»

»Semmoinen se oli hänen kristittynsä!»

Hanna sanoi sen katkerin mielin, melkein kuin Kero-Pietiä syyttäen.

Antti ei virkkanut siihen mitään, mutta raskas huokaus nousi hänen rinnastaan.

»En ole heille pahaa pyytänyt», sanoi hän sitten. »En heitä vihannut, vaikka kuulin, mitä hommailivat Kero-Pietin kanssa. Mutta sille en mitään voi, että sinua rakastan ja aina tahdon rakastaa. En olisi heittänyt, vaikka isäsikin olisi heidän puolelleen mennyt. Luulivatko minun himoitsevan sinun rikkauksiasi! Siinä he pettyivät. Yhtä rakas olet minulle, vaikka olisin sinut löytänyt tunturin takaa. Tuntuuko sinusta samalla tavalla?»

»Niin minustakin tuntuu», rohkeni Hanna nyt sanoa, »ja niin on aina tuntunut. Voi, talvella ja keväällä ikävöin sinua . . . öisinkin olit unissani . . .»

— — —

He menivät yhdessä taloon. Hetken aikaa viipyessään Varsankallion kohdalla he olivat vannoneet ikuisen valan ja kumpikin tunteneet nuoren onnensa olevan lujalla pohjalla.

Puolipihassa tuli Paloniemen Juhani heitä vastaan.

Hänen katseensa oli maahan luotuna, eikä hänessä huomannut muuta merkillistä kuin että poskilihakset värisivät. Kun Hanna kääntyi katsomaan taakseen, näki hän Juhanin kävele-

vän sitä kujaa kohti, josta polku lähti viemään koskelle.

Hän puristi Antin kättä, ja Antti katsahti hänen silmiinsä, ikäänkuin olisi tahtonut sanoa:

»Yhtä miestä en pelkää, vaikka olisi vieläkin pitempi!»

KUUMAT keskikesän päivät olivat alkaneet. Lauttojen tulo Lapista päin oli vähentynyt niin, että vain silloin tällöin joku saapui Nuottaniemen rantaan. Ja sekin laskettiin melkein heti kosken alle, eikä niitä enää ollut ainoatakaan odottamassa vuoroaan.

Joen ja kosken vesi oli laskenut kesäkuivalle, ja reitti oli käynyt niin kapeaksi, että lautat mennessään hipaisivat kalliota. Varsankallio näkyi melkein kokonaan, ja lautat laskettiin nyt pitkin sen Ruotsin puolista uomaa. Liike ja hyörinä hiljeni. Tukkilaiset katosivat lauttojen matkassa alas myötävirralle, ja Nuottaniemen suvannossa saivat kalat rauhassa leikkiä lyödä.

Heinänteon aika oli käsissä.

Viikkomäärin oli riittänyt poutia, ja kuivuus rasitti. Metsäjoet kuivuivat, ja kiveliöiden kanervakankaat ruskottivat. Iltasin peitti taivaanrantoja sakea usva, ja ilmassa lemusi palaneen metsän käry. Sanomia oli kuulunut Lapista päin, että kulovalkea raivosi siellä äärettömissä kiveliöissä, joissa ei ollut yhtään ihmis-

asuntoa. Olipa jo sattunut pienempiä metsäpaloja rantamaillakin, mutta suurempaan vauhtiin ne eivät olleet päässeet.

Kuivuutta riitti yhä.

— — —

Oli kulunut pari viikkoa, eikä Paloniemestä ollut kukaan käynyt Nuottaniemessä. Täältä päin ei myöskään oltu Paloniemessä käyty. Juhanin sanottiin sairastelevan. Mutta huhut kertoivat, että hän oli öisin liikkeellä ja yksin toimitteli, mitä lienee toimitellut.

Antin ja Hannan päivät vierivät hauskasti, niinkuin virran juoksu. Iisakkikin alkoi kuin nuortua. Hän saattoi jo laskea leikkiä ja puuhaili töissä mukana kuten ennenkin. Ja ympäri pitäjää oli jo tietona, että Hanna, Nuottaniemen rikas, ainoa perillinen, rakasti Koskenalustan uljasta poikaa. Hän ei huolinut Paloniemen Juhanista, vaikka Kero-Pietikin kuului asiaan sekaantuneen . . .

Liikkuipa kuiskeita siitäkin, että Heikkivainaja oli tahallaan koettanut saattaa Anttia kosken omaksi. Mutta kummasti kävi: oma poikakin joutui Varsankalliolle, ja itse koskeen hukkui . . .

Siinä eivät auttaneet Kero-Pietin rukoukset!

Niin arveltiin kylällä. Ja monenlaiset huhut sekaantuivat toisiinsa.

Anttia suosi Iisakkikin, kaikesta se näkyi. Nuottaniemessä oli Antti koko lauttojen laskuajan viipynyt ja sitten jäänyt kesämieheksi. Jopa ymmärrettiin, miksi Hanna oli itsensä hengenvaaraan pannut. Oikean omansa tahtoi pelastaa! Kuohujen keskeltä, kuoleman partaalta, omansa otti! Ja nyt se asia oli päätetty.

Yksi ainoa huoli himmensi Hannan onnea. Usein hänelle muistui mieleen Paloniemen Juhani, ja silloin hän aina kuvitteli vaikka mitä. Kaikkia näitä mietteitään hän ei puhunut Antillekaan, kun itsekin käsitti ne lapsellisiksi. Mutta hän ei sittenkään jaksanut niistä irtaantua.

Kun hän joskus otti ne puheeksi, lohdutteli Antti ja nauroi sellaiselle pelolle. Mutta Hanna piti sittenkin uskonsa.

Eräänä iltana Hanna valvoi myöhään. Seuraavana aamuna oli määrä lähteä jokivarsiniitylle, joka oli talosta penikulman päässä. Hanna valmisteli niittyeväitä, täyttäen kontteja ja leilejä. Muu talon väki oli mennyt nukkumaan.

Päivä oli ollut kuuma ja illan tullessa täyttyi ilma taas niin sakeasta kulovalkean savusta, ettei joelle astikaan nähnyt. Pihallakin oli kuin säkissä.

Saatuaan kaikki niittyeväät valmiiksi ja kannettuaan ne kesäkellariin, joka oli joen puolella rakennuksen alla, aikoi Hannakin käydä levolle. Mutta hän seisahtui vielä törmälle. Silloin hän kuuli, että suvannolla soudettiin, mutta sakean sumun vuoksi ei erottanut mitään. Hänestä tuntui, että soutaja oli lähestynyt Nuottaniemen rantaa, sillä soutu kuului yhä selvemmin. Äkkiä Hanna oli kuulevinaan, että vene muutti suuntaa ja pyrki maihin paljoa ylemmäksi . . .

Siellä päin ei ollut venevalkamia, eikä sinne yleensä kukaan Ruotsin puolelta tuleva poikennut, vaan laski suoraan talon rantaan. Omituinen uteliaisuus valtasi Hannan, ja hän lähti törmää pitkin kävelemään sinne päin, missä kuului hiljaista loisketta.

Nyt hän eroitti selvästi, että vene iski kiinni rantaan. Pian sitten kalahtelivat airot, kun niitä nostettiin hangoista, ja veneen pohja raapi kivikkorantaa. Hanna käveli tasaista törmänkamaraa pitkin ääntä kohden.

Silloin hän näki maata vasten, missä sumu ei ollut niin sakea, miehen jalat, mutta muu ruumis oli peitossa.

Enempää hänen ei tarvinnutkaan nähdä. Hän pyörähti takaisin kuin pelästyneenä, sillä hän

oli tuntenut Paloniemen Juhanin pitkävartiset pieksut, jotka polven alta olivat kintturemmeillä kiinni. Ihan varmasti oli se Juhani. Kenelläkään muulla miehellä ei ollut niin pitkiä sääriä . . .

Mutta Juhani ei ollut häntä huomannut, eikä Hannakaan ehtinyt nähdä, mihin päin Juhani meni, usvan sekaan kadottuaan.

Mitä täällä nyt yöllä haettiin ja hommattiin? Mitä Juhanilla nyt oli tällä rannalla tekemistä?

Sekavin tuntein Hanna riensi pihaan.

Hän muisti, että Antti nukkui latopuodissa, joka oli tallin vieressä. Siellä oli vilpoisempaa näin kesän aikana. Hän seisahtui hetkiseksi puodin oven eteen, mutta sisältä ei kuulunut mitään.

— Entä jos Juhani vaanii, — mietti Hanna yksin pihalla seisoessaan. — Jos hän kiertää . . . tulee metsästä päin ja tietää, missä Antti nukkuu . . . rynnistää sisälle . . . ja iskee nukkuvaa . . .

Hän tunnusteli ovea. Se oli lukossa. Hän aikoi jo koputtaa saadakseen Antin hereille, mutta malttoi kuitenkin mielensä ja meni huoneeseensa nukkumaan.

Aamulla hän oli valveilla ennenkuin muut.

— — —

Kuuma päivä tuntui tänäänkin tulevan. Aurinko paistoi pitkäksi kasvaneelle pihanurmelle, niin että öinen kaste höyrysi. Ilmasta oli usva ja savu kadonnut, ainoastaan korkeiden vaarain liepeillä viipyi vielä vaaleaa savua, joka ei näyttänyt jaksavan nousta mihinkään päin.

Hanna oli päättänyt heti aamulla kertoa Antille yöllisen havaintonsa. Mutta niitylle lähtemisen hommassa hän ei saanut aikaa, ja sitäpaitsi hän oli alkanut epäillä, tokko hänen näkemänsä miehen jalat olivatkaan Juhanin. Olihan niitä muitakin pitkiä miehenroikaleita . . .

Mutta sitten hän kesken muun toimen muisti, että kintturemmit olivat olleet samanlaiset kuin Juhanilla . . .

Aamu kului lähtöpuuhissa, aurinko paistoi jo kuumasti, eikä koskelta kuulunut muuta kuin hiljaista, valittavaa pauhua ikäänkuin tukehtumaisillaan olevan rinnasta.

Antti oli vielä ennen lähtöään kiivennyt aitan ullakolle. Siellä säilytettiin viikatteiden siipiä, jotka jänkkäniittyä niittäessä kiinnitettiin varsiin. Kun hän oli avannut ullakon ikkunan, näki hän talon takalistolta, Tievanperän paikoilta, nousevan hirveän mustaa savua ja ymmärsi heti, että siellä oli syttynyt kuloval-

kea. Hän tiesi, että niillä mailla olivat talon parhaat metsät, siroimmat männiköt . . .

— Ja tämmöisenä kuivana aikana! — huudahti hän itsekseen.

Samassa hän huomasi pihalla kävelevän Iisakin ja ilmoitti, mitä oli nähnyt.

»Suoraan idästäkö savu nousee?» kysyi Iisakki.

»Aivan suoraan idästä!» vastasi Antti kiirehtien pois aitasta.

»Sitten on tuli syttynyt meidän Tievanperässä», sanoi Iisakki. »Näin kuivana aikana, ja koko kylä on niityllä!»

— — —

Talossa syntyi hälinä ja hätä. Sillä kaikki ymmärsivät, että tämmöisellä poutasäällä, kun metsä jo ennestään oli kuiva kuin pakkula, tuli leviäisi tavattoman nopeasti.

Niitylle lähtö jäi sikseen.

Antti riensi suoraan metsän halki Tievanperään päin ja Iisakki kylälle hakeakseen ihmisiä apuun.

Tievanperän metsän jakoi kahtia luikerteleva Koirajoki. Taloon oli näyttänyt, että kulovalkea riehui kiveliön puolella jokea, joten oli toiveita, että sen vauhti saataisiin pysähtymään

Koirajokeen, joka ei kuivinakaan kesinä ollut kokonaan vedetön.

Siinä toivossa juoksi Antti kulovalkeaa kohti. Metsässä tuntui jo kitkerää savunhajua, päivä paistoi kuumasti, eikä tuulenhenki käynyt mistään päin . . .

Savu tuprusi yhä sakeampana, kun Antti lähestyi Koirajokea. Kuului jo korpikuusien pahaa rätinää, kun tuli nuolena kiiti oksia pitkin latvaan asti . . . Outo tohina yltyi metsässä, ja savu kietoi tämänkin puolen Koirajokea sakeaan peittoon. Vihdoin Antti ehti joelle, jossa oli vielä melkoisen paljon vettä, ja ruohoisilla rantatörmillä kasvoi lehtipuita. Antista näytti kuin kulovalkea olisi syttynyt keskeltä korpea, sillä itse Tievanperä, pulskin männikkökangas, oli ylempänä loivan vaaran laidassa, eikä tuli ollut vielä sinne ehtinyt.

Muutamin paikoin oli palo jo päässyt Koirajoen törmälle asti, jonne se kaiketi pysähtyisi. Antti kiersi tulen, tunkeakseen Tievanperän puolelle.

Kuinka korpeen oli syttynyt tulipalo? Sitä hän mietti kuumana ja hikisenä eteenpäin pyrkien. Hän tiesi korven olevan märkäpohjaista, eikä Tievanperän kautta mennyt kesäpolkuja mihinkään päin. Kuka oli liikkunut täällä niin

varomattomasti ja jättänyt tulen, joka voisi levitä kylään ja Korpikoskelle asti?

Kun Antti joutui sille kohtaa, missä korpi loppui, antaen tilaa kuivalle mäntymetsälle ja kanervikolle, kauhistui hän oudosta näystä, ja veri oli pysähtyä hänen suonissaan.

Hän näki pitkän miehen, jonka heti tunsi Paloniemen Juhaniksi, liehuvan kanervakangasta pitkin, roihuva terva käsissään, ja sytyttävän tulta kuivimpiin puihin ja katajapensaisiin . . . Siinä hän hääri kuin hullu, avopäin, musta tukka kuin peikon päässä, kasvot noen peittäminä.

»Onneton! Mitä sinä olet tekemässä!» huusi Antti.

Juhani kääntyi häneen päin, purskahti hirveään, kaiuttomaan mielipuolen nauruun, niin että kylmä karmi Antin selkäpiitä pitkin.

Äkkiä Juhani heilautti palavaa tervasta ympäri ilmassa ja rynnisti täyttä vauhtia Anttia kohti.

Tervas lensi hänen käsistään kuivaan metsään. Hän sai kiinni Antin kurkusta . . . karjui kuin peto ja paiskasi Antin alleen . . . nokinen naama Antin kasvoissa kiinni ja mustat silmät villeinä kiilumassa.

Antti käsitti kauhean kohtalonsa . . . Kulo levisi heidän ympärilleen . . .

Ponnistaen kaikki voimansa hän kuitenkin sai vainoojansa rautakouran kurkustaan irti ja henkeä keuhkoihinsa. Hän veti polvensa koukkuun, Juhanin raskas ruumis kohosi hänen päältään, sitten hän potkaisi molemmin jaloin rinnan alle niin, että mielipuoli suistui ulvahtaen selälleen.

Kulo oli saartanut heidät. Antti näki jo tulta Juhanin hiuksissa ja tunsi oman takkinsa palavan.

Silloin hän kuuli huutoja vierestään, ja läähättäen ilmestyivät Hanna ja Aukusti savun seasta.

»Pois . . . pois tästä! Palamme kaikki!» huusi Hanna tarttuen Antin käteen.

He rynnistivät savun halki männikköön päin. Aukusti oli tarttunut Juhaniin ja laahasi häntä mukaansa.

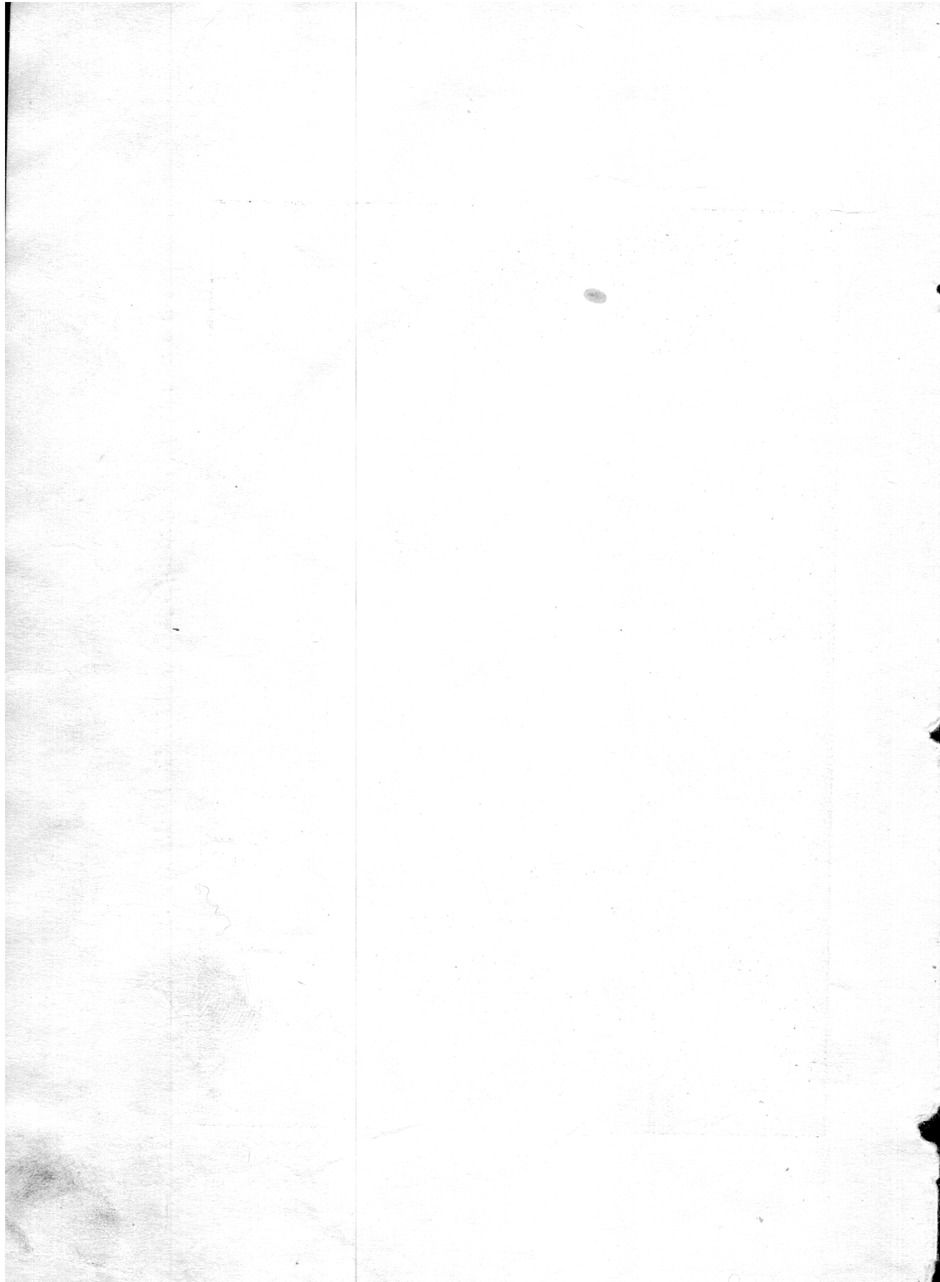
»Nyt ymmärrän asian . . . näin hänet yöllä liikkeellä!» ehti Hanna sanoa.

Juhani ulvoi kuin susi. Hänen hiuksensa olivat palaneet, ja kauhea mielipuolen ilme leimusi hänen silmissään.

»Ja yksi hyppäsi koskeen ja toiset huusivat, että voi meitä, pojat!» kirkui hän hirveällä äänel-

Juhani sai kiinni Antin kurkusta ja paiskasi hänet alleen

lä. »Ja tuli ehtoosta ja aamusta ensimmäinen päivä . . .»

Hetken päästä oli koko kylän väki sammutushommissa. Onneksi pysyi ilma tyynenä. Kulo kierrettiin ja saatiin vähitellen pysähtymään, ennenkuin se ehti nousta Tievanperän männikköön.

Juhani oli viety loitolle suuren kuusen alle, missä oli viileä varjo.

»Ja yksi hyppäsi koskeen ja toiset huusivat, että voi meitä, pojat!» hoki hän niin kauan kuin jaksoi. Sitten hän sulki silmänsä ja makasi kuin kuollut, laihat kasvot nokisina, rinta raskaasti koristen.

Siitä tapasi Iisakki naapurivainajansa pojan mielenvikaisena. Tätä olivat jotkut odottaneetkin, kun sellaisia oireita alkoi Juhanissa yhä tiheämmin näkyä. — Varsankalliolla se vika jo tuli, — pääteltiin. — Siitä saakka hän on ollut erilaisempi . . .

Iisakki seisoi pitkän aikaa miettiväisenä Juhanin vieressä kuusen alla. Sääli hänen tuli Juhania. — Isäin pahat teot lasten päälle kolmanteen ja neljänteen polveen!

Se johtui Iisakille mieleen, ja raskas tunne painoi hänen sydäntään.

Väkeä oli karttunut yhä lisää, ja rivakasti jat-

kettiin sammutustoimia. Ennen iltaa oli tulen voima saatu rajoitetuksi ja syvä oja kaivetuksi palaneen alan ympärille.

Yöksi jätettiin vartijoita palopaikalle. Mutta nuottaniemeläiset palasivat kotiin. Juhania kuljetti kaksi miestä.

Hänen raivonsa oli loppunut. Nyt hän vain naureskeli, ja vaikka hän näki Antinkin, ei hän ollut milläänkään, vaan höpisi jotakin, mitä ei kukaan ymmärtänyt.

Mutta kun tultiin niin likelle valtaväylää, että kosken pauhu alkoi kuulua, huusi Juhani:

»Ja yksi hyppäsi koskeen ja toiset huusivat, että voi meitä, pojat . . .»

Hanna ja Antti kävelivät jäljessä.

»Mitä nyt sanot epäluuloistani?» kysyi Hanna. »Näin hänen villistä ilmeestään, että paha hänellä oli mielessään.»

Antti katseli miettiväisenä eteensä.

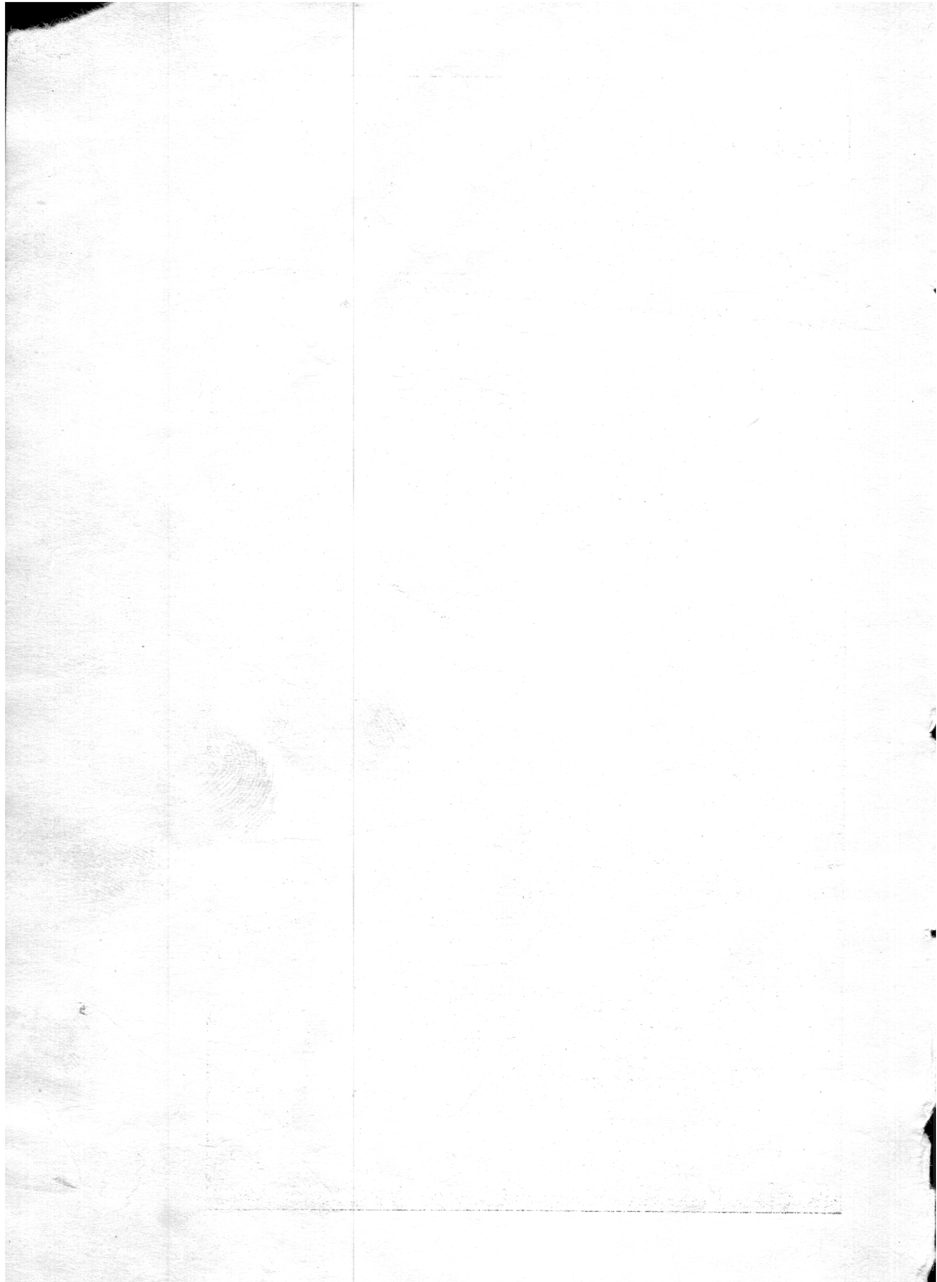
»Ei hän olisi kaikkea tätä tehnyt, mutta hänen järkensä pimeni. Tunsin hänen sydämensä lämmön, kun Varsankalliolle kahden jäimme, enkä vieläkään osaa häntä vihata.»

Nyt Hanna ei oikein ymmärtänyt Anttia.

»Sääli on häntä, kovaonnista, joka on kaikki menettänyt», puhui Antti Hannalle, joka oli

Nuottaniemeläiset palasivat kotiin. Juhania kuljetti kaksi miestä

kysyvän näköinen. »Kaikki hän menetti: isänsä, sinut ja nyt lopuksi järkensä . . .»

»Eipä säälinyt hänen isänsä sinua, kun aikoi kuohuvaan koskeen upottaa. Yhteinen tuuma on isällä ja pojalla ollut!»

Antti mietti hetken ja sanoi sitten varmalla äänellä:

»En usko pojan tietäneen isän aikeista!»

Hanna ei väittänyt vastaan, mutta kysyi vuorostaan:

»Mutta nyt olisi polttanut elävältä . . . Eikö hän sittenkin ole vaaninut sinun henkeäsi, vaikkei ole ennen uskaltanut . . .?»

Nyt oli Antin vuoro vaieta, ja raskain miettein he saapuivat kotipihalle.

Kosken pauhu kuului nyt kovemmalta kuin aamulla.

Johtuiko se ehkä siitä, että vene, jossa Juhania vietiin Paloniemen puolelle, oli joutunut melkein kosken niskalle?

JOULUNPYHIKSI oli Kero-Pieti saapunut Nuottaniemeen, jossa aikoi viipyä viikon tai kaksi, sitten taas jatkaakseen saarnamatkaansa etelään päin. Väkeä täynnä oli Nuottaniemen kookas pirtti, piha puolillaan hevosia ja poroja, seinämät suksia.

Antti puuhaili nyt talossa niinkuin isäntä ainakin, ja taloustoimissa hyöri Hanna, talon nuori emäntä.

Mutta salin keinustuolissa istui Kero-Pieti, vihreä villainen pusero yllään ja musta silkkihuivi kaulassa, ja selitti kuulijoille Jumalan sanaa. Joukossa istui Iisakkikin, pirteänä ja hyväntuulisen näköisenä.

Kun muu väki oli jo poistunut pirttiin, jäivät Kero-Pieti ja Iisakki kahden kesken suureen saliin.

Kero-Pieti oli kuullut sanomia täältä Nuottaniemestä. Hän tiesi, että Juhani mielenvikaisena yritti tahallaan polttaa talon parhaan metsän ja tappaa Antin. Senkin hän oli kuullut, että Paloniemi, joka oli ylimuistoisista ajoista

ollut saman suvun hallussa, nyt oli myyty. Vanha emäntä ja Juhani olivat saaneet eläkkeen. Uusi isäntä oli kaukaa Lapista, uskoton, viinaan menevä mies.

Nyt ei Kero-Pietin sopinut siihen taloon mennä, ei käynyt päinsä pitää vuoro-illoin seuroja Paloniemessä ja Nuottaniemessä. Entiset ajat olivat muuttuneet.

Niistä asioista ja paloniemeläisten kovasta kohtalosta he nyt puhelivat ja Kero-Pieti tiedusteli yksityiskohtia.

»Ja mitä Juhaniin nykyään tulee», jatkoi Iisakki tietojaan, »on hän nyt tasaantunut, eikä hänellä ole sitten metsäpalon ollut minkäänlaista raivokohtausta. Itsekseen höpisee ja vuoleskelee puulusikoita. Usein hän käy Nuottaniemessä, mutta ei näytä muistavan entisestä mitään. Hannaa hän sanoo Maria-emännäksi ja Anttia Niilo-Iisakiksi . . . Kun vain semmoisena pysyisi, ei hänestä olisi kenellekään haittaa . . .»

»Joo-joo, joo-joo», huokaili Kero-Pieti, ja Iisakista näytti siltä, että Juhanin kohtalo koski häneen kovasti.

»Minkähän pani pahimmaksi, isänsä hukkumisen vaiko sen, ettei vävyksesi päässyt?»

kysyi Kero-Pieti ikäänkuin omille teoilleen selvitystä hakien.

»Kuinka lienee. Antti arvelee hänen saaneen vian jo Varsankalliolla . . . ja siitä alkaen se kävi viikko viikolta huonommaksi.»

»Niinpä saattaa olla . . . ja onhan siinä suvussa ollut ennenkin päävikaisia», virkkoi saarnamies.

Hartaushetki alkoi. Paksu-Ollikin oli taas liittynyt saarnamiehen valiojoukkoon ja aikoi seurata mukana etelään päin.

Kun ensimmäinen virrenvärssy oli loppunut, ilmestyi Paloniemen Juhani ovensuuhun väkijoukkoon. Hän höpisi jotakin itsekseen, silmät paloivat levottomasti, ja laihat kasvot värisivät. Kun hänelle toimitettiin sija penkille, istui hän siihen varovasti, ympärilleen tähyillen.

Sitten veisattiin toinenkin värssy. Juhani ei liikkunut paikaltaan, mutta katseli yhä eri tahoille.

Kun Kero-Pieti alkoi lukea rukousta, sai Juhani kuin sähköiskun.

Hän hyppäsi pystyyn penkille, jolla oli istunut, ja huusi niin, että seinät tärisivät:

»Ja yksi mies hyppäsi koskeen, ja toiset huusivat, että voi meitä pojat . . .»

Hän huitoi käsillään kuin uintia tavoitellen... Loikkasi sitten nopeasti kuin orava yli penkkien pöydän luo saarnamiehen eteen, löi nyrkkiä pöytään, niin että kynttilät sammuivat ja kirjakasa kaatui, ja huusi hirvittävällä äänellä:

»Sinä saatana... Oletkos uskomassa...»

Sitten hän kääntyi väkijoukkoon päin ja sanoi hiljempää:

»Ja maaksi pitää sinun tuleman, vaikka olet koskeen hukkunut!»

Hirmuinen hälinä ja hätä syntyi ihmisjoukossa.

»Sillä on puukko... puukko... se tappaa!» huudettiin.

Nyt tuli hirmuinen tungos, ovet remahtivat auki, ikkunat helisivät... Joka reiästä pyrki ihmisiä ulos.

Juhani kirkui, yritti tarttua kurkusta Kero-Pietiin... Tämä hyökkäsi ikkunaan, jonka ruudut oli jo särjetty, ja loikkasi pihalle huutaen:

»Ottakaa kiinni... pankaa köysiin...»

Kero-Pieti pakeni navetan puolelle, jonne muitakin riensi turvaan.

Vihdoin ehti Antti paikalle, kun Juhani juuri oli hypännyt ikkunasta.

»Niilo Iisakki», hoki mielipuoli Antin nähtyään. »Minne se katosi? Näitkö saatanaa? Koskeenko juoksi?»

»Koskeen se juoksi», myönsi Antti häntä tyynnyttääkseen. »Elä huoli siitä . . . anna olla, tule sisälle . . . saat pikanellia . . .»

Mutta Juhani ei tällä kertaa huolinut pikanellista. Hänen silmänsä näyttivät kauheilta, ja kasvot olivat tuhkanharmaat.

»Niilo Iisakki . . . koskeenko se juoksi . . .? Voi meitä pojat . . .»

Äkkiä hän lähti juoksemaan rantaan päin ja huusi yhä.

Antti alkoi aavistaa pahaa, kutsui muutamia nuoria miehiä avukseen, ja niin lähdettiin yhdessä ajamaan Juhania takaa.

Maassa oli lunta, niin että takaa-ajajat voivat valjun kuutamon valossa seurata jälkiä, jotka veivät rantatörmälle ja siitä jäälle.

»Juoksiko se koskelle?» kysyivät he toinen toiseltaan.

»Kero-Pietillekö se niin suuttui?» utelivat toiset.

Jäljet näyttivät tietä koskelle jäätä pitkin.

Miehet riensivät läähättäen, mutta eivät erottaneet edellä menevää. Kosken pauhu al-

koi kuulua. Puurnunleuan terävä kärki pohotti mustana valkoista jokea vasten . . .»

»Juhani, hoi!» huusi Antti niin kovaa kuin jaksoi.

Kaukaa, Varsankallion luota, kuului Juhanin huuto:

»Ja yksi mies hyppäsi koskeen, ja toiset huusivat, että voi meitä, pojat . . .»

»Koskeen se hyppää!» hätäili Antti, ja kaikki kääntyivät juoksemaan Varsankalliolle päin.

Koski oli siellä päin aivan sula, ja Varsankallion molemmin puolin kuohuivat hyrskyt niinkin kesälläkin.

»Juhani, hoi!»

He huusivat kaikki ja menivät niin likelle sulan laitaa kuin suinkin uskalsivat.

Silloin kuului sulan takaa, Varsankallion alapuolelta katkonainen, läähättävä huuto:

». . . ja toiset huusivat, että . . .»

Samassa pilvi katosi kuun edestä. Ja Antti näki sulan perässä ihmisen pään, jota virta painoi jään alle . . .

— — —

Aamulla varhain valmisteli Kero-Pieti lähtöänsä. Hän ei millään ehdolla suostunut enää jäämään seuroja pitämään.

Hän ei selittänyt syytä kiireeseensä, mutta

hänellä oli semmoinen hätä päästä pois tästä talosta, ettei ehditty hankkia hevosia valjaisiin. Iisakillekaan hän ei ollut monta sanaa puhunut. Juhanin hyppäämisestä koskeen hän ei sanonut sanaakaan.

Mutta Iisakki oli huomaavinaan hänessä semmoista hätää, jota ei koskaan ennen ollut hänessä nähnyt. Hän ei siitä kuitenkaan saarnamiehelle puhunut, ennenkuin tämä jo istui reessä.

»Niinkö otit pahaksesi sen Juhanin itsemurhan?»

»En ymmärrä Herran tarkoitusta», vastasi saarnamies murheellisesti. »Herran tiet ovat käsittämättömät ... Onko kaikki paloniemeläisten onnettomuus minun syyni, kun en ...»

»Sinunko syysi!»

»Niin, kun en Heikki-vainajalle uskaltanut oikeaa totuutta julistaa, vaikka kyllä tiesin ...»

Hevonen lähti. Kero-Pieti nosti kättään hyvästiksi reen vieressä seisoville.

Iisakki sanoi:

»Jumalan rauha kanssasi!»

Talvinen aamu oli vielä pimeä. Tähdet kiiluivat, ja koski pauhasi.

Hanna ja Antti seisoivat hetken aikaa pihalla, katsellen poistuvien jälkeen.

Mutta kuin hevosen tiu'ut lakkasivat kuulumasta, katsahtivat he toisiinsa.

Äärettömän onnen tunne täytti kummankin sydämen. Molemmista tuntui kuin vasta nyt heidän onnensa olisi kirkas ... ikäänkuin ne painajaiset, jotka olivat heitä öin ja päivin ahdistaneet, nyt vasta kaikkoisivat heidän rakkautensa pyhätöstä.

Ja melkein kuin villinä riemusta sulki Antti Hannan syliinsä ja kantoi hänet korkeita kuistin portaita ylös.

»Nyt olen varma omastani», kuiskasi hän.

Iisakki rykäisi tyytyväisenä, hänen otsaryppynsä silisi, niinkuin sitä ei olisikaan koskaan ollut.

— — —

Mutta reessä, aamukylmässä istuessaan laukesi Kero-Pietin mielenjännistys, ja hän purskahti itkuun ... Vähän tyynnyttyään hän painoi päänsä rukkaan, risti kätensä ja lähetti palavimman rukouksensa Herran luo ... Ja siltä hänestä tuntui kuin suurin totuus olisi hänessä kirkastunut. Ja hän nyt näkisi oikean autuuden tien paljoa suorempana kuin ennen. Hänen oman mielensä mustuus oli sitä ennen himmentänyt, mutta nyt Herra oli hänen sielunsa valaissut.

Ja äskeinen raudanraskas paino tuntui vähitellen kevenevän, ja vanhan saarnamiehen silmään tuli kirkas ilme, kun hän nosti päänsä ja katsoi aamunsarastusta.

»Herra! Herra! Kaukana, kovin kaukana olen Sinun oikealta tieltäsi vaeltanut!» huokasi hän.

Mutta kun oli sivuutettu Korpikoski ja tie kääntyi suurta kylää kohti, josta aamupakkaseen nousi savuja, tuntui saarnamiehestä, että hänellä nyt vasta oli itselläänkin selvillä kaikki se, mitä hän oli totuutena saarnannut.

Eikä hänellä enää ollut epäilyksiä siitä, että hän nyt oli kutsumustaan täyttämässä.

ARVI A. KARISTO OY:N KIRJAPAINO 1927